

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**«Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στην φορολογία και στους
κοινωνικοοικονομικούς δείκτες στην χώρα μας»**

ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ

A. M.: 4042201802025

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΙΑΡΓΚΟΒΑΣ

ΤΡΙΠΟΛΗ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2020

Την διπλωματική μου εργασία αφιερώνω στη μνήμη των γονιών μου

Θέλω να εκφράσω τις πιο θερμές ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Παναγιώτη Λιαργκόβα που με την πολύτιμη βοήθεια του, την στήριξη και την επιστημονική καθοδήγηση του, πραγματοποιήθηκε η συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Να ευχαριστήσω τους καθηγητές του προγράμματος των μεταπτυχιακών σπουδών του τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου για τις πολύτιμες γνώσεις, που μου μεταβίβασαν σε όλη την διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου.

Θέλω επίσης να ευχαριστήσω τα αδέρφια μου για την αμέριστη συμπαράστασή τους και για τον χρόνο που τους στέρησα, την κατανόηση τους και την υπομονή που επέδειξαν κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου.

Ευχαριστώ τους φίλους μου και τους συνεργάτες μου που με στήριξαν και με βοήθησαν, ο καθένας με τον δικό του τρόπο.

Πίνακας περιεχομένων

Κατάλογος γραφημάτων.....	6
Λίστα πινάκων	7
Λίστα εικόνων	7
Λίστα εξισώσεων	7
Συνομογραφίες.....	8
Περίληψη.....	9
Summary	10
1 ^ο Μέρος Εισαγωγή	11
Κεφάλαιο 1 ^ο : Περιγραφή της εργασίας	11
1. Εισαγωγή.....	11
1.1. Αντικείμενο της Διπλωματικής Εργασίας.....	13
1.2. Σκοπός και στόχοι της Διπλωματικής εργασίας	13
1.2.1. Σκοπός	13
1.2.2. Ερευνητικοί στόχοι.....	13
1.3. Ερευνητικά ερωτήματα.....	14
1.4. Πρωτοτυπία της έρευνας	14
1.5. Χρησιμότητα της έρευνας.....	14
1.6. Διάρθρωση της Διπλωματικής εργασίας.....	15
2 ^ο Μέρος: Θεωρητικό πλαίσιο εργασίας	16
Κεφάλαιο 2 ^ο : Οικονομική Κρίση	16
2.1. Εννοιολογική προσέγγιση της έννοιας Οικονομική Κρίση	16
2.2. Τα αίτια της οικονομικής κρίσης.....	18
2.3. Συνέπειες της οικονομικής κρίσης.....	19
2.3.1 Οικονομικές Συνέπειες.....	19
2.3.2 Πολιτικές Συνέπειες	19
2.3.3. Κοινωνικές Συνέπειες.....	20
Κεφάλαιο 3 ^ο : Φορολογία.....	24
3.1. Εννοιολογική προσέγγισης της έννοιας των φόρων.....	24
3.2. Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας.....	24
3.3. Το ελληνικό φορολογικό σύστημα πριν την οικονομική κρίση	25
3.4. Αδυναμίες του φορολογικού συστήματος.....	27
3.4.1. Η παραοικονομία και διαφθορά	27
3.5. Προβλήματα από την επιβολή της φορολογίας.....	30
3.5.1 Φοροδιαφυγή	30
3.5.2 Φοροαποφυγή.....	35

3.5.3	Μετακύλιση του φόρου.....	35
3.6.	Το φορολογικό νομοσχέδιο	38
Κεφάλαιο 4 ^ο :	Οικονομικοί & Κοινωνικοί δείκτες	48
4.1.	Γενικά για τους Δείκτες.....	48
4.2.	Οικονομικοί δείκτες της Ελλάδας.....	49
4.2.1.	1 ^{ος} Οικονομικός Δείκτης: ΑΕΠ.....	49
4.2.2.	2 ^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Ανεργία	52
4.2.3.	3 ^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Δείκτης GINI.....	55
4.2.4.	4 ^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Δείκτης Δαπανών νοικοκυριών.....	57
4.2.5.	5 ^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Πληθωρισμός	58
4.2.6.	6 ^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής.....	60
4.2.7.	7 ^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Δείκτης Οικονομικού Κλίματος	61
4.2.8.	8 ^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Δείκτης Οικονομικής Συνθετότητας.....	63
4.2.9.	9 ^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Δείκτης Ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας	64
4.2.10.	Συμπεράσματα για βασικούς οικονομικούς δείκτες	66
4.3.	Οι κοινωνικοί δείκτες της Ελλάδας	67
4.3.1.	Γενικά για τους κοινωνικούς δείκτες.....	67
4.3.2.	1 ^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Κοινωνικής Ευημερίας.....	68
4.3.3.	2 ^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης	71
4.3.4.	3 ^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Ποιότητας Ζωής	73
4.3.5.	4 ^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Τιμών Καταναλωτή.....	74
4.3.6.	5 ^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Φτώχειας	75
4.3.7.	6 ^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Αντίληψης της Διαφοράς.....	77
4.3.8.	7 ^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης χαρούμενου πλανήτη	79
4.3.9.	8ος Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης εξαθλίωσης της Ελλάδας.....	82
4.3.10.	9ος Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας.....	84
4.3.11.	Συμπεράσματα για βασικούς κοινωνικούς δείκτες.....	87
3 ^ο Μέρος:	Ερευνητικό Πλαίσιο εργασίας	89
Κεφάλαιο 5 ^ο :	Περιγραφική & Επαγωγική ανάλυση δεδομένων	89
5.1.	Συσχέτιση ΑΕΠ – Οικονομική Ελευθερία	92
5.2.	Συσχέτιση ΑΕΠ – Φτώχεια	96
4 ^ο Μέρος:	Συμπεράσματα εργασίας.....	99
Κεφάλαιο 6 ^ο :	Αποτελέσματα έρευνας	99
Κεφάλαιο 7 ^ο :	Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	101
Κεφάλαιο 8 ^ο :	Συμπεράσματα.....	102
Βιβλιογραφία.....		105

Ελληνική.....	105
Ξενόγλωσση	106

Κατάλογος γραφημάτων

Γράφημα 1. Συνολικοί φόροι ως ποσοστό του ΑΕΠ 2000 - 2016 (Πηγή: Eurostat)	25
Γράφημα 2 Αποτύπωση, σε ποσοστά του ΑΕΠ, της παραοικονομίας στον κόσμο (Πηγή: Statista (2018)).....	28
Γράφημα 3. Γραφική παράσταση αξίας συναλλαγών με κάρτες Ελλάδα - Ε.Ε. (Πηγή: Dianesosis (2018)).....	33
Γράφημα 4 Διαχρονική εξέλιξη του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2008-2018 εκφρασμένο σε εκατ. € (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2019)).....	49
Γράφημα 5 Διαχρονική εξέλιξη του ΑΕΠ για την περίοδο 2008 – 2018 εκφρασμένο σε ποσοστό (%) (Πηγή: WorldBank. Επεξεργασία ιδίας).....	50
Γράφημα 6 Ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα την περίοδο 2008 - 2018 (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2019)	52
Γράφημα 7 Ανεργία στις χώρες της Ε.Ε. κατά το διάστημα 2008 – 2018 (Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων Ιδίας)	53
Γράφημα 8 Δείκτες Gini (%) με και χωρίς κοινωνικές μεταβιβάσεις για την Ελλάδα (2009 - 2017). (Πηγή: Eurostat (2018)	55
Γράφημα 9 Δείκτης GINI ευρωπαϊκών χωρών Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2018).....	56
Γράφημα 10 Εξέλιξη του Δείκτη Δαπανών νοικοκυριών 2008-2017 Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2018) .	57
Γράφημα 11 Δείκτης μεταβολής πληθωρισμού Πηγή: Eurostat (2018)	58
Γράφημα 12 Εξέλιξη του δείκτη Βιομηχανικής παραγωγής την περίοδο 2008-2018 Πηγή: Eurostat (2018).....	60
Γράφημα 13 Εξέλιξη του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος 2008 - 2018 Πηγή: IOBE.....	61
Γράφημα 14 Δείκτης Οικονομικού Κλίματος Πηγή: Eurostat (2018)	62
Γράφημα 15 Διεθνής κατάταξη της Ελλάδας ως προς το επίπεδο οικονομικής συνθετότητας 2008-2016 Πηγή: INE ΓΣΕΕ (2019).	63
Γράφημα 16 Εξέλιξη του Δείκτη ανταγωνιστικότητας ελληνικής οικονομίας την περίοδο 2008-2018.....	64
Γράφημα 17 Κατάταξη Doing Business της ελληνικής οικονομίας Πηγή: WorldBank (2018).64	
Γράφημα 18 Εξέλιξη του δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης Πηγή: http://hdr.undp.org/en/data	72
Γράφημα 19 Εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή 2009-2019 Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2019)	74
Γράφημα 20 Ποσοστό του πληθυσμού της Ελλάδας σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό την περίοδο 2008-2017 Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2019).	75
Γράφημα 21 Πληθυσμός της Ελλάδας σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό συγκρινόμενος με τις χώρες της Ε.Ε. στην διάρκεια της περιόδου 2008-2017 Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2018).	76
Γράφημα 22 Εξέλιξη Δείκτη χαρούμενου πλανήτη 2010-2019 Πηγή: World Happiness Report (2019). Επεξεργασία ιδίας.....	79
Γράφημα 23 Εξέλιξη του Δείκτη Χαρούμενου πλανήτη στις ευρωπαϊκές χώρες. Πηγή: World Happiness Report (2019). Επεξεργασία ιδίας	81
Γράφημα 24 Εξέλιξη του Δείκτη Εξαθλίωσης στην Ελλάδα 2004-2014	83
Γράφημα 25 Η πορεία του δείκτη οικονομικής ελευθερίας της Ελλάδος (Καραμάνης, 2017)	86

Λίστα πινάκων

Πίνακας 1	Φορολογική κλίμακα	44
Πίνακας 2	Διαχρονική εξέλιξη των συντελεστών ΦΠΑ.....	46
Πίνακας 3	Αποτύπωση του ΑΕΠ κατά το διάστημα 2007-2017 χωρών-μελών της Ε.Ε. (Πηγή: Eurostat (2018)).....	51
Πίνακας 4	Ποσοστό ανεργίας Ελλάδα – Χώρες της Ε.Ε. (2008-2018) (Πηγή: Eurostat (2019))	53
Πίνακας 5	Εξέλιξη βασικών οικονομικών δεικτών της χώρας μας Πηγή: World Bank (2018).	66
Πίνακας 6	Ποιότητα ζωής για τις χώρες της Ε.Ε. το έτος 2014 Πηγή: Eurostat (2017)	73
Πίνακας 7	Πίνακας εξέλιξης του δείκτη αντίληψης διαφθοράς 2008-2018	78
Πίνακας 8	Λίστα των χωρών της Ε.Ε. με βάση το δείκτη του χαρούμενου πλανήτη	80
Πίνακας 9	Εξέλιξη του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας στην Ελλάδα 2008-2018	84
Πίνακας 10	Πίνακας ελέγχου Κανονικότητας μεταβλητών	92
Πίνακας 11	Πίνακας περιγραφικής στατιστικής των μεταβλητών ΑΕΠ και Οικονομικής Ελευθερίας	93
Πίνακας 12	Πίνακας συσχετίσεων των μεταβλητών ΑΕΠ και Οικονομικής ελευθερίας.....	93
Πίνακας 13	Πίνακας υπολογισμού R	94
Πίνακας 14	Πίνακας υπολογισμού ANOVA	94
Πίνακας 15	Πίνακας μεταβλητών	95
Πίνακας 16	Πίνακας περιγραφικής στατιστικής ΑΕΠ και δείκτη φτώχειας	96
Πίνακας 17	Πίνακας συσχετίσεων των μεταβλητών ΑΕΠ και δείκτη φτώχειας.....	96
Πίνακας 18	Πίνακας υπολογισμού R	97
Πίνακας 19	Πίνακας υπολογισμού ANOVA	97
Πίνακας 20	Πίνακας μεταβλητών	98

Λίστα εικόνων

Εικόνα 1	Δείκτης κοινωνικής ευημερίας πηγή: ΟΟΣΑ (Going for Growth 2013)	69
Εικόνα 2	Δείκτης κοινωνικής ευημερίας όλων των χωρών το έτος 2016.....	70
Εικόνα 3	Δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης	71
Εικόνα 4	Δείκτης αντίληψης της διαφθοράς Πηγή: iefimerida.gr	77
Εικόνα 5	Δείκτης εξαθλίωσης Πηγή: Bloomberg	82
Εικόνα 6	Δείκτης εξαθλίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο Πηγή: Bloomberg	83

Λίστα εξισώσεων

Εξίσωση 1	Εξίσωση σύνδεσης ΑΕΠ - Οικονομική Ελευθερία	95
Εξίσωση 2	Εξίσωση σύνδεσης ΑΕΠ - Φτώχεια.....	98

Συντομογραφίες

A.A.A.E.	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
A.E.Π.	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
Δ.Τ.Κ.	Δείκτης Τιμών Καταναλωτή
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Κ.Φ.Ε.	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Φ.Π.Α.	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
S.P.S.S.	Statistical Package for Social Sciences
TAXIS	TAX Information System (Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα)

Περίληψη

Η οικονομική κρίση έκανε την εμφάνισή της στη χώρα μας το 2008 και το ξέσπασμά της προκάλεσε μία σειρά από οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα τα οποία είχαν σημαντικές επιπτώσεις στην Ελληνική Οικονομία.

Η παρούσα διπλωματική στόχο έχει να διερευνήσει την επίδραση της οικονομικής κρίσης στην φορολογία και στους κοινωνικοοικονομικούς δείκτες στην χώρα μας, την περίοδο 2008-2018, δηλαδή πριν την κρίση, στη διάρκειά της , και μετά το πέρας αυτής.

Στο θεωρητικό τμήμα της εργασίας απεικονίζονται οι κύριες εννοιολογικές αποσαφηνίσεις στις έννοιες των φόρων, της οικονομικής κρίσης και των οικονομικών κοινωνικών δεικτών. Αναλύονται οι λόγοι που οδήγησαν την χώρα στην οικονομική κρίση και καθώς και οι συνέπειες που επήλθαν από αυτήν σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.

Στη συνέχεια μελετάτε η επίδραση της οικονομικής κρίσης στη φορολογία καθώς και οι αλλαγές που εφαρμόστηκαν στην φορολογική νομοθεσία προκειμένου η χώρα μας να καταφέρει να προσαρμοστεί στα προβλεπόμενα από τα μνημόνια αναγκαία μέτρα. Ακολουθεί η ανάλυση των βασικότερων κοινωνικών και οικονομικών δεικτών ως ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα για την εικόνα της Ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο 2008 – 2018.

Στο ερευνητικό τμήμα της εργασίας εξετάζετε ο βαθμός συσχέτισης των κοινωνικών δεικτών της Οικονομικής Ελευθερίας και της Φτώχειας με τον οικονομικό δείκτη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και τέλος παραθέτονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την επεξεργασία των δεδομένων των συσχετίσεων και καταγράφονται προτάσεις για επιπρόσθετη μελλοντική έρευνα και μελέτη.

Λέξεις κλειδιά: Οικονομική κρίση, κοινωνικοί δείκτες, οικονομικοί δείκτες, φορολογία, ΑΕΠ

Summary

The economic crisis made its appearance in our country in 2008 and its outbreak caused a series of economic and social problems that had a significant impact on the Greek economy.

The objective of the present dissertation is to investigate the impact of the economic crisis on taxation and socio-economic indicators in our country, during the period 2008-2018, ie before the crisis, during and after the crisis.

The theoretical part of this dissertation presents the main conceptual clarifications in the concepts of taxes, economic crisis and economic social indicators. The reasons that led the country to the economic crisis and its consequences at the economic, social and political level are analyzed.

We will then study the impact of the financial crisis on taxation and the changes that have been made to tax legislation in order for our country to be able to adapt to the measures required by the Memorandums. Following is the analysis of the main social and economic indicators as a representative sample of the picture of the Greek economy in the period 2008 - 2018.

In the research section of the paper, we examine the degree of correlation between the social indicators of Economic Freedom and Poverty with the Gross Domestic Product (GDP) financial indicator, and finally, the conclusions drawn from the processing of the correlational data are recorded for future study.

Keywords: Economic crisis, social indicators, economic indicators, taxation, GDP

1^ο Μέρος Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1^ο: Περιγραφή της εργασίας

1. Εισαγωγή

Στον παγκόσμιο χώρο παρουσιάζεται μία οικονομική κρίση σε αρκετά μεγάλη ένταση κάνοντας πρωταρχικά την εμφάνισή στις ΗΠΑ και επηρεάζοντας κυρίως τις τραπεζικές συναλλαγές, δημιουργώντας ανασφάλειες κυρίως στην αβέβαιη εξυπηρέτηση των δανείων στέγασης, με αποτέλεσμα να μεταδοθεί και σε άλλες χώρες και σύντομα πήρε μεγάλες διαστάσεις. Η εξάπλωση της χρηματοπιστωτικής κρίσης ήταν ιδιαίτερα γρήγορη βρίσκοντας επίκεντρο στις αναπτυγμένες χώρες και πολύ σύντομα απόκτησε παγκόσμιες διαστάσεις με δραματικές συνέπειες που παρουσιάζονται στις επιχειρήσεις καθώς και στις τράπεζες.

Κατά την άποψη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, η κρίση που παρουσιάζεται σε μια οικονομία, έχει σαν εμφανή επιπτώσεις την ραγδαία μείωση της εργασίας και την ύφεση. Άμεση είναι η αντίδραση των χωρών για τη λήψη μέτρων, με σκοπό την αναζήτηση τρόπων προκειμένου να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η κρίση. Ευνόητο θεωρείται πως η λήψη των μέτρων διαφέρει από χώρα σε χώρα. Κάθε χώρα είχε συγκεκριμένους στόχους, όπως την επίλυση της ρευστότητας, την τόνωση των επενδύσεων με στόχο τη συγκράτηση του επιπέδου απασχόλησης και την αναθέρμανση ολόκληρης της οικονομίας (Παπαστάμου, 2011).

Προχωρώντας, η χώρα μας προσέφυγε στην Ευρωπαϊκή Ένωση τον Δεκέμβριο 2008, καταθέτοντας σχέδιο το οποίο περιλάμβανε προτάσεις προκειμένου να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την οικονομική κρίση καθώς επίσης την λήψη γενικότερων μέτρων στήριξης της οικονομίας. Χαρακτηριστικά στοιχεία του σχεδίου αποτέλεσαν η επίτευξη κοινών στρατηγικών, καθώς και η υλοποίηση μακροπρόθεσμων στόχων της Ε.Ε. Στόχος είναι εξεύρεση αλλά και η αποδοχή μέτρων για την ανάπτυξη του επιχειρηματικού κόσμου καθώς επίσης και για τόνωση της απασχόλησης, έτσι ώστε να αναπτυχθεί η αγορά.

Οι τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης, όπως προτείνονται από τους Mavroudeia et. Al. (2013) είναι η ύπαρξη ρευστότητας στην οικονομία με στόχο την αύξηση στην ζήτηση καθώς επίσης και η τόνωση των επενδύσεων, που θα οδηγήσουν στην στήριξη της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης. Όλα αυτά υπό την προϋπόθεση της τήρησης των όρων του Συμφώνου Σταθερότητας, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα να

προσδίδει κύρος στη νομισματική σταθερότητα αλλά και στη δημοσιονομική πειθαρχία.

Η οικονομική κρίση της χώρας μας προκάλεσε ταυτόχρονα στην ευρωζώνη μια κρίση εμπιστοσύνης, με συνέπεια να παρατηρείται περιορισμός, με διάφορες τεχνικές, μείωσης του ελλείμματος της χώρας μας, όπου αποτελούν την βάση της δημοσιονομικής φάσης στην κρίση της Ευρώπης. Εύλογο είναι το συμπέρασμα πως δεν υπάρχει δυνατότητα να προβλεφθεί με σιγουριά η διάρκεια της εγχώριας κρίσης. Τελικά η κρίση στην Ελλάδα σχετίζεται, με την κρίση της στρατηγικής του ευρώ.

Στις διεθνείς χρηματαγορές οι εξελίξεις σε οικονομικό επίπεδο "τραυμάτισαν" τον κύριο πυρήνα του ευρώ και αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να εμφανιστεί η κρίση στις στρατηγικές εξουσίας που συνδέονται. Λογικό επακόλουθο ήταν, οι χώρες με διαφορετικά ποσοστά ανάπτυξης κάτω από το ίδιο νόμισμα να οδηγηθούν σε ξεχωριστούς ρυθμούς μεγέθυνσης αλλά και κερδοφορίας (Mavroudeas et al., 2013).

Στην χώρα μας, το πρωτογενές έλλειμμα το 2009 έφτασε το 9% περίπου, γεγονός που καθιστά την αποπληρωμή του χρέους μη δυνατή. Προϋπόθεση αποπληρωμής του χρέους είναι η χώρα να πάψει να δημιουργεί πρόσθετο χρέος τον επόμενο χρόνο. Γίνεται επομένως αντιληπτό πόσο σημαντικό θα ήταν για την κυβέρνηση η δημιουργία πρωτογενούς πλεονάσματος. Ειδικότερα, όταν το πρωτογενές πλεόνασμα είναι ποιο μεγάλο από τις πληρωμές για τους τόκους του χρέους, τότε το σύνολο του ελλείμματος είναι με αρνητικό πρόσημο και φυσικά το χρέος θα αποκτήσει φθίνουσα κατεύθυνση. Σε περίπτωση που το πρωτογενές πλεόνασμα είναι ίσο με τις πληρωμές των τόκων για το χρέος, τότε το έλλειμμα λαμβάνει μηδενικές τιμές και το χρέος φυσικά μένει αμείωτο (Mavroudeas et al., 2013).

Θετικά αποτελέσματα μπορούν να προκύψουν και με μηδενικό ή και ελάχιστα θετικό έλλειμμα. Πιο συγκεκριμένα, αν είχαμε διπλασιασμό του ΑΕΠ της Ελλάδας σε μικρό χρονικό διάστημα, με ταυτόχρονη σταθερότητα του δημόσιου χρέους, τότε η χώρα μας θα εμφάνιζε μικρότερο πρόβλημα όσον αφορά το χρέος. Η οικονομία της χώρας μας μπορεί να καταφέρει και να διατηρήσει φυσικά σε υψηλούς ρυθμούς την ανάπτυξη στο ΑΕΠ, με την προϋπόθεση την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της, γεγονός υψηλής σημασίας, εξαιτίας του διογκωμένου χρέους της χώρας μας. Στην περίπτωση όπου σε μία οικονομία οι εξαγωγές της είναι μεγαλύτερες από τον αριθμό των εισαγωγών, τότε η χώρα αυτή μπορεί να απαλλαγεί από το χρέος της. Στην περίπτωση όμως της χώρας μας συμβαίνει ακριβώς το

αντίθετο δηλαδή παρουσιάζει περισσότερες εισαγωγές από τον αριθμό των εξαγωγών και επομένως είναι ιδιαίτερα απαραίτητη η ανάγκη αύξησης, σε μεγαλύτερο βαθμό, της ανταγωνιστικότητας, με αποτέλεσμα να αντιστραφεί το κλίμα που έχει δημιουργηθεί. Λόγοι σημαντικοί όπως ύπαρξη μεγάλου ελλείμματος, υψηλό χρέος και χαμηλή ανταγωνιστικότητα δρουν ανασταλτικά στην χορήγηση δανείων στην χώρα μας με χαμηλά επιτόκια. (Nelson et al., 2011; Mavroudeas & Paitaridis, 2013).

1.1. Αντικείμενο της Διπλωματικής Εργασίας

Η οικονομική κρίση στη χώρα μας το 2008 προκάλεσε μία σειρά από οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα τα οποία είχαν σημαντικές επιπτώσεις στην καθημερινότητα του πολίτη.

Η ανά χείρας διπλωματική εργασία η οποία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, διερευνά το μέγεθος της επιρροής της οικονομικής κρίσης στην φορολογία και στους κοινωνικοοικονομικούς δείκτες στην χώρα μας.

1.2. Σκοπός και στόχοι της Διπλωματικής εργασίας

1.2.1. Σκοπός

Σκοπός της διπλωματικής αυτής εργασίας είναι να καταγράψει τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην φορολογία και στους κοινωνικούς και οικονομικούς δείκτες την περίοδο 2008-2018, δηλαδή πριν από την κρίση, στη διάρκειά της, και μετά το πέρας αυτής.

1.2.2. Ερευνητικοί στόχοι

Οι επιμέρους στόχοι που ορίστηκαν στην παρούσα διπλωματική μου εργασία είναι οι εξής:

- Να διερευνήσουμε τις αλλαγές που παρατηρούνται στους κοινωνικούς-οικονομικούς δείκτες από έτος σε έτος
- Να εξετάσουμε τις συσχετίσεις μεταξύ των κοινωνικών-οικονομικών δεικτών προκειμένου να διαπιστώσουμε τυχόν αλληλεπιδράσεις
- Να μελετήσουμε τις κυριότερες μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στο φορολογικό σύστημα της χώρας μας

1.3.Ερευνητικά ερωτήματα

Για την καταγραφή μίας ποιο ευκρινούς εικόνας σχετικά με τα ζητούμενα της ερευνητικής μας αυτής προσέγγισης, θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

1. Επηρεάστηκαν η φορολογία και οι κοινωνικοοικονομικοί δείκτες από την οικονομική κρίση και σε ποιο βαθμό;
2. Ποιος είναι ο βαθμός επίδρασης του δείκτη οικονομικής ελευθερίας στο δείκτη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ);
3. Ποιος ο είναι βαθμός επίδρασης του δείκτη φτώχειας στο δείκτη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ);

1.4.Πρωτοτυπία της έρευνας

Αν και έχουν γίνει δημοσιεύσεις και πολλές μελέτες σχετικές με τις επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στην φορολογία, η συγκεκριμένη εργασία αποτελεί μία αρχική ερευνητική προσπάθεια στην καταγραφή και διερεύνηση των μεταβολών των κοινωνικοοικονομικών δεικτών της χώρας μας, την περίοδο 2008-2018, στις οποίες μεταβολές περιλαμβάνονται και οι κυριότερες φορολογικές μεταρρυθμίσεις.

Με λίγα λόγια η παρούσα διπλωματική εργασία παρουσιάζει ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον, διότι θα αναλύσει δεδομένα ενός χώρου ο οποίος δεν έχει ερευνηθεί συστηματικά στο συγκεκριμένο ερευνητικό θέμα.

1.5.Χρησιμότητα της έρευνας

Τα συμπεράσματα που θα ανακύψουν από την ερευνητική αυτή προσπάθεια, δύναται να χρησιμοποιηθούν και να φανούν ιδιαίτερα χρήσιμα:

- Από τους αρμόδιους φορείς για τον σχεδιασμό στρατηγικής, σύμφωνα με τα καταγεγραμμένα αποτελέσματα των συσχετίσεων μεταξύ των κοινωνικών και οικονομικών δεικτών.
- Από τους ερευνητές που ασχολούνται με τις επιπτώσεις των οικονομικών μεταβολών στην ευημερία του ανθρώπου.

1.6.Διάρθρωση της Διπλωματικής εργασίας

Η παρούσα διπλωματική μου εργασία χωρίζεται σε 4 μέρη.

Στο **Εισαγωγικό μέρος** της εργασίας επιχειρείται ο καθορισμός του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η έρευνα. Εμπεριέχει το αντικείμενο και τους ερευνητικούς στόχους της εργασίας καθώς και τα ερευνητικά ερωτήματα στα οποία θα πρέπει η ερευνήτρια να δώσει τις σχετικές απαντήσεις.

Το **δεύτερο μέρος** με τίτλο **Θεωρητικό Πλαίσιο της εργασίας** εμπεριέχει τρία κεφάλαια το οποίο συμβάλλει στην θεωρητική τεκμηρίωση του αντικειμένου της διπλωματικής. Αποτυπώνονται οι κύριες εννοιολογικές αποσαφηνίσεις στις έννοιες των φόρων, της οικονομικής κρίσης και των οικονομικών – κοινωνικών δεικτών. Παράλληλα αναλύονται οι βασικότεροι κοινωνικοί και οικονομικοί δείκτες και πώς διαμορφώνονται οι τιμές τους την περίοδο 2008 – 2018. Παρουσιάζονται επίσης τα δευτερογενή δεδομένα, όπως συλλέχθηκαν από δεδομένα του ΟΟΣΑ, της ΕΛΣΤΑΤ, της Παγκόσμιας Τράπεζας και της Eurostat.

Στο **τρίτο μέρος** με τίτλο **Ερευνητικό Πλαίσιο της εργασίας** ακολουθεί η παρουσίαση και η ανάλυση των δεδομένων όπως συλλέχθηκαν από τις βάσεις δεδομένων και οι συσχετίσεις μεταξύ των κοινωνικών και οικονομικών δεικτών.

Στο **τέταρτο και τελευταίο μέρος** με τίτλο **Συμπεράσματα της εργασίας** απεικονίζονται όλα τα πορίσματα που προέκυψαν από την επεξεργασία των δεδομένων. Επίσης συνοψίζονται οι απαντήσεις που προέκυψαν στα ερευνητικά ερωτήματα. Τέλος, καταγράφονται προτάσεις για επιπρόσθετη μελλοντική έρευνα και μελέτη, και στο τέλος υπάρχει η αντίστοιχη ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για την ολοκλήρωση και την τεκμηρίωση της εργασίας.

2^ο Μέρος: Θεωρητικό πλαίσιο εργασίας

Κεφάλαιο 2^ο: Οικονομική Κρίση

2.1. Εννοιολογική προσέγγιση της έννοιας Οικονομική Κρίση

Με τον όρο Οικονομική κρίση αναφερόμαστε στην περίπτωση όπου η οικονομία μίας χώρας εμφανίζει διαρκώς αισθητά μία μείωση στην οικονομική της δραστηριότητας. Ο όρος της οικονομικής δραστηριότητας προσδιορίζει κυρίως τα μεγέθη της οικονομίας σε μακροοικονομικό επίπεδο, χαρακτηριστικά αναφέρουμε το εθνικό προϊόν, τις τιμές των προϊόντων, το επίπεδο απασχόλησης, των επενδύσεων κ.λπ.

Η οικονομική κρίση προέρχεται από προβλήματα που εμφανίζονται στο ισοζύγιο των πληρωμών μιας χώρας με αποτέλεσμα την άσκηση πιέσεων στο νόμισμά της, πτώση στην ζήτηση αλλά και στις επενδύσεις, οι οποίες οδηγούν με την σειρά σε ραγδαία αύξηση της ανεργίας και σε πτώση στα εισοδήματα, η οποία πτώση θα επιφέρει περαιτέρω πτώση στην ζήτηση, καταλήγοντας, με τον τρόπο αυτό, σε να φαύλο κύκλο.

Ο Keynes περιγράφει χαρακτηριστικά το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης. *«Σήμερα έχουμε εμπλακεί σε μια περίεργη κατάσταση, έχοντας χάσει τον έλεγχο ενός εύθραυστου μηχανισμού, τη λειτουργία του οποίου δεν καταλαβαίνουμε. Το επακόλουθο είναι να σπαταλούνται οι δυνατότητές μας για ευημερία, ενδεχομένως για μεγάλο χρονικό διάστημα»* (Krugman, 2012). Παρόλο που η αναφορά αυτή γράφτηκε πριν ογδόντα τέσσερα σχεδόν χρόνια και περιγράφει την καταστροφή της μεγάλης κρίσης του '30, ανταποκρίνεται με ακρίβεια στην σημερινή κρίση που βιώνουμε με όλες τις δυσάρεστες συνέπειες της στις δραστηριότητες της καθημερινότητας μας. Ξαφνικά, σαν σε όνειρο, όλα χειροτέρεψαν στην καθημερινότητα μας. Τώρα, όπως και τότε, έχουμε γίνει ξαφνικά φτωχότεροι. Παραμένουν ακόμα σε όλους μας αναπάντητα τα μεγάλα ερωτήματα, γιατί ξαφνικά όλα αυτά. Τι προκάλεσε τόσο σύντομα αυτή την ζοφερή πραγματικότητα και βύθισε στην αβεβαιότητα και ανασφάλεια πολλές χώρες του πλανήτη μας, ακόμα και τις αναπτυγμένες του δυτικού κόσμου; Ποιοι λόγοι μετέτρεψαν τις μέρες της οικονομικής ευημερίας σε μέρες ανέχειας και οικονομικής δυσπραγίας;

Κάθε οικονομική κρίση εκδηλώνεται σε διαφορετική ένταση και έκταση και, παράλληλα εμφανίζεται με διαφορετική μορφή. Κύριο χαρακτηριστικό όλων των οικονομικών κρίσεων που έχουν ξεσπάσει σε διάφορες χώρες είναι οι ραγδαίες

μεταβολές των συνθηκών της αγοράς, το αναπτυγμένο αίσθημα φόβου του κινδύνου και της αβεβαιότητας και οι χαρακτηριστικές διαταραχές που ξεσπούν στον ρυθμό και στην λειτουργία της κοινωνίας.

Μελετώντας την οικονομική κρίση της χώρας μας παρατηρούμε ότι αρχικά μεγάλο μερίδιο ευθύνης έχει η Ελληνική κυβέρνηση που αύξησε το χρέος της Ελλάδας διότι επέλεξε μια οδό με μεγάλα δημόσια ελλείμματα και χρέη ενώ θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα με ιδιαίτερη σύνεση. Επίσης η Ελλάδα στη δυσμενή θέση όπου βρίσκεται αυτή τη στιγμή για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα χρειάζεται να μειώσει το έλλειμμα αλλά και το χρέος. Ακόμη ένα βασικό ερώτημα, είναι και η ένταξη της χώρας μας στη ευρωζώνη, εάν δηλαδή ήταν έτοιμη η χώρα μας όπως οι υπόλοιπες χώρες να χρησιμοποιήσει το ευρώ ως νέο νόμισμα (π.χ. αν ήταν στο ίδιο επίπεδο ανταγωνιστικότητας και δημοσιονομικής πειθαρχίας).

Η Ελλάδα μπορεί να συγκριθεί με της άλλες τέσσερις χώρες (Ισπανία, Κύπρο, Πορτογαλία, και Ιρλανδία) οι οποίες, και αυτές έχουν εισπράξει κατάλληλη βοήθεια οικονομική από την Ε.Ε.. Τα βαθιά αίτια της κρίσης μοιάζουν μεταξύ τους σε όλες τις χώρες που ζήτησαν βοήθεια.

Η Ελλάδα μαζί με την Πορτογαλία παρουσίασαν το 2008 υψηλό έλλειμμα και δημόσιο χρέος, συγκρινόμενες με την Ισπανία και την Ιρλανδία που παρουσίαζαν συνετά δημοσιονομικά χαρακτηριστικά.

Το 2008, η Ισπανία, η Κύπρος, η Πορτογαλία, και η Ιρλανδία παρουσίασαν μεγάλο εμπορικό έλλειμμα και εξωτερικό χρέος συγκρινόμενα πάντα με τις λοιπές χώρες μέλη της Ε.Ε. Ο δημόσιος τομέας ήταν η κύρια αφορμή για το χρέος της Πορτογαλίας και της Ελλάδας. Αντιθέτως κύρια αφορμή για το δημόσιο χρέος της Ισπανίας, της Κύπρου και της Ιρλανδίας αποτέλεσε ο τραπεζικός τομέας. Έτσι μετά το ξέσπασμα της παγκόσμιας κρίσης της περιόδου 2007-2009, οι ροές μειώθηκαν απότομα, με αποτέλεσμα να παρουσιαστούν πολύ σοβαρά προβλήματα και στις τέσσερις χώρες ανεξάρτητα από τη δημοσιονομική τους θέση. Φυσικά οι χώρες όπως είναι η Ελλάδα που δεν είχε μεγάλο περιθώριο ελιγμών βίωσε σοβαρότερες συνέπειες.

Το έλλειμμα της Ιρλανδίας πλησιάζει με της Ελλάδας όμως στην Ιρλανδία και την Ισπανία υπεύθυνος είναι κυρίως ο ιδιωτικός τομέας. Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι τα αίτια της κρίσης στην Ευρωζώνη οφείλονται ποιο πολύ σε εξωτερικές ανισορροπίες και λιγότερο σε δημοσιονομικές ανισορροπίες. Αυτές οι ανισορροπίες είχαν την παρουσία τους σε όλες τις χώρες, απλά η Ελλάδα δεν ήταν ιδιαίτερα προετοιμασμένη για την κρίση, με αποτέλεσμα να επηρεαστεί περισσότερο.

Τα κυριότερα αίτια της κρίσης του ευρώ ήταν πολύ βαθύτερα στην Ευρωζώνη και η θέση της Ελλάδας στην Ευρωζώνη (εντός ή εκτός) δεν επηρέασε την παρουσία της ούτε και θα είχε την δυνατότητα να την αποτρέψει.

2.2. Τα αίτια της οικονομικής κρίσης

Το πρόβλημα της χώρας μας είναι το πώς θα κατορθώσει να συνδυάσει το υπερβάλλον χρέος, το υψηλό έλλειμμα και την μειωμένη ανταγωνιστικότητα. Με αυτό τον τρόπο, η χώρα μας οδηγείται στις διεθνείς χρηματαγορές για λήψη δανείων με αρκετά υψηλό επιτόκιο. Η βασικότερη αιτία της πρόσφατης οικονομικής κρίσης στις διεθνείς αγορές θεωρείται η έλλειψη της εκτίμησης του πιστωτικού κινδύνου¹ ή όπως αναφέρεται στην βιβλιογραφία, κινδύνου πτώχευσης. Δεν έγινε από την αρχή εκτίμηση του εμφανιζόμενου κινδύνου πτώχευσης που παρουσιαζόταν σε ορισμένες αγορές, γεγονός το οποίο οδήγησε στην λήψη σε υψηλό ποσοστό λήψης δανείων από μεγάλο αριθμό δανειοληπτών, το οποίο οδήγησε στην ανεξέλεγκτη αύξηση των επισφαλών δανείων.

Το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης είναι πολυδιάστατο. Τα κυριότερα αίτια της οικονομικής κρίσης τα οποία συνεχώς υπόκεινται σε μελέτη και έρευνα, είναι μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

- Αρκετοί επιστήμονες, όπως αναφέρεται στην βιβλιογραφία, θεωρούν πως η χαλαρή νομισματική πολιτική που εφαρμόζαν οι ΗΠΑ, καθώς επίσης και η παρατηρούμενη αύξηση της διαρθρωτικής ρευστότητας, η οποία συνδέεται άμεσα με τις υψηλού επιπέδου αποταμιεύσεις της Κίνας και γενικότερα των χωρών παραγωγής πετρελαίου, υπήρξαν βασικές αιτίες της οικονομικής κρίσης.
- Στις τράπεζες κυριαρχούσε η πολιτική κινήτρων και έκτακτων μεγάλων αμοιβών με την μορφή bonus σε στελέχη τραπεζών οι οποίοι ασχολήθηκαν ενεργά με την πώληση των χρηματοπιστωτικών προϊόντων της τράπεζας.
- Οι συνέπειες, σε συνδυασμό με τις ζημιές στα προϊόντα του τραπεζικού τομέα, έχουν ως επακόλουθο την ταχύτατη μείωση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης
- Η οικονομική κρίση οδηγεί σε ανασχεδιασμό του δημοσίου τομέα στην οικονομία, την εποπτεία του τραπεζικού συστήματος και γενικότερα της λειτουργίας των τραπεζικών καταστημάτων.

¹ Πιστωτικός κίνδυνος είναι ο κίνδυνος που εμπεριέχει την απώλεια χρηματικής αμοιβής του επενδυτή, για λόγους σχετικούς με την αδυναμία του δανειστή αποπληρωμής του δάνειου και γενικότερα της εκπλήρωσης των συμβατικών του υποχρεώσεων.

2.3. Συνέπειες της οικονομικής κρίσης

2.3.1 Οικονομικές Συνέπειες

Οι κυριότερες οικονομικές συνέπειες εμφανίστηκαν υπό την μορφή της ανόδου των επιτοκίων δανεισμού, της δυσκολίας στην δανειοδότηση, στην σημαντική άνοδο του πληθωρισμού καθώς και στις τιμές των βασικών αγαθών, στην μείωση που παρατηρήθηκε στους καταναλωτές όσο αφορά την αγοραστική τους δύναμη, στην μείωση τόσο των καταναλωτικών δαπανών όσο και του κύκλου εργασιών στις επιχειρήσεις, στην μείωση του εισοδήματος και, τέλος στην ραγδαία επιδείνωση όσο αφορά την πορεία της ανεργίας.

Στο ξεκίνημα της οικονομικής κρίσης το 2008, η χώρα μας μπήκε σε φάση ύφεσης και μέχρι το 2014 είχε εμφανίσει σημαντική συρρίκνωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Με λίγα λόγια το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν εκφρασμένο σε πραγματικές μονάδες, παρουσίασε μείωση μεγαλύτερη του 25% από το ξεκίνημα της ύφεσης. Το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδος το οποίο λειτούργησε με δύσκολους ρυθμούς πιστωτικής πολιτικής στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό, βρέθηκε στη δίνη της κρίσης με ανάληψη υψηλών κινδύνων, δεδομένου ότι μεγάλος αριθμός (40%), των δανείων που είχαν χορηγηθεί, κατέστησαν μη- εξυπηρετούμενα δάνεια. Επιβαρυντικό στοιχείο για το τραπεζικό σύστημα στην παρούσα κρίση αποτελεί το μεγάλο κομμάτι των ομολόγων του δημοσίου που υπήρχε στο επενδυτικό του χαρτοφυλάκιο ενώ ταυτόχρονα παρατηρήθηκε μεγάλη εκροή καταθέσεων από τις τράπεζες της χώρας μας.

Συγκεκριμένα, τον Ιούνιο 2015, η κυβέρνηση με πράξη νομοθετικού περιεχομένου έθεσε το τραπεζικό σύστημα της χώρας σε αργία (Bank Holiday) για έξι εργάσιμες ημέρες (29-06-2016 έως και 6-7-2015) και κεφαλαιακούς περιορισμούς, με άμεσο περιορισμό του ποσού αναλήψεων στα 60 ευρώ/ημερησίως για τους Έλληνες καταθέτες (Harari, 2015)

2.3.2 Πολιτικές Συνέπειες

Αναφορικά με τις πολιτικές επιπτώσεις, η οικονομική κρίση είχε επιπτώσεις στα εκλογικά αποτελέσματα των κομματικών συνδυασμών που στήριζαν το σχέδιο της διάσωσης και τα μέτρα της λιτότητας που ελήφθησαν, γεγονός το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την ανέλιξη νέων πολιτικών δυνάμεων. Τελικά, οι σημαντικές αλλαγές που θεσπίστηκαν, βρήκαν εφαρμογή σε ένα κοινωνικό περιβάλλον, με δυσμενή

χαρακτηριστικά όπως το εχθρικό κλίμα το οποίο είχε διαμορφωθεί σε συνδυασμό με μία δημόσια διοίκηση η οποία δεν ήταν αρκετά έτοιμη να εφαρμόσει τις τρέχουσες μεταρρυθμίσεις.

Σύμφωνα με τον Matsaganis (2013), τα μέτρα που αποφασίστηκαν και οι μεταρρυθμίσεις έπρεπε να υλοποιηθούν παράλληλα με τα μέτρα λιτότητας ώστε να περιοριστεί η ευελιξία της κυβέρνησης αναφορικά με την απορρόφηση των τριβών στη χώρα και έτσι να θιχθούν τα συστήματα προνομίων στο ελληνικό κράτος.

2.3.3. Κοινωνικές Συνέπειες

Οι συνέπειες στην κοινωνική ζωή των ανθρώπων ήταν εξίσου δραματικές, καθότι η μείωση του εισοδήματος που παρατηρήθηκε δημιούργησε σημαντικές επιπτώσεις στην ευημερία της χώρας ωθώντας, με την πολιτική αυτή, μεγάλα τμήματα του πληθυσμού σε επίπεδο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Η μείωση της παραγωγικότητας οδήγησε σε μείωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της Ελλάδας. Οι κυριότερες κοινωνικές συνέπειες για την χώρα μας συνοπτικά είναι:

- **Αύξηση του ποσοστού ανεργίας.** Σημαντικές ήταν οι επιπτώσεις στην υγεία των ανθρώπων (σωματική και ψυχική) που προήλθαν από το αυξημένο ποσοστό ανεργίας, το αίσθημα της ανασφάλειας στον χώρο εργασίας καθώς και η αναμενόμενη απώλεια στο εισόδημά τους. Η ραγδαία άνοδος του ποσοστού ανεργίας και του ποσοστού φτώχειας παρουσιάζουν σημαντικές επιπτώσεις στον γενικό πληθυσμό αγγίζοντας τα χαρακτηριστικά ανθρωπιστικής κρίσης (Sotiropoulos, 2014).
- **Μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος.** Η ραγδαία αύξηση του ποσοστού ανεργίας είχε σαν συνέπεια την μείωση της αγοραστικής δύναμης από την πλευρά των εργαζομένων. Η εκτόξευση στις τιμές των βασικών ειδών, σύμφωνα με τον Σακελλάρη (2008), συγκρινόμενη με τις τιμές των ειδών πολυτελείας, *«έχει διευρύνει τις κοινωνικές ανισότητες και έχει διαφοροποιήσει το όριο διαβίωσης των νοικοκυριών. Τις πιο μεγάλες αρνητικές επιπτώσεις στο βιοτικό τους επίπεδο έχουν υποστεί τα πιο φτωχά νοικοκυριά σε σχέση πάντα με τα οικονομικά ανεξάρτητα νοικοκυριά που ζοδεύουν ένα αρκετά μεγάλο τμήμα από το εισοδήματός τους σε αγαθά ή υπηρεσίες με υπερβολικά υψηλές τιμές».*
- **Μεγάλο ποσοστό φτώχειας.** Ωστόσο παρά την μείωση των εισοδημάτων, το ποσοστό της φτώχειας δεν αυξήθηκε τόσο πολύ.
- **Κοινωνικές παροχές.** Η κρίση και έλλειψη χρηματικών πόρων προκάλεσε

την ελλιπή υγειονομική περίθαλψη με αποτέλεσμα πολλοί Έλληνες να στερούνται υγειονομικής κάλυψης, είτε λόγω ανεργίας, είτε λόγω δυσκολίας να καλύψουν τις τρέχουσες ασφαλιστικές τους υποχρεώσεις.

- **Ανισότητα.** Μετά το 2012, αναπτύχθηκαν συνθήκες ανισότητας στη χώρα. Συγκεκριμένα, σε συνδυασμό με την ύφεση που επικρατούσε, παρατηρήθηκε αύξηση στις συνθήκες φτώχειας και ανισότητας, οι οποίες οφείλονταν στην ραγδαία αύξηση του ποσοστού ανεργίας, με την λιτότητα, σύμφωνα με τον Matsaganis (2013) «να διευρύνεται ακόμα περισσότερο το άνοιγμα στην ψαλίδα μεταξύ πλουσίων και φτωχών».
- **Κοινωνικός αποκλεισμός.** Η κρίση είχε επιπτώσεις όπως η επισφαλή εργασία, το υψηλό ποσοστό ανεργίας, και τελικά τη φτώχεια, τα οποία οδήγησαν όλο και περισσότερους ανθρώπους στον κοινωνικό αποκλεισμό, προκαλώντας τους όσο και περισσότερες ψυχικές διαταραχές.
- **Μείωση του ενεργού εργατικού δυναμικού.** Αυτό κυρίως το φαινόμενο οφείλεται στην σοβαρή υπογεννητικότητα που αντιμετωπίζει η χώρα μας και στην μετανάστευση των Ελλήνων, κυρίως των νέων, στο εξωτερικό (Kyriakou et.al, 2015).

Οι συνέπειες για τον υπόλοιπο κόσμο ενισχύθηκαν από τις ανισορροπίες που είχαν δημιουργηθεί σε αρκετές χώρες στη διάρκεια της μακράς περιόδου της ισχυρής ανάπτυξης. Οι ανισορροπίες αυτές θα μπορούσαν μόνο να αυξηθούν εφ' όσον οι επενδυτές ήταν πρόθυμοι να αναλάβουν μεγαλύτερο κίνδυνο. Η ανάπτυξη στις ΗΠΑ μείωσε την προθυμία της ανάληψης κινδύνων από την πλευρά των επενδυτών σε παγκόσμιο επίπεδο, κάτι που οδήγησε σε μεγάλες αλλαγές στη συμπεριφορά των επενδυτών. Η εξάλειψη αυτών των ανισορροπιών, οι οποίες βρίσκονται σε εξέλιξη, έχει οδηγήσει σε υφέσεις σε πολλές περιπτώσεις όπως στα κράτη της Βαλτικής και της Ισλανδίας (Kouretas and Vlamis, 2011).

Οι επιπτώσεις σε ορισμένες χώρες της Ευρώπης ήταν τόσο σοβαρές όσο στις ΗΠΑ, λόγω των στενών δεσμών του χρηματοπιστωτικού τους τομέα, λόγω των ισχυρών εμπορικών σχέσεων και σε ορισμένες περιπτώσεις, των μακροοικονομικών ανισορροπιών. Οι αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης ήταν αισθητές σε οικονομίες της Ασίας-Ειρηνικού με εξαγωγικό προσανατολισμό μέσω των τρεχουσών και κεφαλαιακών λογαριασμών του ισοζυγίου πληρωμών. Η ζήτηση εξαγωγών από διάφορα κράτη μειώθηκε αισθητά όπως και ο όγκος των ιαπωνικών εξαγωγών. Στις

αναπτυσσόμενες αλλά και στις αναδυόμενες χώρες η ανάπτυξη των οποίων εξαρτάται από τις ξένες επενδύσεις και την χρηματοδότηση, οι επενδυτές απέσυραν μαζικά τα περιουσιακά τους στοιχεία, τα οποία είχαν αρνητικό αντίκτυπο στην παραγωγή, στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων και στις τιμές της αγοράς (Akram, et. al., 2011).

Η βαθιά οικονομική ύφεση είχε τεράστιες κοινωνικές συνέπειες. Η σημαντικότερη επίπτωση ήταν αυτή της αύξησης της ανεργίας. Είναι γεγονός πως η μείωση της ζήτησης ανάγκασε τις εταιρίες να προχωρήσουν στην απόλυση εκατομμυρίων εργαζομένων, το οποίο είχε ως συνέπεια την αύξηση του ποσοστού ανεργίας σε αρκετές χώρες παγκοσμίως (Koutsoukis et. al., 2011).

Η χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση είχε σημαντικές επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά. Η δημοσιονομική θέση ήταν πολύ τεταμένη σε πολλές χώρες. Αυτό ήταν αποτέλεσμα της πρωτοφανούς ύφεσης στην πραγματική οικονομία και σε μικρότερο βαθμό, κατά διακριτική ευχέρεια στα μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής και της χορήγησης δημόσιων κεφαλαίων σε χρηματοπιστωτικές εταιρίες. Το ΔΝΤ εκτιμά ότι τα μέτρα διακριτικής ευχέρειας το 2009 στις χώρες G20 ανήλθαν σε 2% του ΑΕΠ και η οικονομική στήριξη του χρηματοπιστωτικού τομέα σε 2,2%. Όμως, τα μεγάλα δημόσια ελλείμματα φαίνεται να αντανακλούν την αδύναμη δημοσιονομική θέση σε ορισμένες χώρες πριν από την έναρξη της κρίσης (Akram, et. al., 2011).

Ο συνδυασμός των μεγάλων ελλειμμάτων στα έσοδα και οι υψηλότερες δαπάνες έχουν μειώσει την ικανότητα πολλών κυβερνήσεων να αντιμετωπίσουν την απότομη πτώση της οικονομικής δραστηριότητας με μια επεκτατική δημοσιονομική πολιτική. Η νομισματική πολιτική θα έπρεπε να είναι υπεύθυνη για την πολιτική σταθεροποίηση, αλλά καθώς τα επιτόκια πλησίασαν το μηδέν, τα περιθώρια για περαιτέρω επεκτατική νομισματική πολιτική ήταν περιορισμένα. Υπήρξε διαπιστωμένη ανάγκη για επεκτατική δημοσιονομική πολιτική εξαιτίας της ύφεσης. Επιπλέον, η έλλειψη δημοσιονομικής βιωσιμότητας κατά τη διάρκεια της περιόδου όπου παρατηρήθηκε ραγδαία ανάπτυξη, η οποία προηγήθηκε της κρίσης, άφησε να εννοηθεί ότι πολλές από τις χώρες, κυρίως οι μικρότερες, θα είναι δύσκολο να πείσουν τους διεθνείς επενδυτές να προβούν σε περαιτέρω αγορές του δημοσίου χρέους (Χριστοδουλάκης, 2012).

Συνοψίζοντας, οι κυριότερες συνέπειες της οικονομικής κρίσης είναι οι εξής:

- Η δυσκολία και ο αρνητισμός από πλευράς τραπεζικού συστήματος, που παρατηρήθηκε στην χορήγηση καταναλωτικών και επαγγελματικών δανείων

επιδείνωσε ακόμη περισσότερο το πρόβλημα ρευστότητας στην αγορά και στην αδυναμία κατανάλωσης αγαθών.

- Η αύξηση στις τιμές που παρατηρήθηκε στις πρώτες ύλες, οδήγησε στην άνοδο του κόστους αλλά και του πληθωρισμού
- Μειώθηκε το εμπορικό ισοζύγιο
- Από την πλευρά των τραπεζών οι όροι δανειοδότησης έγιναν περισσότερο σκληροί και δεσμευτικοί
- Παρουσιάστηκε αύξηση επιτοκίων και μείωση της επενδυτικής δραστηριότητας
- Η παρατηρούμενη μείωση στην παραγωγή επέφερε την πτώση στην κατανάλωση και κατ'επέκταση στη μείωση του ποσοστού του εθνικού εισοδήματος.
- Το παρατηρούμενο κόστος στην παραγωγή παρουσίασε αύξηση λόγω της αύξησης στην τιμή του πετρελαίου.
- Άνοδος του δείκτη του πληθωρισμού.

Κεφάλαιο 3^ο: Φορολογία

3.1. Εννοιολογική προσέγγιση της έννοιας των φόρων

Όταν λέμε "φόροι" εννοούμε τα χρηματικά ποσά που καταβάλουν οι πολίτες στο κράτος σύμφωνα με το φορολογικό τους συντελεστή και τη φορολογική τους βάση, χωρίς κάποιο ειδικό αντάλλαγμα του Δημοσίου το οποίο να συνδέεται με την κατάθεση του φόρου. Τα ποσά που πληρώνει ο πολίτης εξαρτώνται :

- α) από την φορολογική βάση του κάθε φορολογούμενου και
- β) από το ύψος του φορολογικού συντελεστή².

Σύμφωνα με την φορολογική νομοθεσία, τα ποσά αυτά ο κάθε πολίτης είναι υποχρεωμένος να τα καταβάλλει στο κράτος, έτσι ώστε να δημιουργούνται έσοδα για να μπορεί να λειτουργήσει με αποτελεσματικότητα το Κράτος. Είναι δηλαδή η συνεισφορά του πολίτη σε ότι έχει καταφέρει να αποκτήσει, πληρώνοντας ένα ποσό στο Κράτος.

3.2. Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας

Στην Ελλάδα είναι αρκετά πολύπλοκο το φορολογικό σύστημα. Τα φορολογικά νομοσχέδια αλλάζουν κατά μέσο όρο 5 φορές το χρόνο, ενώ το 2010 σημειώθηκε ρεκόρ γιατί το φορολογικό νομοσχέδιο άλλαξε 17 φορές, πράγμα που σημαίνει ότι ο κάθε πολίτης δυσκολεύτηκε τόσο στην ενημέρωση όσο και στην παρακολούθηση των εξελίξεων.

Τα κύρια γνωρίσματα του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας τα οποία χαρακτηρίζονται ως φορολογικές παθογένειες, είναι:

1. Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές.
2. Η πολυπλοκότητα και οι συνεχείς μεταβολές του φορολογικού συστήματος με την έκδοση πολυάριθμων νόμων και ερμηνευτικών εγκυκλίων.
3. Οι σημαντικές και συνεχείς διαφοροποιήσεις στον τρόπο φορολόγησης, ανάλογα με την πηγή των εισοδημάτων.
4. Η δυσκολία που χαρακτηρίζει το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας να προχωρήσει στην δραστική μείωση του διοικητικού του κόστους με στόχο την πραγματική υποστήριξη αυτών που έχουν ανάγκη.

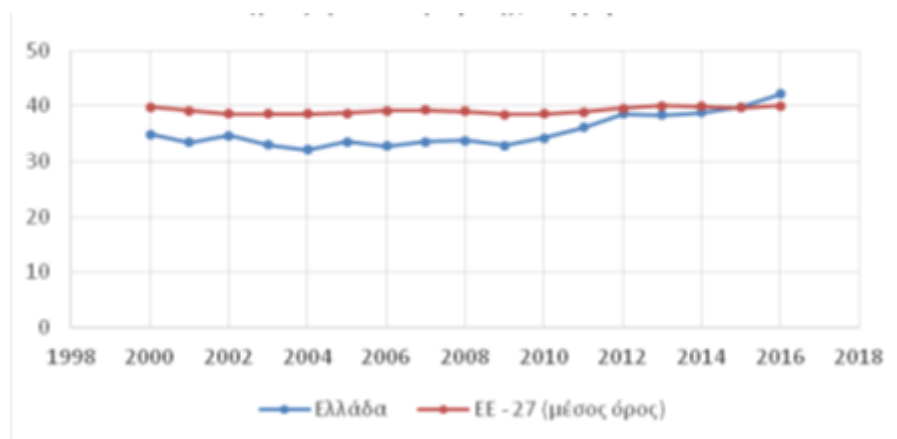
² Ο φορολογικός συντελεστής αποτελεί το ποσοστό που καθορίζει τί φόρο θα πληρώσει ένα πρόσωπο, νοικοκυριό ή το κοινωνικό σύνολο επί του εισοδήματός του. Συγκεκριμένα με βάση με εισοδημα-κεφάλαιο ο συντελεστής του φόρου διαφέρει για τα μερίσματα, τους τόκους, τα δικαιώματα και τα εισοδήματα ακίνητης περιουσίας

3.3. Το ελληνικό φορολογικό σύστημα πριν την οικονομική κρίση

Στη χώρα μας όπου η παγκόσμια κρίση έχει σημαντικές επιπτώσεις στα δημόσια έσοδα, η κοινωνία παρά την αντίδρασή της στα διάφορα κυβερνητικά μέτρα που ψηφίζονται, φαίνεται να έχει πειστεί, ότι το ζητούμενο είναι η εξάντληση των κρατικών ελλειμμάτων αλλά και η αντιμετώπιση της μεγαλύτερης απειλής της χώρας μας - το δημόσιο χρέος.

Κατά το διάστημα από 1975 έως 2004 το φορολογικό σύστημα στη χώρα μας έχει αλλάξει δέκα φορές, σχεδόν ανά 3 χρόνια έχουμε διαφορετικό φορολογικό σύστημα. Η μεγαλύτερη διάρκεια που παρέμεινε σταθερό το φορολογικό σύστημα ήταν κατά την περίοδο 1994 έως 2001 όπου το 5% ήταν ο κατώτερος φορολογικός συντελεστής και ο ανώτατος 45%. Η δεύτερη μακροχρόνια διάρκεια του ίδιου φορολογικού μοντέλου ήταν το 1975-1979. Έπειτα η φορολογική πολιτική διαφοροποιούταν κάθε δύο χρόνια.

Η συνολική φορολογική επιβάρυνση της Ελλάδας παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις την περίοδο 2000-2016, όπως εύλογα αποτυπώνεται στο ακόλουθο σχήμα. Συγκεκριμένα παρατηρούμε ότι η φορολογική επιβάρυνση της χώρας μας συγκρινόμενη με εκείνη του μέσου όρου των χωρών της Ε.Ε. είναι αυξημένη την περίοδο 2016-2018. Όπως λοιπόν παρατηρούμε, η συνολική φορολογική επιβάρυνση μειώθηκε σε 32,9% το 2009, ενώ αυξήθηκε δειλά-δειλά στη διάρκεια της κρίσης φθάνοντας το 2016 στο 42,1%.

Γράφημα 1. Συνολικοί φόροι ως ποσοστό του ΑΕΠ 2000 - 2016 (Πηγή: Eurostat)

Κατά το διάστημα 1997-1998 παρουσιάστηκε η μεγαλύτερη θετική μεταβολή όπου κατατέθηκαν 16% αυξημένοι σε πλήθος φόροι, ενώ παρατηρήθηκε υψηλή αρνητική μεταβολή τη διετία 2009-2010 όπου τα ταμειακά διαθέσιμα του Υπουργείου

Οικονομικών παρουσίασαν πτώση σε ποσοστό 16% συγκρινόμενα με το 2009. Ήταν για την χώρα μας μια περίοδος αβεβαιότητας και πανικού. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως κατά το 2009, η ανώτατη τιμή των άμεσων φόρων έφτασε το ποσό των 26,7 δις ευρώ ενώ των έμμεσων φόρων έφτασε τα 34 δις. ευρώ.

Παράλληλα τα έσοδα από τους έμμεσους φόρους, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, διαμορφώθηκαν σε ποσοστό 16,2% του ΑΕΠ το 2015, ενώ τα έσοδα από άμεσους φόρους σε 9,4% του ΑΕΠ (στην Ε.Ε. ήταν 13%). Παρά το εύρος της σύγκλισης, οι άμεσοι φόροι στην Ελλάδα συνεχίζουν να παρουσιάζουν υστέρηση σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, ο οποίος κυμαίνεται διαχρονικά άνω του 13% του ΑΕΠ.

Η ραγδαία αύξηση εσόδων τα οποία προέρχονται από τους άμεσους φόρους οφείλεται κυρίως στην φορολόγηση της ακίνητης περιουσίας μέσω του ΕΝΦΙΑ από το έτος 2012.

Αντίστοιχα τα έσοδα που προέρχονται από τους έμμεσους φόρους στην χώρα μας υπερβαίνουν εκείνα των χωρών μελών της ευρωζώνης. Συγκεκριμένα κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης τα έσοδα στην χώρα μας διαμορφώθηκαν σε ποσοστό 14,6% του ΑΕΠ το 2016, ενώ στις χώρες μέλη της ευρωζώνης αντιπροσωπεύουν το 11% του ΑΕΠ.

Οι δε φόροι εισοδήματος παρουσίασαν μείωση σε σχέση με τις άλλες κατηγορίες φορολογικών εσόδων στην περίοδο της οικονομικής κρίσης, ενώ ο μέσος όρος των φόρων εισοδήματος στην Ε.Ε. αντιπροσωπεύουν κατά μέσο όρο το 12% του ΑΕΠ, την ίδια χρονική περίοδο. Κατά τη μελέτη του ΔΙΑΝΕΟΣΙΣ (2018), το ύψος των εσόδων από έμμεσους φόρους στην Ελλάδα, είναι μεγαλύτερο των εσόδων άμεσων φόρων. Μετά τις νομοθετικές παρεμβάσεις του 2015, ο ΦΠΑ εμφανίζεται πλέον σημαντικά ανώτερος από το μέσο όρο της Ευρωζώνης, ακολουθώντας την πορεία των φόρων κατανάλωσης.

3.4. Αδυναμίες του φορολογικού συστήματος

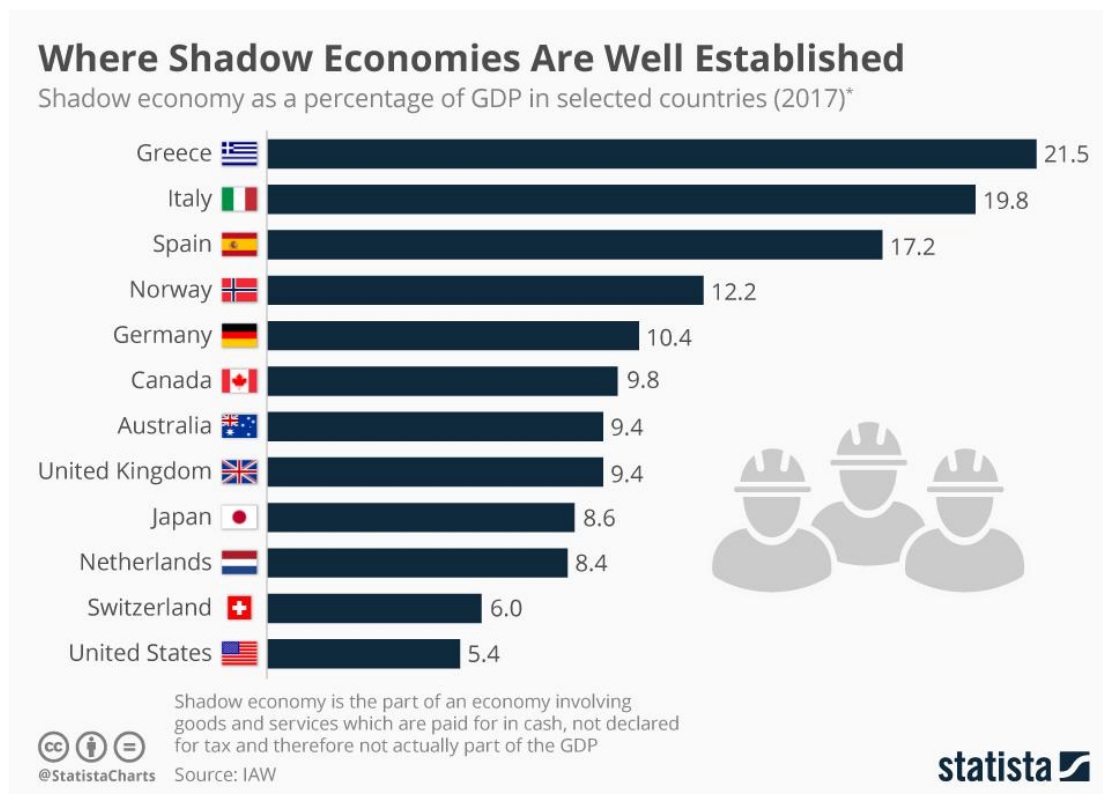
3.4.1. Η παραοικονομία και διαφθορά

Η παραοικονομία ως φαινόμενο το οποίο έχει τις βάσεις της κυρίως σε ανακριβείς συναλλαγές που προκύπτουν από προσωπικές δαπάνες καθώς επίσης και από δαπάνες των επιχειρηματιών. Θεωρείται ως τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας το οποίο λειτουργεί με τρόπο λαθραίο και παράνομο. Ωστόσο έχει την μορφή δωροδοκιών σε κρατικούς λειτουργούς, εμπορεύματα που διακινούνται τις μετρητοίς χωρίς την έκδοση νόμιμων φορολογικών παραστατικών, ιδιώτες καθώς και επιχειρήσεις που παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες χωρίς την έκδοση φορολογικών παραστατικών, χρήματα που έχουν αποκρυφτεί από τη φορολογία εισοδήματος αλλά και κάθε άλλη πηγή εισοδήματος που προέρχεται από δραστηριότητες μη νόμιμες ή και ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Η εικόνα της στις αναπτυσσόμενες χώρες δείχνει ότι εκφράζει το 1/3 της συνολικής οικονομίας ενώ η εικόνα για τις αναπτυγμένες χώρες δείχνει ότι εκφράζει το 10% της συνολικής οικονομίας.

Σύμφωνα με εκθέσεις του Υπουργείου Οικονομικών η παραοικονομία στην χώρα, στην περίοδο εφαρμογής των μνημονίων, ξεπέρασε το 20% σε ετήσια βάση, του εθνικού εισοδήματος. Με άλλα λόγια, ο συνολικός αριθμός των συναλλαγών σε «μαύρο χρήμα» υπερέβη τα 38 δισ. ευρώ (το οποίο έχει προβλεφθεί πως καλύπτει τις ανάγκες χρηματοδότησης της χώρας μας ως το καλοκαίρι του 2020).

Η Ελλάδα όπως έδειξαν οι έρευνες, κατατάσσεται σε υψηλές θέσεις ως προς το επίπεδο της παραοικονομίας. Συγκεκριμένα, σε ποσοστό του ΑΕΠ, είναι 21,5%, η δε Ιταλία εκφράζεται με 19,8% ενώ τέλος, η Ισπανία εκφράζεται με το 17,2% του ΑΕΠ.

Στην διάγραμμα που ακολουθεί αποτυπώνεται σε ποσοστά του ΑΕΠ η παραοικονομία³.

Γράφημα 2 Αποτύπωση, σε ποσοστά του ΑΕΠ, της παραοικονομίας στον κόσμο (Πηγή: Statista (2018)⁴

Η παραοικονομία λαμβάνει διαστάσεις ευρέως φάσματος οικονομικού εγκλήματος, με κύρια χαρακτηριστικά εκείνα:

- των παραβιάσεων τελωνειακών δασμών,
- της απάτης ΦΠΑ κατά τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές,
- της έντονης φοροδιαφυγής,
- της απάτης στο χρηματιστήριο,
- της παράνομης χρήσης της πνευματικής ιδιοκτησίας,
- της ηλεκτρονικής εγκληματικότητας και του διαδικτυακού εγκλήματος,
- της ρύπανσης του περιβάλλοντος,
- της μη δίκαιης διακίνησης των προσωπικών δεδομένων και,
- της αναπτυσσόμενης διαφθοράς.

³ Πηγή: <https://www.investopedia.com/articles/markets-economy/062216/how-underground-economy-affects-gdp.asp>

⁴ Greece is World Champion in Shadow Economy, at 21.5% of GDP
<https://greece.greekreporter.com/2017/08/31/greece-is-world-champion-in-shadow-economy-at-21-5-of-gdp/>

Είναι σκόπιμο να αναφέρουμε ότι μεγάλα προβλήματα όχι μονάχα στην Ελλάδα, αλλά και στις άλλες χώρες της Ε.Ε. και παγκοσμίως, καθώς επίσης και σε υψηλότερα οικονομικά επίπεδα⁵, δημιουργούνται από την ύπαρξη του φαινομένου της διαφθοράς και του οικονομικού εγκλήματος .

Γενικότερα έχει παρατηρηθεί η άποψη ότι τα οικονομικά εγκλήματα που έλαβαν χώρα τόσο στις Ευρωπαϊκές όσο και τις άλλες ανεπτυγμένες χώρες, έχουν ως κύριο στόχο την απόκτηση οικονομικού πλούτου. Θα μπορούσε εύκολα να υιοθετηθεί η άποψη ότι η γενική τάση για την γρήγορη οικονομική εξασφάλιση και το εύκολο κέρδος είναι ευρέως διαδεδομένο στις ανεπτυγμένες κοινωνίες στις μέρες μας, διεισδύοντας βαθιά στο πλαίσιο των πολιτιστικών τους εθίμων, στο βαθμό που επηρεάζει ακόμη και τα είδη του εγκλήματος.

Με βάση τα ανωτέρω καθώς και την τάση για αύξηση της παγκοσμιοποίησης, δεν θα ήταν υπερβολή κάποιος να διατυπώσει κάποια άλλη άποψη, ότι υπήρξε μεγάλη αύξηση τα τελευταία χρόνια των οικονομικών εγκλημάτων στην Ευρώπη και στις άλλες ανεπτυγμένες χώρες. Ένας τέτοιος ισχυρισμός, είναι δύσκολο να υποστηριχθεί επιστημονικά, από την άποψη πως είναι αρκετά δύσκολο να ορισθεί η ακριβής έννοια της ορολογίας "Οικονομικό έγκλημα". Σε αυτό το πλαίσιο, ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει κυρίως εγκλήματα που έχουν μεγάλο αντίκτυπο στην ορθή λειτουργία της οικονομίας.

⁵ Financial Crime Today: Greece as a European Case Study Nestor Courakis European Journal on Criminal Policy and Research June 2001

3.5. Προβλήματα από την επιβολή της φορολογίας

Ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα στα κράτη τόσο της Ε.Ε. όσο και στις τρίτες χώρες, είναι εκείνο της φοροδιαφυγής. Πρόκειται για ένα σοβαρό έγκλημα, το οποίο συνιστά ουσιαστικά απάτη σε βάρος του Κράτους και αυτό γιατί γίνεται μια απόπειρα από φυσικά και νομικά πρόσωπα να αποκρύψουν την φορολογητέα ύλη από τις αρχές της φορολογικής του κάθε κράτους. Είναι γεγονός πως η φοροδιαφυγή αποτελεί σοβαρό ποινικό αδίκημα με υψηλές κυρώσεις σύμφωνα με την φορολογική νομοθεσία.

Η φοροδιαφυγή χαρακτηρίζεται σαν φαινόμενο αντικοινωνικής συμπεριφοράς, γιατί το συνολικό ποσό που προκύπτει, τελικά θα το επωμισθεί το σύνολο των φορολογουμένων. Το συμπέρασμα λοιπόν είναι πως η φοροδιαφυγή είναι ένα φαινόμενο με οικονομικές, με κοινωνικές αλλά και με πολιτικές προεκτάσεις, το οποίο διαχέει ανισότητες και διαστρεβλώνει το φορολογικό σύστημα.

Τα κυριότερα προβλήματα που δημιουργούνται κατά την επιβολή φόρων μέσω της φορολόγησης από το κράτος είναι τα εξής (Φλώρος, 2010):

- Η φοροδιαφυγή
- Η φοροαποφυγή
- Η μετακύλιση των φόρων

3.5.1 Φοροδιαφυγή

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα σοβαρό αδίκημα. Με τον όρο "φοροδιαφυγή" αναφερόμαστε στην απόκρυψη φορολογητέας ύλης από τις φορολογικές αρχές μιας χώρας, η οποία απόκρυψη γίνεται είτε από φυσικά είτε από νομικά πρόσωπα. Κύριος στόχος της είναι η μείωση της επιβάρυνσης ή ακόμα και ολοκληρωτική αποφυγή της πληρωμής του φόρου σε ολόκληρο το ποσό από τον φορολογούμενο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η παράλειψη υποβολής δήλωσης φορολογίας εισοδήματος και περιουσίας ή ψευδής υποβολή φορολογικής δήλωσης, κατά την οποία τα ποσά που εμφανίζει ο φορολογούμενος είναι μικρότερα από τα πραγματικά (π.χ. απόκρυψη πωλήσεων από επιχειρήσεις).

Η φοροδιαφυγή έχει διαφορετική ένταση σε κάθε χώρα και αυτό από την μια εξαρτάται από την ροπή των φορολογούμενων να διαπράξουν το αδίκημα της φοροδιαφυγής, αλλά και από την φορολογική αρχή που έχει την ικανότητα να περιορίσει αυτή την τάση σε μικρότερα επίπεδα.

Συγκεκριμένα, η φοροδιαφυγή η οποία εξαρτάται από τους φορολογούμενους, καθορίζεται από παράγοντες όπως :

- **Το μορφωτικό επίπεδο.** Αποτελεί σημαντικό στοιχείο, καθώς ένας πληθυσμός μίας χώρας ο οποίος διαθέτει υψηλό μορφωτικό επίπεδο, διαθέτει και υψηλότερη φορολογική συνείδηση. Έτσι η φοροδιαφυγή σε αυτήν την περίπτωση είναι πολύ μικρότερη, καθώς οι πολίτες συνειδητά αποφεύγουν να την χρησιμοποιήσουν εις βάρος του Κράτους και είναι πιο υπεύθυνοι απέναντι στις φορολογικές τους υποχρεώσεις.
- **Το μέγεθος της επιβάρυνσης της κοινωνίας από τη φορολογία.** Η κοινωνία ανάλογα με τους φόρους που επιβάλλει και επιβαρύνει τον πολίτη, επηρεάζει άμεσα το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Αναλυτικά, όσο μεγαλύτερος είναι ο φόρος που επιβάλλεται, τόσο μεγαλύτερη τάση υπάρχει προς την φοροδιαφυγή, αφού ο φορολογούμενος έχει μεγαλύτερο όφελος.
- **Η έκταση των φορολογικών απαλλαγών.** Πολλές φορές σε αυτή την περίπτωση πολλοί φορολογούμενοι αισθάνονται αδικημένοι προς αυτό το φορολογικό σύστημα και καταφεύγουν προς την φοροδιαφυγή καθώς οι ίδιοι δεν δικαιούνται νόμιμα τέτοιες απαλλαγές ή εκπτώσεις. Επομένως η τάση της φοροδιαφυγής μεγαλώνει όσο αυξάνεται είτε η παρεχόμενη έκπτωση είτε το ποσοστό της νόμιμης απαλλαγής.
- **Η δαπάνη των χρημάτων από την πλευρά του Δημοσίου.** Το Δημόσιο "σπαταλάει" τα χρήματά του από τους φόρους χωρίς να δέχεται αντίστοιχες παροχές από το Κράτος, γεγονός που κάνει τους φορολογούμενους όλο και πιο δυσαρεστημένους απέναντι στο κράτος.

Το μέγεθος της φοροδιαφυγής προϋποθέτει σημαντική ικανότητα της φορολογικής αρχής και τις μεθόδους που διαθέτει για να την περιορίσει και να την αντιμετωπίσει. Η φορολογική αρχή παρουσιάζει διάφορες αδυναμίες κι αυτές οφείλονται στον τρόπο οργάνωσης των φοροτεχνικών υπηρεσιών, στην ποιότητα των υπηρεσιών της Φορολογικής Διοίκησης, στο σύστημα επιβολής και την είσπραξη των φόρων και γενικά σε ολόκληρη τη δομή του φορολογικού συστήματος (Φλώρος, 2010).

Κύριες αιτίες της φοροδιαφυγής στην περίπτωση της χώρας μας είναι:

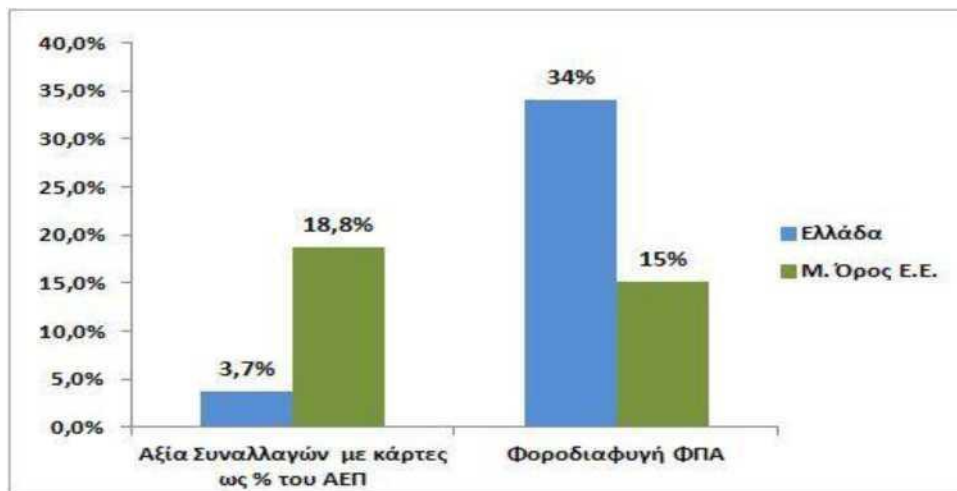
- Η πολυπλοκότητα καθώς επίσης η πολυνομία του συστήματος φορολόγησης, το οποίο χαρακτηρίζεται από πλήθος νόμων, άρθρων και ερμηνευτικών εγκυκλίων
- Το αίσθημα της ανασφάλειας που διακατέχει φορολογούμενους και υπαλλήλους των υπηρεσιών της Φορολογικής Διοίκησης
- Η συνεχώς κλιμακούμενη άνοδος των φόρων σε υπηρεσίες και προϊόντα
- Η έλλειψη σχεδιασμού για την εξάλειψη του φαινομένου

- Η ύπαρξη τεχνολογικής δυσλειτουργίας για θέματα που υπάρχουν στην λύση και καταπολέμηση του φαινομένου
- Η δαιδαλώδης γραφειοκρατία που επικρατεί σε αρκετές διαδικασίες συναλλαγής
- Οι τεράστιες παθογένειες που παρουσιάζει η Ελληνική οικονομία
- Φορολογική κουλτούρα

Οι μορφές εμφάνισης της φοροδιαφυγής σε μια χώρα είναι πολλές και εντοπίζονται πιο εύκολα σε περιπτώσεις κυρίως εισοδημάτων από μισθωτές υπηρεσίες ή εκμεταλλεύσεις ακινήτων (διασταύρωση στοιχείων, εσόδου από τον συμβαλλόμενο και δαπάνες), ενώ αντίθετα υπάρχει δυσκολία εντοπισμού των πηγών φοροδιαφυγής από τα ελεύθερα επαγγέλματα. Ωστόσο το κράτος διαθέτει δικλίδες ασφαλείας, κατά τις οποίες οι εμπορικές επιχειρήσεις μπορούν να ελεγχθούν με επιτόπιους ελέγχους και διασταυρώσεις. Σε περιπτώσεις έλλειψης ελέγχου ή διασταύρωσης στοιχείων, το Κράτος ορίζει ένα τεκμαρτό εισόδημα, ενώ αναπροσαρμόζει σε διάφορα χρονικά διαστήματα και τα τεκμήρια διαβίωσης.

Στις μέρες μας πρόβλημα της φοροδιαφυγής στην χώρα μας είναι ακόμα πιο έντονο, ιδιαίτερα εξ αιτίας της οικονομικής κρίσης και αρκετά μεγάλο σε σύγκριση με τις άλλες ανεπτυγμένες χώρες. Σαν αποτέλεσμα παρατηρείται μείωση των εσόδων του κράτους αλλά και επιβαρύνεται ακόμα περισσότερο η άσχημη οικονομική κατάσταση της χώρας.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί, παρουσιάζονται τα ποσοστά αξίας συναλλαγών με κάρτες (% του ΑΕΠ) και τα ποσοστά φοροδιαφυγής ΦΠΑ στην Ελλάδα σε σύγκριση με τα αντίστοιχα ποσοστά που ισχύουν ως μέσος όρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συγκριτικά, παρατηρείται ότι στον Ελλαδικό χώρο η χρήση καρτών είναι περιορισμένη με σχετικά μικρό ποσοστό, ενώ αντίθετα στην Ευρωπαϊκή Ένωση εμφανίζεται με αρκετά υψηλότερο ποσοστό, καθώς η χρήση καρτών από τους πληθυσμούς των υπολοίπων χωρών είναι ευρέως διαδεδομένη. Ως εκ τούτου, η Ελλάδα να παρουσιάζει πολύ αυξημένο ποσοστό φοροδιαφυγής ΦΠΑ σε σύγκριση με το ποσοστό που ισχύει για το μέσο όρο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι, το πρόβλημα της φοροδιαφυγής ΦΠΑ είναι εντονότερο στον Ελλαδικό χώρο παρά τα μέτρα ασφαλείας που έχουν ήδη παρθεί, καθώς δεν μπορούν να ελεγχθούν πλήρως οι οικονομικές συναλλαγές, οι οποίες δεν διεκπεραιώνονται με τη χρήση καρτών.

Γράφημα 3. Γραφική παράσταση αξίας συναλλαγών με κάρτες Ελλάδα - Ε.Ε. (Πηγή: Dianeosis (2018))

Σύμφωνα με τις μελέτες τις ERNST & GIANG και σε συνεργασία τις ερευνητικής ομάδας της ΔΙΑΝΕΟΣΙΣ, η φοροδιαφυγή στη χώρα μας είναι δύσκολο να αποτυπωθεί με απόλυτη ακρίβεια. Μέσα από μια σειρά μελετών έχουν πραγματοποιηθεί μόνο εκτιμήσεις, οι οποίες στη ουσία αποτυπώνουν μία ενδεικτική εικόνα του πραγματικού μεγέθους του προβλήματος.

Σύμφωνα με τις έρευνες αυτές, τα στοιχεία που παρουσιάζονται είναι τα εξής :

- Τα ετήσια διαφυγόντα έσοδα τα οποία προκύπτουν από πράξεις φοροδιαφυγής φυσικών προσώπων ανέρχονται σε 1,9% - 4,7% του ΑΕΠ
- Παρουσιάζονται απώλειες στο ΦΠΑ σε ποσοστό περίπου 3,50% του ΑΕΠ ετησίως
- Παρατηρούνται απώλειες σε λαθρεμπόριο καυσίμων, ποτών και τσιγάρων σε ποσοστό 0,5% του ΑΕΠ ετησίως
- Τα ετήσια έσοδα τα οποία χάνει το ελληνικό κράτος και τα οποία προκύπτουν από πράξεις φοροδιαφυγής των νομικών προσώπων ανέρχονται σε 0,15% του ΑΕΠ

Εύλογα καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι στην Ελλάδα το ποσοστό φοροδιαφυγής διαμορφώνεται σε 6% - 9% του ΑΕΠ, με λίγα λόγια από 11 σε 16 δις ευρώ τον χρόνο⁶.

Είναι γεγονός πως η φοροδιαφυγή σε μια χώρα επιφέρει σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις, καθώς δεν δίνει την δυνατότητα για επαρκή είσπραξη εσόδων με στόχο την αποτελεσματική λειτουργία του Δημόσιου Τομέα δημιουργώντας σοβαρές κοινωνικές αδικίες καθώς επίσης σε ανακατανομή του εισοδήματος από τους

⁶ www.dianeosis.org

συνεπείς φορολογούμενους προς τους “φοροφυγάδες”. Τελικά μέσω της φοροδιαφυγής εμποδίζεται η οικονομική ανάπτυξη της χώρας καθώς περιορίζονται τα κίνητρα για την προώθησή και την εξέλιξή της.

Στη χώρα μας δεν είναι εύκολη η εφαρμογή μέτρων τα οποία να φέρουν αποτελεσματικότητα για την φοροδιαφυγή.

Παρ’ όλα αυτά υπάρχει μία προτεινόμενη σειρά από λύσεις οι οποίες είναι οι εξής:

- Μείωση στους φορολογικούς συντελεστές και στους έκτακτους φόρους
- Υποχρεωτική χρήση τραπεζικών καρτών σε όλες τις συναλλαγές.
- Εφαρμογή της ηλεκτρονικής τιμολόγησης.
- Τακτικές διενέργειες ελέγχων και κλεισίματος φορολογικών υποθέσεων
- Βελτίωση των υπηρεσιών της Φορολογικής Διοίκησης
- Επιμόρφωση των υπαλλήλων των υπηρεσιών της Φορολογικής Διοίκησης
- Καταπολέμηση φαινομένου της διαφθοράς και της παραοικονομίας και εφαρμογή αντικινήτρων
- Περιπτώσεις φοροδιαφυγής τιμωρούνται με αυστηρά πρόστιμα
- Εφαρμογή απλουστευμένου φορολογικού συστήματος με σταθερό χαρακτήρα
- Σταδιακές αλλαγές στην διάρθρωση της Ελληνικής οικονομίας

Η εφαρμογή των ανωτέρω προτάσεων για την εξάλειψη της παραβατικότητας θα πρέπει να αποτελέσει πολιτική απόφαση. Η φοροδιαφυγή στη χώρα μας αποτελεί δομικό πρόβλημα της Ελληνικής οικονομίας και είναι άμεσα συνδεδεμένη αυτή με την διάρθρωση της οικονομίας, με τον αριθμό αυτοαπασχολούμενων και το μέγεθος των επιχειρήσεων. Μέχρι τώρα οι εκάστοτε κυβερνήσεις δεν έχουν αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το συγκεκριμένο πρόβλημα κυρίως για πολιτικούς λόγους και διαιωνίζουν το πρόβλημα αυτό. Παράλληλα στην Ελλάδα στις μέρες μας λόγω της οικονομικής κρίσης η εφαρμογή μέτρων και η επίλυση του προβλήματος της φοροδιαφυγής επιβάλλεται. Από τις τελευταίες κυβερνήσεις της Ελλάδας, λόγω έκτακτης ανάγκης της χώρας έχουν γίνει κάποιες κινήσεις, οι οποίες αφορούν τον εκσυγχρονισμό της Φορολογικής Διοίκησης, της πάταξης της διαφθοράς και, κατ’ επέκταση, του περιορισμού της φοροδιαφυγής.

3.5.2 Φοροαποφυγή

Η φοροαποφυγή είναι η περίπτωση κατά την οποία ο φορολογούμενος πολίτης εφαρμόζοντας νόμιμες συνήθως διαδικασίες επιτυγχάνει την μείωση της φορολογικής του υποχρέωσης απέναντι στο κράτος ή ακόμα και σε κάποιες περιπτώσεις κατορθώνει και απαλλάσσετε εντελώς από την καταβολή του φόρου. Στη φοροαποφυγή υπάρχει πάντοτε ένα στοιχείο ανειλικρίνειας, ένα στοιχείο πλαστότητας. Ποιο συγκεκριμένα, οι ενέργειες της φοροαποφυγής δεν πραγματοποιούνται σύμφωνα με κάποιο οικονομικό ή άλλο επιχειρηματικό στόχο αλλά έχουν ως κύριο μέλημα να αποφύγει ο φορολογούμενος την καταβολή των φόρων. Συνήθως οι ενέργειες αυτές για την φοροαποφυγή εκμεταλλεύονται τις αδυναμίες της φορολογικής νομοθεσίας και του φορολογικού συστήματος. Επίσης, βασικό σημείο αποτελεί η "μυστικότητα" που παρουσιάζονται στις ενέργειες.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων ενεργειών είναι:

- Στην φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων: Στην προκειμένη περίπτωση ένας από τους δύο συζύγους μεταβιβάζει μέρος του εισοδήματός του από κάποιες πηγές στον άλλον που φορολογείται χωριστά, με σκοπό να μειώσει τη φορολογική του επιβάρυνση
- Στη φορολογία κληρονομιών: Εδώ συνήθως χρησιμοποιούνται οι διαδοχικές μεταβιβάσεις των περιουσιακών στοιχείων. Με εικονικές πωλήσεις ή με το θεσμό των δωρεών οι φορολογούμενοι προσπαθούν να αποφύγουν την πληρωμή του φόρου.

Με αυτούς τους τρόπους και λόγο των ελλείψεων που παρουσιάζει το φορολογικό σύστημα, οι φορολογούμενοι πολλές φορές επιτυγχάνουν να μειώσουν ή και να αποφύγουν την καταβολή των φόρων που τους αντιστοιχεί με σχετικά νόμιμο τρόπο, από ποιώντας έτσι τη φορολογική τους υποχρέωση.

3.5.3 Μετακύλιση του φόρου

Ο όρος μετακύλιση ενός φόρου σημαίνει τη μετατόπιση του φορολογικού μεριδίου από τον ιδιωτικό φορέα στον οποίο αρχικά επιβλήθηκε σε άλλον ιδιωτικό φορέα. Η μετακύλιση αυτού του φόρου πραγματοποιείται μέσω της αναπροσαρμογής των όρων με τους οποίους ο υπόχρεος της καταβολής του φόρου στο Δημόσιο, πραγματοποιεί συναλλαγές με άλλους ιδιωτικούς φορείς στην αγορά. (Σταματόπουλος, 2013)

Η μετακύλιση του φορολογικού μεριδίου διακρίνεται στις εξής κατηγορίες:

- Μετακύλιση προς τα εμπρός
- Μετακύλιση προς τα πίσω

Ποιο συγκεκριμένα η μετακύλιση προς τα εμπρός αναφέρεται στην περίπτωση όπου πραγματοποιείτε μεταβίβαση του φόρου στους αποδέκτες των προϊόντων μέσω της αύξησης των τιμών τους. Παραδείγματος χάριν στην περίπτωση που επιβληθεί φόρος στο στάδιο παραγωγής ενός προϊόντος, ο παραγωγός θα μετακυλήσει τον φόρο αυτόν στον χονδρέμπορο αυξάνοντας την τιμή του προϊόντος αυτού. Στην συνέχεια, ο χονδρέμπορος με την σειρά του θα μετακυλήσει τον φόρο στον λιανοπωλητή και ο λιανοπωλητής κατ' επέκταση στον τελικό καταναλωτή. Ο φόρος μεταβιβάζεται στην επόμενη οικονομική μονάδα με την οποία ο φορολογικά υπόχρεος ή το άτομο στο οποίο έχει μετατεθεί το φορολογικό βάρος έρχεται σε συναλλαγή.

Αντίθετα, η μετακύλιση προς τα πίσω αναφέρεται στην περίπτωση όπου πραγματοποιείται μεταβίβαση του φόρου σε όσους κατέχουν τους παραγωγικούς συντελεστές επιφέροντας έτσι πτώση των καθαρών αμοιβών τους. Συγκεκριμένα, στην μετακύλιση προς τα πίσω, ο φορολογούμενος στον οποίο ανήκει ή μετακινηθεί το φορολογικό βάρος το μεταβιβάζει σε αυτούς με τους οποίους έρχεται σε συναλλαγή σε κάποιο χρονικά προγενέστερο σημείο της παραγωγικής διαδικασίας. Για παράδειγμα, ένας βιομήχανος μπορεί να μετακυλήσει το φόρο εισοδήματος που καταβάλλει για τα πραγματοποιούμενα κέρδη του είτε στους μισθωτούς που απασχολεί, μειώνοντας το εισόδημα τους, είτε στους παραγωγούς από τους οποίους μειώνοντας τη τιμή αγοράς τους. Έτσι, ο φόρος μετακινείται προς τους προμηθευτές αυτούς με την καταβολή χαμηλότερης από πριν τιμής για τα προμηθευόμενα από αυτούς προϊόντα.

Ιδιαίτερη σημασία παρατηρείται στον βαθμό μετακύλισης των διάφορων φόρων προς την οικονομική και κοινωνική πολιτική. Επί προσθέτως οι διανεμητικές επιδράσεις των φόρων καθώς και οι οικονομικές, εξαρτώνται κυρίως από το ποιος φέρει τελικά το φορολογικό βάρος. Συγκεκριμένα οι επιδράσεις του φόρου για τις επιχειρήσεις είναι διαφορετικές από αυτές του φόρου που μεταβιβάζεται στους καταναλωτές και αντίστοιχα οι επιδράσεις του φόρου για τους ιδιοκτήτες ακινήτων διαφοροποιούνται από τις επιδράσεις του φόρου για τους ενοικιαστές.

Υπάρχουν και κάποιες περιπτώσεις που η μετακίνηση των φόρων προβλέπεται από τον νόμο. Συγκεκριμένα, οι έμμεσοι φόροι δαπάνης (ΦΠΑ) επιβάλλονται και έχουν ως σκοπό να μεταβιβαστούν και να επιβαρύνουν στους τελικούς καταναλωτές.

Αντίθετα, οι άμεσοι φόροι εισοδήματος ή περιουσίας επιβάλλονται με σκοπό να επιβαρύνουν εκείνους προς τους οποίους αρχικά έχουν επιβληθεί. Η μετακύλιση φόρων αποτελεί μία συνεχή διαδικασία από τον έναν φορολογούμενο προς τον άλλον και διακόπτεται οριστικά όταν κάποιος φορολογούμενος δεν μπορεί να μεταβιβάσει τον φόρο σε κάποιον άλλον. Τέλος η οριστική ανάληψη του φορολογικού βάρους από εκείνον στον οποίο μετά κυλίστηκε ορίζεται ως επίπτωση του φόρου. (Φλώρος, 2010)

Οι πιο σημαντικές στρεβλώσεις στην ελληνική οικονομία που δημιουργούν φαινόμενα παραοικονομίας και φοροδιαφυγής είναι τα ακόλουθα:

1. Δημιουργείται δημόσιο έλλειμμα με αποτέλεσμα το Κράτος να προσφεύγει σε δανεισμό προκειμένου να καλύψει τα βασικά του έξοδα.
2. Αναπτύσσονται ανισότητες ανάμεσα στους φορολογούμενους καθότι υπάρχουν επαγγέλματα στα οποία είναι υψηλή η παρουσία φοροδιαφυγής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το Κράτος να επιβάλλει αύξηση στους φόρους λόγω έλλειψης δημοσίων εσόδων.
3. Δεν υπάρχει δίκαιη διανομή του πλούτου. Αυτό οφείλεται στο ότι οι φορολογούμενοι πολίτες επιλέγουν επαγγέλματα τα οποία παρουσιάζουν ευκολία φοροδιαφυγής και όχι με κριτήρια την παραγωγικότητα, την ανάπτυξη νέων επενδυτικών σχεδίων που ουσιαστικά βοηθούν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας.
4. Παρατηρείται αλλοίωση του ανταγωνισμού. Το γεγονός έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, οι οποίες υπό αυτές τις συνθήκες έχουν μεγάλες δυσκολίες στην προσπάθεια μείωσης του κόστους παραγωγής τους με επακόλουθο τη μείωση της επιχειρηματικότητας.

3.6. Το φορολογικό νομοσχέδιο

Το νέο φορολογικό νομοσχέδιο Ν. 4646/2019 (Φ.Ε.Κ. 201Α/ 12.1.2.2019) έχει εμφανή αναπτυξιακή διάσταση και βασικοί του στόχοι είναι τόσο η ενίσχυση της οικονομικής αποτελεσματικότητας όσο και η τόνωση της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Κινείται πάνω σε 10 άξονες, που έχουν αντίστοιχες στοχεύσεις και συνιστούν ένα ολοκληρωμένο και συνεκτικό νομοθετικό πόνημα:

1ος Άξονας: Η μείωση της φορολογίας εισοδήματος των φυσικών προσώπων, για τους φορολογούμενους πολίτες με χαμηλά εισοδήματα.

- Ορίζεται ως εισαγωγικός φορολογικός συντελεστής 9% ,για ελεύθερους επαγγελματίες, φυσικά πρόσωπα, αγρότες, μισθωτούς και συνταξιούχους, από το 22% που είναι σήμερα.

2ος Άξονας: Η μείωση της φορολογίας εισοδήματος των νομικών προσώπων, για την τόνωση της επιχειρηματικότητας και τη δημιουργία καινούργιων θέσεων εργασίας.

- Στις επιχειρήσεις για τα εισοδήματα του 2019 μείωση επέρχεται στο συντελεστή φορολογίας εισοδήματος από το 28% στο 24%
- Μειώνεται επίσης από το 10% στο 5% ο συντελεστής φορολόγησης των μερισμάτων
- Στα αγροτικά συνεταιριστικά σχήματα ορίζεται φορολογικός συντελεστής 10%
- Καταργείται η εισφορά 0,6% στις πιστώσεις των leasing και των factoring
- Παρέχονται φορολογικά κίνητρα, για τη δημιουργία εταιρειών συμμετοχών

3ος Άξονας: Η ενίσχυση των εργαζόμενων.

- Εξορθολογίζεται ο τρόπος φορολόγησης των δικαιωμάτων προαίρεσης απόκτησης μετοχών [stock options]. Ο εργαζόμενος καθίσταται συμμετοχος στην επενδυτική προοπτική της επιχείρησης στην οποία εργάζεται, με χαμηλό κόστος για τον ίδιο.

Επιδιώκεται να λειτουργήσει ως κίνητρο, προκειμένου το επιστημονικό και εν γένει το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας που τα χρόνια της κρίσης έφυγε στο εξωτερικό, να επιστρέψει. Ειδικά για τους εργαζόμενους σε νεοφυείς επιχειρήσεις, προβλέπεται, υπό προϋποθέσεις, ακόμη χαμηλότερος φορολογικός συντελεστής.

- Αλλαγές θεσπίζονται στις παροχές είδους των εργαζομένων όπως για παράδειγμα τη χρήση εταιρικών αυτοκινήτων ή με τη μορφή δανείων.

4ος Άξονας: Η στήριξη της οικογένειας και η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και προστασίας.

- Αύξηση του αφορολόγητου πόσου κατά 1000€ για κάθε προστατευόμενο μέλος, ανεξαρτήτως του αριθμού αυτών
- Φορολογούμενοι με ποσοστό αναπηρίας από 80% και άνω και ανεξάρτητα από το είδος την αναπηρίας απαλλάσσονται από την εισφορά αλληλεγγύης
- Ορίζεται μείωση, από το 24% στο 13% στο ο ΦΠΑ για τα βρεφικά είδη καθώς και για τα παιδικά καθίσματα και τα κρία
- Αλλάζει ο αριθμός των δόσεων για τις πάγιες ρυθμίσεις των οφειλών και αυξάνεται από 12 σε 24, και σε ορισμένες περιπτώσεις έκτακτων οφειλών από 24 σε 48, σύμφωνα με την δυνατότητα των οφειλετών αποπληρωμής των χρεών τους

5ος Άξονας: Η προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων και κεφαλαίων.

- Ξεκαθαρίζει το νομοθετικό πλαίσιο της φορολογικής κατοικίας
- Καθιερώνεται διαφορετικός τρόπος στη φορολόγηση των εισοδημάτων που προέρχονται από το εξωτερικό, με την καταβολή κατά αποκοπή ενός ετήσιου φόρου

6ος Άξονας: Η επανεκκίνηση στους κλάδους της οικονομίας, με στόχο τη συνεισφορά πάντα στο ΑΕΠ της χώρας.

- Στις οικοδομές που έχουν εκδώσει οικοδομικές άδειες από 1-1-2006 και εφεξής, αναστέλλεται η επιβολή ΦΠΑ και στην περίπτωση των αντιπαροχών
- Επίσης αναστέλλεται για τρία χρόνια η υποχρέωση καταβολής φόρου υπεραξίας στις περιπτώσεις μεταβιβάσεων ακινήτων
- Εισάγονται κίνητρα για δαπάνες που θα αφορούν τη λήψη υπηρεσιών σχετικών με την ενεργειακή, τη λειτουργική και φυσικά την αισθητική βελτίωση των κτιριακών εγκαταστάσεων.
- Ελαττώνεται το μίσθωμα στις περιπτώσεις εκμίσθωσης δημόσιων ιχθυοτρόφων υδάτων σε αλιευτικούς συνεταιρισμούς, από το 10% στο 5% επί της αξίας των αλιευμάτων
- Θεσπίζεται η επιστροφή ή και η διαγραφή σε κάποιες περιπτώσεις στον Ειδικό Φόρο Κατανάλωση του κρασιού.

7ος Άξονας: Η ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης.

- Θέσπιση δέσμης μέτρων με σκοπό την προώθηση της χρήσης των μέσων μαζικής μεταφοράς, όπως επίσης και των μέσων μετακίνησης που εκπέμπουν χαμηλούς ή ελαχίστους ρύπους.

8ος Άξονας: Η ενίσχυση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

- Παρέχεται έκπτωση επί των ακαθάριστων εσόδων των επιχειρήσεων για τις δαπάνες δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, όπως για παράδειγμα τις κάρτες των απεριόριστων διαδρομών στα μέσα μαζικής μεταφοράς, χωρίς όμως αυτές να αποτελούν εισόδημα για τον εργαζόμενο.
- Ενισχύονται οι παροχές από ιδρύματα προς το Δημόσιο.

9ος Άξονας: Η ενίσχυση της διαφάνειας και ο περιορισμός της φοροδιαφυγής.

- Θεσπίζεται για τις κατηγορίες των μισθωτών, των συνταξιούχων, των εισοδηματιών αλλά και των ελεύθερων επαγγελματιών η πραγματοποίηση δαπανών στο 30% του πραγματικού εισοδήματος τους, μέσα από τα ηλεκτρονικά συστήματα πληρωμής.

Διευκρινίζεται ότι:

1ον. Στο πραγματικό εισόδημα δεν υπολογίζεται το ποσό της εισφοράς αλληλεγγύης, όπως και τα ποσά που αφορούν τις διατροφές των τέκνων ή διαζευγμένων συζύγων.

2ον. Το ποσοστό δαπανών που απαιτείτε περιορίζεται στο 20% του πραγματικού τους εισοδήματος σε εκείνες τις περιπτώσεις που έχουν γίνει δαπάνες και αφορούν καταβολές φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων και ΕΝΦΙΑ, υποχρεώσεις δανείων προς χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και μισθώματα, οι οποίες ξεπερνούν το 60% του πραγματικού εισοδήματος

3ον. Προβλέπονται να υπάρξουν εξαιρέσεις για κάποιους φορολογούμενους που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής, ενώ το όριο δαπανών μειώνεται στις 20.000 ευρώ.

Ρητά εξαιρούνται από τις ρυθμίσεις αυτές συγκεκριμένες κατηγορίες φορολογουμένων, για λόγους κοινωνικούς, όπως οι φορολογούμενοι άνω του 70ου έτους της ηλικίας τους, τα άτομα που κατέχουν αναπηρία σε ποσοστό 80% και άνω, οι φορολογούμενοι που διαμένουν σε χωριά μόνιμα και σε οικισμούς με πληθυσμό

έως 500 κατοίκους και στα νησιά με όριο πληθυσμού κάτω των 3.100 κατοίκων εκτός των περιπτώσεων που χαρακτηρίζονται τουριστικές, τα άτομα που λαμβάνουν το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης, τα άτομα που χρήζουν μακροχρόνιας νοσηλείας κ.α.

10ος Άξονας: Η ελάττωση του γραφειοκρατικού φόρτου της Φορολογικής Διοίκησης και των επιχειρήσεων.

- Διαγράφονται οι οφειλές φυσικών και νομικών προσώπων αξίας έως και δέκα ευρώ (10,00€) για κάθε φορολογούμενο.

Αυτή η ενέργεια αποφορτίζει τη Φορολογική Διοίκηση από τις γραφειοκρατικές δαπάνες παρακολούθησης αυτών των οφειλών, και πλέον παρέχει τη δυνατότητα έκδοσης φορολογικής ενημερότητας σε πάνω από 500.000 φορολογούμενοι με ότι θετικό επιφέρει κάτι τέτοιο στην όλη οικονομική δραστηριότητά τους.

- Ξεκινά η εφαρμογή των ηλεκτρονικών βιβλίων και η ηλεκτρονική τιμολόγηση, καθώς και η πλήρης ηλεκτρονική διαδικασία των φορολογικών δηλώσεων.

Συμπερασματικά, το φορολογικό νομοσχέδιο επιδιώκει :

- να δώσει ώθηση για την επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας,
- να ελαφρύνει τη φορολογία των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων,
- να διευρύνει τη φορολογική βάση – όχι με μείωση του αφορολόγητου όπως έκανε η προηγούμενη Κυβέρνηση – αλλά με χτύπημα της φοροδιαφυγής, ως στοιχείο κοινωνικής δικαιοσύνης,
- να τονώσει την οικονομική δραστηριότητα του παραγωγικού σκέλους της ελληνικής κοινωνίας, στο οποίο ανήκει και η μεσαία τάξη.

Οι κυριότερες από αυτές τις βελτιώσεις είναι:

- Για την κατηγορία των πολύτεκνων να υπάρξει εξαίρεση από τον φόρο πολυτελούς διαβίωσης για τα οχήματά τους. Να τονίσουμε πως ο φόρος πολυτελούς διαβίωσης επιβάλλεται, στο τεκμαρτό εισόδημα που προκύπτει για οχήματα άνω των 1.929 κυβικών εκατοστών. Με την εξαίρεση των πολύτεκνων από τον φόρο ικανοποιείται ένα πάγιο αίτημά τους καθώς πολλοί διέθεταν μεγάλου όγκου και κυβισμού οχήματα για τις μεταφορικές ανάγκες της οικογένειάς τους

-Η θέσπιση αυτοτελούς φορολόγησης 22% για τις αμοιβές υπογραφής και ανανέωσης συμβολαίου αθλητών που υπογράφουν με αθλητικές ανώνυμες εταιρείες αντί για τη φορολόγησή τους με συντελεστή έως 45%. Με την αλλαγή αυτή μειώνεται σημαντικά το φορολογικό κόστος της απόκτησης επαγγελματιών παικτών από επαγγελματικά αθλητικά σωματεία. Η αυτοτελής φορολόγηση ισχύει όταν η συνολική ετήσια αμοιβή ξεπερνά τα 40.000 ευρώ προκειμένου να μην επιβαρυνθούν οι αθλητές με χαμηλές αμοιβές.

Βασικές αλλαγές που φέρνει το νέο φορολογικό νομοσχέδιο είναι οι εξής:

- Οι ηλεκτρονικές πλατφόρμες ενοικίασης κατοικιών τύπου AirBnB απειλούνται με ηλεκτρονικό αποκλεισμό εφόσον δεν είναι πρόθυμες για συνεργασία με τις φορολογικές αρχές της χώρας μας για την παροχή και καταγραφή στοιχείων τους σχετικά με μισθώματα και έσοδα που προκύπτουν από βραχυχρόνιες μισθώσεις των ακινήτων. Με συγκεκριμένη διάταξη στο φορολογικό νομοσχέδιο θέτει το δικαίωμα στην Α.Α.Δ.Ε. να ζητά αρμοδίως τα στοιχεία από τους δικτυακούς τόπους παροχής των ακινήτων. Στις περιπτώσεις που δεν ανταπεξέλθουν οι πάροχοι των υπηρεσιών πρόσβασης στο διαδίκτυο θα δίνεται η εντολή να "κατεβάσουν" τους αντίστοιχους ιστότοπους από το ελληνικό Internet.

- Καθιερώνεται υποχρέωση των μισθωτών, επαγγελματιών και ιδιοκτητών ακινήτων να ξοδεύουν το 30% τουλάχιστον του πραγματικού εισοδήματός τους μέσω χρεωστικών - πιστωτικών καρτών. Εκτός από την εισφορά αλληλεγγύης θα αφαιρείται από το πραγματικό εισόδημα για τον υπολογισμό των ελάχιστων ηλεκτρονικών δαπανών και η δαπάνη για διατροφή συζύγου και παιδιών εφόσον καταβάλλεται ηλεκτρονικά. Ο φορολογούμενος που δεν θα δαπανά με κάρτα το ελάχιστο απαιτούμενο ποσό θα επιβαρύνεται με πρόσθετο φόρο 22% στο ποσό της δαπάνης που υπολείπεται για το ελάχιστο απαιτούμενο.

- Θεσπίζεται έκπτωση φόρου 40% από τον φόρο εισοδήματος για έξοδα που αφορούν αναβάθμιση των ακινήτων, ενεργειακή, λειτουργική είτε και αισθητική. Η μέγιστη δαπάνη που αναγνωρίζεται ανέρχεται σε 16.000 ευρώ. Έτσι η μεγαλύτερη έκπτωση φόρου είναι 6.400 ευρώ και θα επιμερίζεται ισόποσα στα επόμενα τέσσερα φορολογικά έτη. Η έκπτωση αφορά τις δαπάνες των εργασιών και όχι τις δαπάνες των υλικών.

- Διαγράφονται όλες οι ληξιπρόθεσμες οφειλές ύψους έως 10 ευρώ προς τη φορολογική διοίκηση και θεσπίζεται περιοδική διαγραφή ποσών έως 1 ευρώ

προκειμένου να μην δημιουργείται διοικητικό κόστος για τη προσπάθεια είσπραξης αυτών των αμελητέων ποσών.

- Αυξάνεται η προθεσμία για την υποβολή δήλωσης φόρου κληρονομιάς από τους έξι στους εννέα μήνες και θεσπίζονται διατάξεις για την πλήρη ηλεκτρονικοποίηση των διαδικασιών μεταβίβασης ακινήτων, δηλαδή της φορολογίας Κεφαλαίου.

- Θεσπίζεται ανώτατο όριο δέσμευσης περιεχομένου τραπεζικών λογαριασμών και θυρίδων στο 6πλάσιο του ποσού των διαφυγόντων εσόδων του δημοσίου από λαθρεμπόριο.

- Νομοθετούνται νέες διαδικασίες καθορισμού των αντικειμενικών αξιών στα ακίνητα που θα ευθυγραμμίζονται πλέον με την εμπορική αξία του ακινήτου.

- Ελαττώνονται οι φόροι για παροχές σε είδος, αλλά και στα stock options στους εργαζόμενους (στο 15% από 45% σήμερα) στη περίπτωση που διακρατηθούν για πάνω από 24 μήνες.

- Καταργείται η εισφορά 0,6% στο leasing και το factoring.

- Γίνονται διαγραφές ειδικού φόρου κατανάλωσης σε οινοπαραγωγούς από τον φόρο στο κρασί που καταργήθηκε.

Επίσης, το νομοσχέδιο προβλέπει τα εξής που περιλαμβάνονταν και στη μορφή του που είχε τεθεί σε δημόσια διαβούλευση:

- Μείωση παρουσιάζει ο συντελεστής φορολογίας εισοδήματος που επιβάλλεται στις επιχειρήσεις από το 28% που είναι σήμερα, στο 24% για το 2019, τονώνοντας έτσι τις μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις, ενώ εξακολουθεί η ισχύς της μείωσης κατά 50% του φορολογικού συντελεστή του πρώτου κλιμακίου της για τις νεοσύστατες επιχειρήσεις για τα αρχικά τρία έτη λειτουργίας της επιχείρησής τους.

- Θεσπίζεται νέα φορολογική κλίμακα φόρου εισοδήματος για φυσικά πρόσωπα. Έχει την εξής μορφή:

Σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, όπως ισχύει σήμερα, προσδιορίζονται τέσσερις πηγές εισοδήματος:

- I. το εισόδημα μισθωτής εργασίας και των συντάξεων,
- II. το εισόδημα επιχειρηματικής δραστηριότητας (π.χ. ελεύθεροι επαγγελματίες, καθώς και αυτοί που ασχολούνται με γεωργικές ή επιχειρηματικές δραστηριότητες κλπ.),
- III. το εισόδημα που προκύπτει από κεφάλαιο (τόκοι, μερίσματα, δικαιώματα, εισόδημα από ενοίκια κλπ.) και
- IV. εισοδήματα προερχόμενα από την υπεραξία της μεταβίβασης του κεφαλαίου (πώληση ακίνητης περιουσίας, μετοχών, ομολόγων κλπ.).

Το εισόδημα μισθωτής εργασίας και συντάξεων υπόκειται σε φόρο σύμφωνα με την φορολογική κλίμακα που ακολουθεί στον πίνακα:

Πίνακας 1 Φορολογική κλίμακα

Εισόδημα (Μισθοί, Συντάξεις, Επιχειρηματική Δραστηριότητα) σε ευρώ	Φορολογικός συντελεστής (%)
0-20.000	22%
20.001-30.000	29%
30.001-40.000	37%
40.001-	45%

Ο φόρος που προκύπτει σύμφωνα με τα στοιχεία των φορολογικών συντελεστών του προηγούμενου πίνακα, μειώνεται, κατά 1.900 ευρώ για φορολογούμενο χωρίς εξαρτώμενα μέλη όταν το φορολογητέο εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες ή συντάξεις δεν ξεπερνά το ποσό των 20.000 ευρώ. Η μείωση του φόρου φτάνει στα 1.950 ευρώ για φορολογούμενο που έχει ένα εξαρτώμενο μέλος, στα 2.000 ευρώ όταν τα εξαρτώμενα μέλη είναι δύο και σε 2.100 ευρώ για τα τρία εξαρτώμενα μέλη και πάνω. Αν το ποσό του φόρου είναι μικρότερο των ποσών αυτών η μείωση του φόρου περιορίζεται στο ποσό του αναλογούντος φόρου.

Έκπτωση φόρου

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα από τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος εμφανίζονται μειώσεις στο φορολογικό βάρος για το πλήθος των μισθωτών και των συνταξιούχων που θα φανούν από την Πρωτοχρονιά μέσα από τις μειώσεις στην παρακράτηση του φόρου εισοδήματος. Η ελάφρυνση, ωστόσο, είναι περιορισμένη για τα μεσαία εισοδήματα, δηλαδή για όσους έχουν ετήσιες αποδοχές από 20.000 έως και περίπου 50.000 ευρώ. Μάλιστα, οι μισθωτοί με εισόδημα σε αυτό το επίπεδο και ένα προστατευόμενο τέκνο δεν έχουν κανένα όφελος, ενώ σημαντικό είναι το όφελος για αυτούς που διαθέτουν πολύ υψηλό εισόδημα, δηλαδή πάνω από τα 80.000 ευρώ ετησίως.

Ο Ν. 4110/2013 εισήγαγε βασικές αλλαγές στο φορολογικό καθεστώς των προσωπικών εταιρειών, των συνεταιρισμών, των αστικών εταιρειών και των κοινοπραξιών, που τηρούν λογιστικά βιβλία με το διπλογραφικό σύστημα. Η φορολογική μεταχείριση των παραπάνω οντοτήτων ευθυγραμμίστηκε με εκείνη των εταιρειών, έτσι ώστε το συνολικό ποσό των καθαρών κερδών τους να φορολογείται στο επίπεδο της νομικής οντότητας (δηλαδή η φορολογία στο επίπεδο του επιχειρηματία καταργήθηκε), και ο συντελεστής έχει καθοριστεί στο 26%. Οι νομικές οντότητες με απλογραφικά λογιστικά βιβλία υπόκεινται σε φόρο 26% για φορολογητέο εισόδημα μέχρι 50.000 ευρώ και 33% για εισόδημα που υπερβαίνει το όριο αυτό.

Στις προσωπικές εταιρείες, για το μέρος που αντιστοιχεί στη νομική οντότητα εφαρμόζεται συντελεστής 25%, ενώ για το μέρος που αφορά τους εταίρους που είναι φυσικά πρόσωπα ο συντελεστής είναι 20%. Στο ακαθάριστο εισόδημα που προέρχεται από ακίνητη περιουσία επιβάλλεται επιπλέον φόρος 3%. Ο φόρος αυτός δεν μπορεί να υπερβαίνει τον φόρο που υπολογίζεται επί του εισοδήματος της εταιρείας. Οι φορολογικές ζημίες έχουν τη δυνατότητα μεταφοράς σε επόμενες χρήσεις για πέντε έτη. Δεν επιτρέπεται η μεταφορά φορολογικής ζημίας σε προηγούμενες χρήσεις. Οι δαπάνες εκπίπτουν εφόσον πραγματοποιούνται με σκοπό την απόκτηση εισοδήματος και μόνο.

Με την καταρχήν ψήφιση του Ν. 4172/2013, τον Ιούλιο του 2013 ο συντελεστής της φορολογίας του εισοδήματος νομικών προσώπων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία ανερχόταν σε 26%, ενώ εταιρείες προσωπικές, συνεταιρισμοί, κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη οι οποίες εφαρμόζουν απλογραφικά βιβλία για τα κέρδη που προκύπτουν από επιχειρηματική δραστηριότητα φορολογούνταν με ποσοστό 26% για εισόδημα μέχρι 50.000 ευρώ και 33% για εισόδημα πάνω από 50.000 ευρώ. Με τον Ν. 4334/2015 (Α' 80) ο συντελεστής 26% αυξήθηκε σε 29%, ενώ με το άρθρο 112 του Ν.

4387/2016 ο οποίος τροποποίησε εκ νέου τον Ν. 4172/2013 για τα εισοδήματα που αποκτώνται από το φορολογικό έτος 2016 και επόμενα εταιρείες προσωπικές, συνεταιρισμοί, κοινώνιες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη οι οποίες τηρούν απλογραφικά βιβλία για τα κέρδη που προέρχονται από επιχειρηματικές δραστηριότητες φορολογούνται με συντελεστή 29%.

Επίσης οι συντελεστές του ΦΠΑ έχουν παρουσιάσει πολλές μεταβολές από το 2010. Ο συντελεστής από 19% που ήταν το 2009 αυξήθηκε σε 23% το 2010 και από 01.06.2016 πήγε στο 24%. Ο χαμηλός συντελεστής, που ισχύει για κάποιες κατηγορίες αγαθών, όπως τα νωπά τρόφιμα, τα προϊόντα φαρμακείου και την ηλεκτρική ενέργεια, όπως επίσης για ορισμένες κατηγορίες παροχής υπηρεσιών και τις μεταφορές των επιβατών αυξήθηκε σε 13% τον Ιανουάριο του 2011 (από 9% το 2009 και 11% από 01.07.2010). Στις περιπτώσεις υπηρεσιών διαμονής σε ξενοδοχεία, στις εφημερίδες, τα περιοδικά, τα βιβλία, τα φάρμακα και τα εμβόλια για τις ιατρικές παροχές των ανθρώπων, ισχύει συντελεστής 6% από 01.01.2015 (από 4,5%, 5,5% και 6,5 % στη συνέχεια). Οι συντελεστές ΦΠΑ που ίσχυαν από το 2010 και αυτοί που ισχύουν σήμερα εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 2 Διαχρονική εξέλιξη των συντελεστών ΦΠΑ

Μέχρι 14-3-2010	15-3 έως 30-6-2010	Από 1-7-2010	Από 1-1-2011 έως 19-7-2015	Από 20-7-2015	Από 1-6-2016
19%	21%	23%	23%	23%	24%
9%	10%	11%	13%	13%	13%
4,50%	5%	5,50%	6,50%	6%	6%
13%	15%	16%	16%	16%	17%
6%	7%	8%	9%	9%	9%
3%	4%	4%	5%	4%	4%

Με τον Ν. 4496/2017 επιβλήθηκε περιβαλλοντικό τέλος στη χρήση πλαστικής σακούλας, το οποίο για το 2018 ανερχόταν σε 0,04 ευρώ, ενώ για το 2019 και έπειτα ανέρχεται σε 0,09 ευρώ.

Σύμφωνα με τα άρθρα 1 έως 8 του Ν. 4223/2013 (Α' 287), επεβλήθη, ο ενιαίος φόρος στην ιδιοκτησία των ακινήτων (ΕΝΦΙΑ) από την 1η Ιανουαρίου 2014.

Ο ΕΝΦΙΑ επιβάλλεται μετά από υπολογισμό στα εμπράγματα δικαιώματα της πλήρους κυριότητας, της ψιλής κυριότητας, της επικαρπίας και της οίκησης, στα δικαιώματα της αποκλειστικής χρήσης θέσης στάθμευσης, βοηθητικού χώρου και κολυμβητικής δεξαμενής, που βρίσκονται σε κοινόκτητο τμήμα του ακινήτου και

αποτελούν παρακολούθημα των πιο πάνω εμπράγματων δικαιωμάτων, στο εμπράγματο δικαίωμα της επιφανείας επί του ακινήτου, το οποίο φορολογικά αντιμετωπίζεται ως επικαρπία, στο δικαίωμα της νομής ή οιονεί νομής και της κατοχής καθώς και στα δεσμευμένα από ΟΤΑ δικαιώματα επί του ακινήτου για το χρονικό διάστημα κατά το οποίο εκκρεμεί η καταβολή σχετικής αποζημίωσης, στην περίπτωση που τα ανωτέρω υπάρχουν στην Ελλάδα την 1η Ιανουαρίου κάθε έτους.

Κεφάλαιο 4^ο: Οικονομικοί & Κοινωνικοί δείκτες

4.1. Γενικά για τους Δείκτες

Σύμφωνα με το Canadian International Development Agency ένας δείκτης για να χαρακτηριστεί σαν καλός και αξιόπιστος οφείλει να διαθέτει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Εγκυρότητα, γεγονός που θα αποδεικνύει την ορθότητα του αποτελέσματος
- Ακρίβεια, την ένδειξη δηλαδή ότι τα στοιχεία που υπολογίζονται από το δείκτη να παρουσιάζουν συμφωνία μεταξύ τους
- Να είναι απλός, πρακτικός και προσιτός, για να μπορεί να είναι εύκολη η συλλογή των στοιχείων και να αναλύει τις πληροφορίες που δέχεται
- Να είναι αξιόπιστος
- Να μην μπορεί να επηρεάζει τόσο πολύ η αλλαγή ενός αποτελέσματος όλες τις υπόλοιπες παραμέτρους
- Να έχει σαφής κατεύθυνση
- Να μπορεί να παρουσιάζει μία μεταβολή που θα προκύψει ωφέλεια η ζημιά
- Να είναι χρήσιμος ο βαθμός των αποτελεσμάτων που θα προκύψουν από ένα δείκτη να είναι χρήσιμος ώστε να ληφθούν οι κατάλληλες αποφάσεις
- Να είναι αναγνωρίσιμος, που σημαίνει να έρχονται σε συμφωνία όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη ότι ο δείκτης που έχει χρησιμοποιηθεί αξίζει και ήταν ο καλύτερος που μπορούσε να αξιοποιηθεί

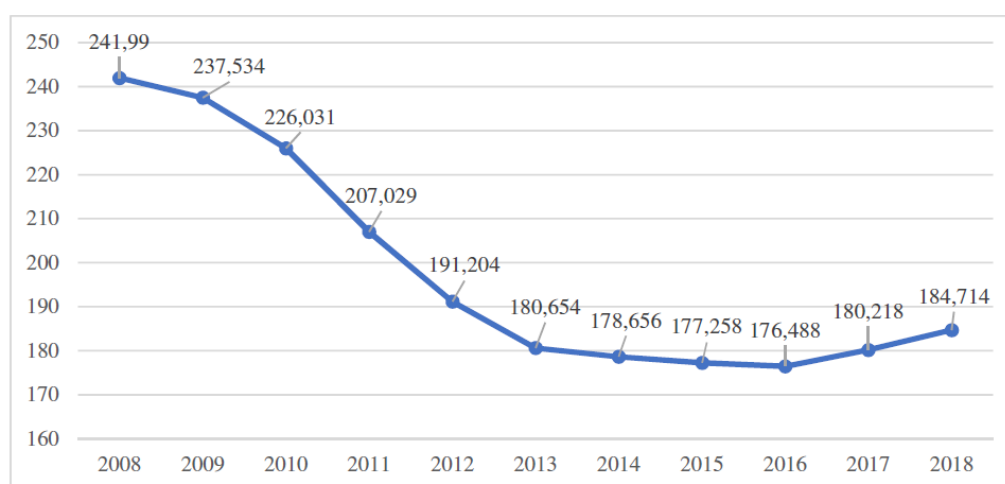
4.2. Οικονομικοί δείκτες της Ελλάδας

Οι δείκτες οι οποίοι ακολουθούν αποτυπώνουν μία εικόνα αντιπροσωπευτική για την Ελληνική Οικονομία κατά την περίοδο 2008 έως 2018.

4.2.1. 1^{ος} Οικονομικός Δείκτης: ΑΕΠ

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) θεωρείται ένα από τα βασικά μεγέθη μακροοικονομικής θεωρίας, καθώς χρησιμοποιείται ευρέως στις αναλύσεις. Η περιγραφή του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος αναδεικνύει την σημασία του ως δείκτη προκειμένου να αποτυπώνει την εικόνα της οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας. Με τον όρο ΑΕΠ εννοούμε το σύνολο της αξίας εκφρασμένο σε χρηματικές μονάδες όλων των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται μέσα σε ένα έτος σε μια οικονομία και διακινούνται διαμέσου της αγοράς. Η ετήσια αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος για μια δεδομένη χρονική περίοδο αποτελεί μέτρο μεγέθυνσης.

Η σπουδαιότητα του ΑΕΠ ως δείκτη βρίσκεται στο γεγονός ότι απεικονίζει τον τρόπο διαβίωσης των πολιτών της χώρας. Δηλαδή, όσο μεγαλύτερο ΑΕΠ αποτυπώνεται, τόσο μεγαλύτερο προϊόν μοιράζεται στους κατοίκους μιας χώρας και σαφώς αποτελεί ένδειξη για τις καλύτερες συνθήκες διαβίωσης τους.

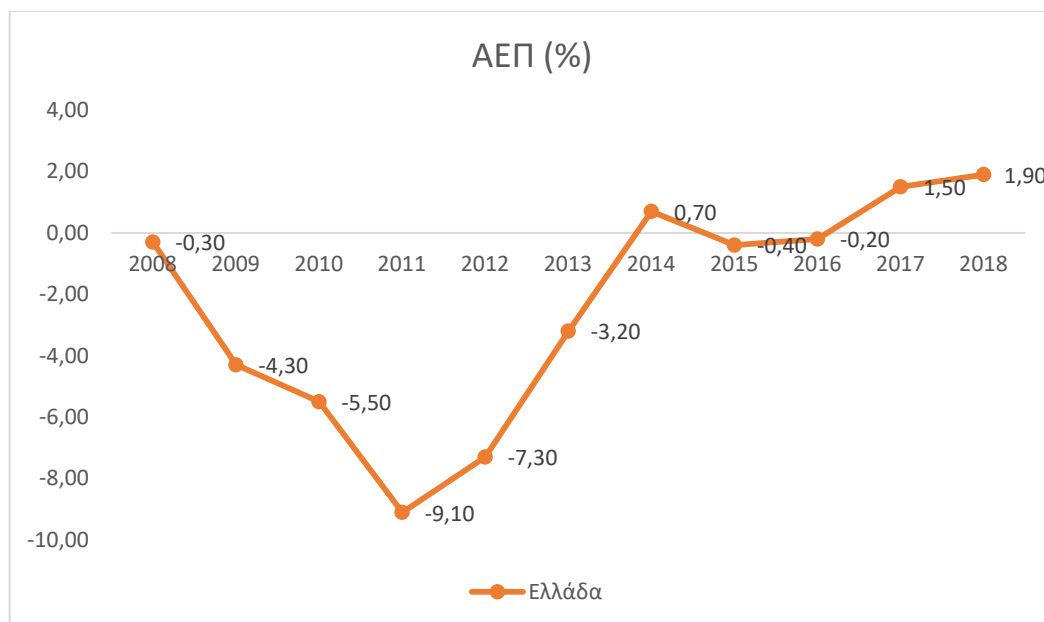

Γράφημα 4 Διαχρονική εξέλιξη του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2008-2018 εκφρασμένο σε εκατ. € (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2019))

Το ανωτέρω γράφημα παρουσιάζει την πτώση που επήλθε στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν για την περίοδο 2008 έως 2016. Για την δε περίοδο 2017 - 2018 παρατηρούμε μια αύξηση στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, η οποία αύξηση όμως είναι σε χαμηλά επίπεδα.

Την περίοδο 1996-2008, σύμφωνα με την ΙΝΕ ΓΣΕΕ (2008), η χώρα μας σημείωνε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης του ΑΕΠ κατά 61%. Μετά από την περίοδο αυτή ο δείκτης ΑΕΠ αρχίζει να συρρικνώνεται σταδιακά. Η ύφεση που είχε παρατηρηθεί σε διεθνές επίπεδο προκάλεσε οικονομικά προβλήματα, καθώς λόγω των χρόνιων παθογενειών της ελληνικής οικονομίας, παρουσιάστηκε το τεράστιο δημοσιονομικό πρόβλημα της χώρας μας, δηλαδή της υπερχρέωσης του ελληνικού δημοσίου και της αδυναμίας ελέγχου δημοσίου χρέους που συνεχώς αυξανόταν. Η έλλειψη ανταγωνιστικότητας και επιχειρηματικότητας στη χώρα μας καθώς επίσης και η έλλειψη κρατικής οργάνωσης δημιούργησαν το έλλειμμα στο ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών και το δημόσιο έλλειμμα. Η προσφυγή της χώρας μας για δανεισμό το 2009 οδήγησε στην αύξηση του ήδη διογκωμένου δημοσίου χρέους ως προς το ΑΕΠ, το οποίο διογκώθηκε ακόμη περισσότερο.

Επίσης, το ΑΕΠ εκφρασμένο σε ετήσιο ποσοστό (%) για το διάστημα 2008-2018 έχει ως εξής:

Γράφημα 5 Διαχρονική εξέλιξη του ΑΕΠ για την περίοδο 2008 – 2018 εκφρασμένο σε ποσοστό (%) (Πηγή: WorldBank. Επεξεργασία ιδίας)

Πίνακας 3 Αποτύπωση του ΑΕΠ κατά το διάστημα 2007-2017 χωρών-μελών της Ε.Ε. (Πηγή: Eurostat (2018))

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Average 2007- 2017
EU-28	3.1	0.5	-4.3	2.1	1.8	-0.4	0.3	1.7	2.3	1.9	2.4	0.8
Euro area (EA-19)	3.1	0.5	-4.5	2.1	1.6	-0.9	-0.2	1.3	2.1	1.8	2.4	0.6
Belgium	3.4	0.8	-2.3	2.7	1.8	0.2	0.2	1.3	1.4	1.4	1.7	0.9
Bulgaria	7.3	6.0	-3.6	1.3	1.9	0.0	0.9	1.3	3.6	3.9	3.6	1.9
Czech Republic	5.6	2.7	-4.8	2.3	1.8	-0.8	-0.5	2.7	5.3	2.5	4.3	1.5
Denmark	0.9	-0.5	-4.9	1.9	1.3	0.2	0.9	1.6	1.6	2.0	2.3	0.6
Germany	3.3	1.1	-5.6	4.1	3.7	0.5	0.5	1.9	1.7	1.9	2.2	1.2
Estonia	7.7	-5.4	-14.7	2.3	7.6	4.3	1.9	2.9	1.7	2.1	4.9	0.6
Ireland	5.3	-4.4	-5.0	1.9	3.7	0.2	1.3	8.8	25.1	5.0	7.2	4.1
Greece	3.3	-0.3	-4.3	-5.5	-9.1	-7.3	-3.2	0.7	-0.3	-0.2	1.4	-2.9
Spain	3.8	1.1	-3.6	0.0	-1.0	-2.9	-1.7	1.4	3.4	3.3	3.1	0.3
France	2.4	0.3	-2.9	1.9	2.2	0.3	0.6	1.0	1.1	1.2	2.2	0.6
Croatia	5.3	2.0	-7.3	-1.5	-0.3	-2.3	-0.5	-0.1	2.4	3.5	2.9	-0.2
Italy	1.5	-1.1	-5.5	1.7	0.6	-2.8	-1.7	0.1	1.0	0.9	1.5	-0.6
Cyprus	4.8	3.9	-1.8	1.3	0.3	-3.1	-5.9	-1.4	2.0	3.4	3.9	0.2
Latvia	10.0	-3.5	-14.4	-3.9	6.4	4.0	2.4	1.9	3.0	2.2	4.5	0.1
Lithuania	11.1	2.6	-14.8	1.6	6.0	3.8	3.5	3.5	2.0	2.3	3.8	1.3
Luxembourg	8.4	-1.3	-4.4	4.9	2.5	-0.4	3.7	5.8	2.9	3.1	2.3	1.9
Hungary	0.4	0.9	-6.6	0.7	1.7	-1.6	2.1	4.2	3.4	2.2	4.0	1.0
Malta	4.0	3.3	-2.5	3.5	1.3	2.7	4.6	8.1	9.6	5.2	6.4	4.2
Netherlands	3.8	2.2	-3.7	1.3	1.6	-1.0	-0.1	1.4	2.0	2.2	2.9	0.8
Austria	3.7	1.5	-3.8	1.8	2.9	0.7	0.0	0.8	1.1	1.5	3.0	0.9
Poland	7.0	4.2	2.8	3.6	5.0	1.6	1.4	3.3	3.8	3.0	4.6	3.3
Portugal	2.5	0.2	-3.0	1.9	-1.8	-4.0	-1.1	0.9	1.8	1.6	2.7	-0.1
Romania	6.9	8.3	-5.9	-2.8	2.0	1.2	3.5	3.4	3.9	4.8	6.9	2.5
Slovenia	6.9	3.3	-7.8	1.2	0.6	-2.7	-1.1	3.0	2.3	3.1	5.0	0.6
Slovakia	10.8	5.6	-5.4	5.0	2.8	1.7	1.5	2.8	3.9	3.3	3.4	2.4
Finland	5.2	0.7	-8.3	3.0	2.6	-1.4	-0.8	-0.6	0.1	2.1	2.6	0.0
Sweden	3.4	-0.6	-5.2	6.0	2.7	-0.3	1.2	2.6	4.5	3.2	2.3	1.6
United Kingdom	2.5	-0.3	-4.2	1.7	1.6	1.4	2.0	2.9	2.3	1.8	1.7	1.1
Iceland	9.4	1.7	-6.5	-3.6	2.0	1.3	4.3	2.2	4.3	7.5	3.6	1.6
Norway	2.0	0.6	-1.7	0.7	1.0	2.7	1.0	2.0	2.0	1.1	1.0	1.1
Switzerland	4.1	2.2	-2.2	3.0	1.7	1.0	1.9	2.4	1.2	1.4	1.1	1.4
Montenegro (*)	:	7.2	-5.8	2.7	3.2	-2.7	3.5	1.8	3.4	2.9	:	1.8
Former Yugoslav Republic of Macedonia	6.5	5.5	-0.4	3.4	2.3	-0.5	2.9	3.6	3.9	2.9	0.0	2.4
Albania	6.0	7.5	3.4	3.7	2.5	1.4	1.0	1.8	2.2	3.4	3.6	3.1
Serbia	5.9	5.4	-3.1	0.6	1.4	-1.0	2.6	-1.8	0.8	2.8	1.9	0.9
Turkey (*)	5.0	0.8	-4.7	8.5	11.1	4.8	8.5	5.2	6.1	3.2	:	4.7
Bosnia and Herzegovina (*)	5.9	5.4	-3.0	0.9	1.0	-0.8	2.3	1.1	3.1	3.1	:	1.4
Kosovo (*)	:	:	3.6	3.3	4.4	2.8	3.4	1.2	4.1	4.1	:	3.4
China (including Hong Kong) (*)	14.2	9.7	9.4	10.6	9.5	7.9	7.8	7.3	6.9	6.7	:	8.4
Japan	1.7	-1.1	-5.4	4.2	-0.1	1.5	2.0	0.4	1.4	0.9	1.7	0.5
United States	1.8	-0.3	-2.8	2.5	1.6	2.2	1.7	2.6	2.9	1.5	2.3	1.4

Note: based on chain linked volumes.

(*) Average 2008-2016 instead of 2007-2017.

(*) Average 2007-2016 instead of 2007-2017.

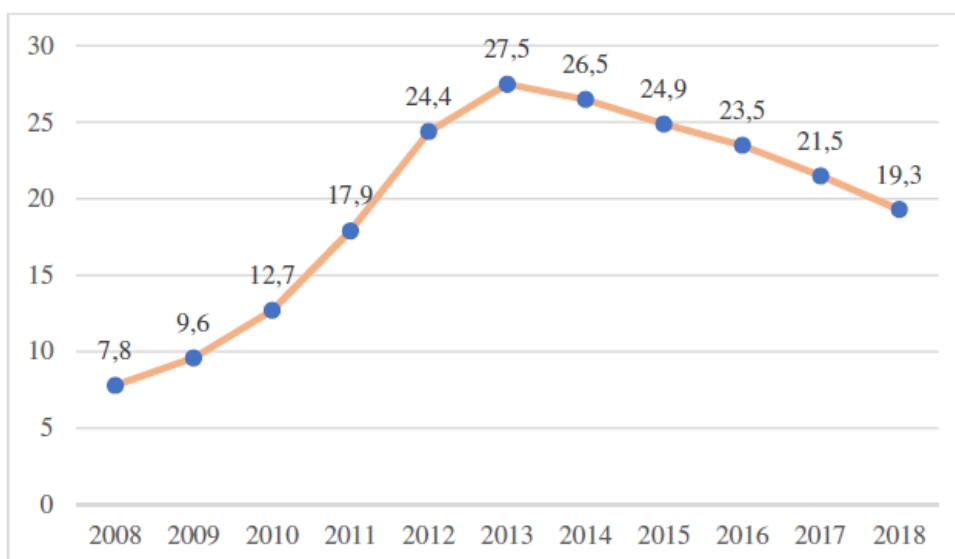
(*) This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244/1999 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence.

(*) Average 2009-2016 instead of 2007-2017.

Μελετώντας την μεταβολή του ΑΕΠ της χώρας μας συγκρινόμενη με τις τιμές του ΑΕΠ στις χώρες της Ε.Ε., παρατηρούμε πως η χώρα μας είναι η μοναδική που παρουσιάζει αρνητικό ποσοστό μεταβολής στο ΑΕΠ κατά την περίοδο 2015 και 2016.

4.2.2. 2^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Ανεργία

Χιλιάδες άνθρωποι έχασαν και συνεχίζουν να χάνουν καθημερινά τη δουλειά τους, αλλά υπάρχουν και άλλοι που μειώθηκαν οι ώρες εργασίας τους με συνέπεια αναλογικά να μειωθεί και το εισόδημά τους. Οικογένειες με παιδιά στερούνται της δυνατότητας κάλυψης των βασικών τους αναγκών και να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους. Νέοι επιστήμονες με πτυχία βλέπουν το μέλλον τους στην Ελλάδα πολύ δυσοίωνα και είναι πλέον πεπεισμένοι πως δεν θα είναι σε θέση να δουν τους κόπους τους να ανταμείβονται ούτε από την εργασία που θα εξασκούν αλλά ούτε από το μισθό που θα εισπράττουν. Υπάρχει η δυνατότητα αντιμετώπισης του προβλήματος της ανεργίας με την ένταξη των ανέργων ενεργά στην παραγωγική διαδικασία και όχι επιλέγοντας την τεχνική της παροχής επιδομάτων.

Γράφημα 6 Ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα την περίοδο 2008 - 2018 (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2019))

Είναι φανερό πλέον στο σχήμα, η εκτίναξη του ποσοστού της ανεργίας. Ξεκίνησε από το έτος 2008 που ήταν 7,8 % φτάνοντας σε ποσοστό 27,5% κατά το 2013. Στη συνέχεια παρουσιάζει πτωτική τάση.

Πίνακας 4 Ποσοστό ανεργίας Ελλάδα – Χώρες της Ε.Ε. (2008-2018) (Πηγή: Eurostat (2019)⁷)

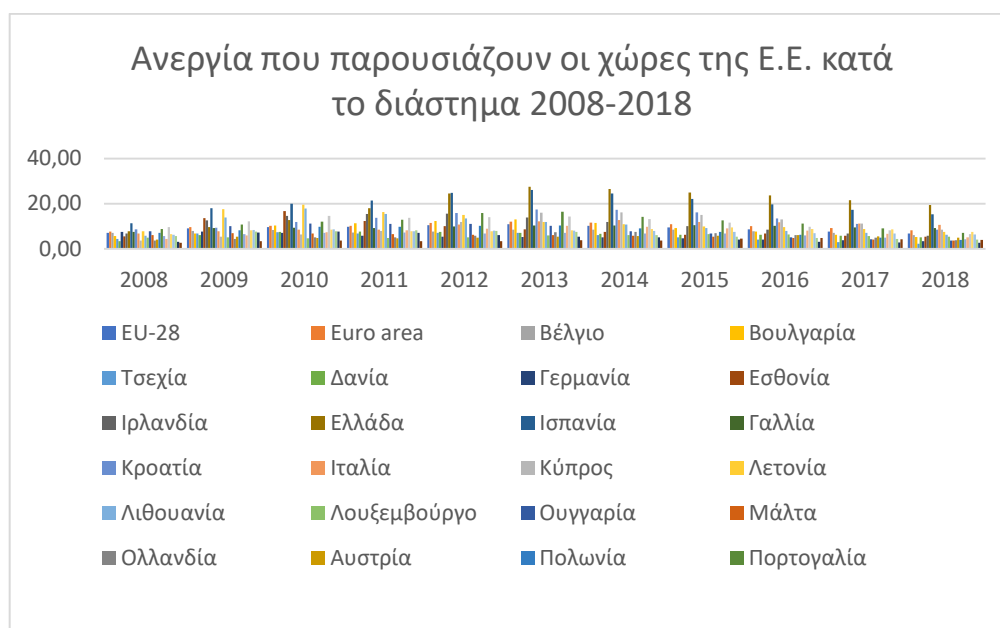
Unemployment rate 2008-2018 (%)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
EU-28	7.0	9.0	9.6	9.7	10.5	10.9	10.2	9.4	8.6	7.6	6.8
Euro area	7.6	9.6	10.2	10.2	11.4	12.0	11.6	10.9	10.0	9.1	8.2
Belgium	7.0	7.9	8.3	7.2	7.6	8.4	8.5	8.5	7.8	7.1	6.0
Bulgaria	5.6	6.8	10.3	11.3	12.3	13.0	11.4	9.2	7.6	6.2	5.2
Czechia	4.4	6.7	7.3	6.7	7.0	7.0	6.1	5.1	4.0	2.9	2.2
Denmark	3.4	6.0	7.5	7.6	7.5	7.0	6.6	6.2	6.2	5.7	5.0
Germany	7.4	7.6	7.0	5.8	5.4	5.2	5.0	4.6	4.1	3.8	3.4
Estonia	5.5	13.5	16.7	12.3	10.0	8.6	7.4	6.2	6.8	5.8	5.4
Ireland	6.8	12.6	14.6	15.4	15.5	13.8	11.9	10.0	8.4	6.7	5.8
Greece	7.8	9.6	12.7	17.9	24.5	27.5	26.5	24.9	23.6	21.5	19.3
Spain	11.3	17.9	19.9	21.4	24.8	26.1	24.5	22.1	19.6	17.2	15.3
France	7.4	9.1	9.3	9.2	9.8	10.3	10.3	10.4	10.1	9.4	9.1
Croatia	8.6	9.3	11.8	13.7	15.8	17.4	17.2	16.1	13.4	11.0	8.5
Italy	6.7	7.7	8.4	8.4	10.7	12.1	12.7	11.9	11.7	11.2	10.6
Cyprus	3.7	5.4	6.3	7.9	11.9	15.9	16.1	15.0	13.0	11.1	8.4
Latvia	7.7	17.5	19.5	16.2	15.0	11.9	10.8	9.9	9.6	8.7	7.4
Lithuania	5.8	13.8	17.8	15.4	13.4	11.8	10.7	9.1	7.9	7.1	6.2
Luxembourg	4.9	5.1	4.6	4.8	5.1	5.9	6.0	6.5	6.3	5.6	5.4
Hungary	7.8	10.0	11.2	11.0	11.0	10.2	7.7	6.8	5.1	4.2	3.7
Malta	6.0	6.9	6.8	6.4	6.2	6.1	5.7	5.4	4.7	4.0	3.7
Netherlands	3.7	4.4	5.0	5.0	5.8	7.3	7.4	6.9	6.0	4.9	3.8
Austria	4.1	5.3	4.8	4.6	4.9	5.4	5.6	5.7	6.0	5.5	4.9
Poland	7.1	8.1	9.7	9.7	10.1	10.3	9.0	7.5	6.2	4.9	3.9
Portugal	8.8	10.7	12.0	12.9	15.8	16.4	14.1	12.6	11.2	9.0	7.0
Romania	5.6	6.5	7.0	7.2	6.8	7.1	6.8	6.8	5.9	4.9	4.2
Slovenia	4.4	5.9	7.3	8.2	8.9	10.1	9.7	9.0	8.0	6.6	5.1
Slovakia	9.6	12.1	14.5	13.7	14.0	14.2	13.2	11.5	9.7	8.1	6.5
Finland	6.4	8.2	8.4	7.8	7.7	8.2	8.7	9.4	8.8	8.6	7.4
Sweden	6.2	8.3	8.6	7.8	8.0	8.0	7.9	7.4	6.9	6.7	6.3
United Kingdom	5.6	7.6	7.8	8.1	7.9	7.5	6.1	5.3	4.8	4.4	4.0
Iceland	3.0	7.2	7.6	7.1	6.0	5.4	5.0	4.0	3.0	2.8	2.7
Norway	2.7	3.3	3.7	3.4	3.3	3.8	3.6	4.5	4.8	4.2	3.9
Turkey	10.0	13.0	11.1	9.1	8.4	9.0	9.9	10.3	10.9	10.9	11.0
United States	5.8	9.3	9.6	8.9	8.1	7.4	6.2	5.3	4.9	4.4	3.9
Japan	4.0	5.1	5.0	4.6	4.3	4.0	3.6	3.4	3.1	2.8	2.4

: Data not available

Source: Eurostat (online data code: une_rt_a)

eurostat

Γράφημα 7 Ανεργία στις χώρες της Ε.Ε. κατά το διάστημα 2008 – 2018 (Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων Ιδίας)

⁷ [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Unemployment_rate_2008-2018_\(%25\)_new.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Unemployment_rate_2008-2018_(%25)_new.png)

Είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο πως οι συνέπειες από την οικονομική κρίση επέφεραν δυσκολίες στην αγορά της εργασίας των χωρών μελών της Ε.Ε. Οι βασικότερες από αυτές είναι η οικονομική ύφεση και οι επίπονες εξελίξεις στους τομείς της απασχόλησης αλλά και των εργασιακών σχέσεων.

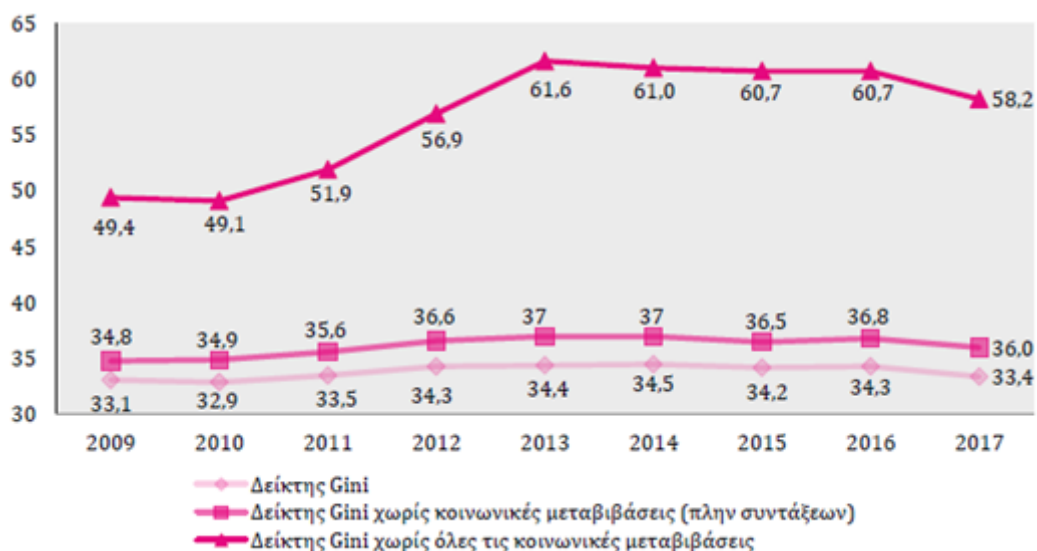
Έντονα αποτυπώνονται τα αποτελέσματα της κρίσης στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας τα οποία οδήγησαν στην εκτόξευση του ποσοστού της ανεργίας καθώς και στην ενίσχυση της ευελιξίας της εργασίας με αρνητικές συνέπειες στις εργασιακές σχέσεις των πολιτών. Ο αριθμός των ανέργων στην ΕΕ-27 το 2010 αγγίζει στα 23 εκατομμύρια, όπου τα 16 εκατομμύρια αναφέρονται στις 17 χώρες της ζώνης του ευρώ. Οι δείκτες ανεργίας, εκφραζόμενοι σε ποσοστό (%) αυξάνονται, κατά την περίοδο 2008-2010, με τιμή 7,1% το 2008 και φθάνοντας στην τιμή 9,6%. Παράλληλα, στις υπόλοιπες χώρες της ζώνης του ευρώ το ποσοστό της ανεργίας για το 2010 διαμορφώνονται σε 10,1%. Μεταξύ των άλλων η Ισπανία με το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας (19,9%), και στην συνέχεια η Εσθονία (16,7%) και η Ελλάδα (12,7%). Η χώρα μας βιώνει περαιτέρω άνοδο στο ποσοστό της ανεργίας κατά το 2011 φθάνοντας το 17,9%, ενώ οι πολιτικές της οικονομικής λιτότητας στρέφουν τις πραγματικές αμοιβές σε μείωση κατά 10% σε διάστημα μόλις ενός έτους.

4.2.3. 3^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Δείκτης GINI

Ο συγκεκριμένος δείκτης είναι ο πιο συνηθισμένος διεθνώς δείκτης μέτρησης της εισοδηματικής ανισότητας, δημιουργός του οποίου είναι ο Ιταλός στατιστικός και κοινωνιολόγος Κοράντο Τζίνι και δημοσιεύθηκε το 1912, στο βιβλίο του με τίτλο «Μεταβλητότητα Και Ευ-μεταβλητότητα». Ο δείκτης αποτυπώνει την κατανομή του εισοδήματος προχωρώντας στην σύγκριση της εισοδηματικής κατάστασης ανάμεσα στα νοικοκυριά.

Ο συγκεκριμένος δείκτης λαμβάνει τιμές μεταξύ 0 και 100. Όταν η ένδειξη στη τιμή του δείκτη GINI είναι 0%, αυτό αποτυπώνει την πλήρη εισοδηματική ισότητα, ενώ όταν ο δείκτης Gini είναι ίσος με 100%, αυτό αποτυπώνει ότι όλα τα εισοδήματα σε μια οικονομία συσσωρεύονται σε ένα μονάχα νοικοκυριό, γεγονός που υποδηλώνει πλήρη εισοδηματική ανισότητα.

Στην ουσία, αποτελεί ένα μέτρο ανισότητας του εισοδήματος ή του πλούτου. Ο δείκτης αυτός μπορεί επίσης να προσδιορίσει την αναδιανομή του εισοδήματος ανάμεσα σε πλούσιες και φτωχές χώρες σε σχέση με το αποτύπωμα που αφήνουν στο περιβάλλον. Αυτό κυρίως οφείλεται στο γεγονός της εκμετάλλευσης των πόρων μέσω καταναλωτικών αγαθών.

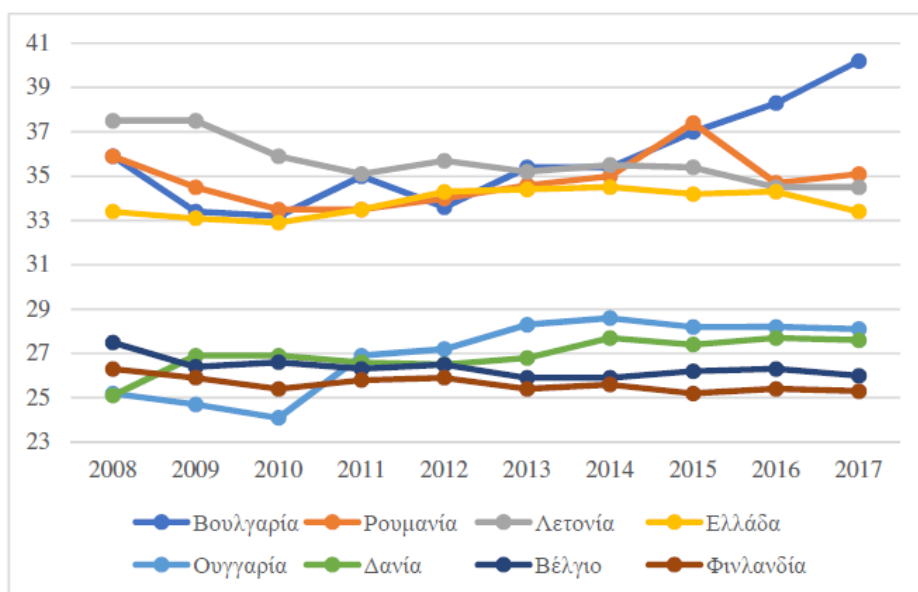

Γράφημα 8 Δείκτες Gini (%) με και χωρίς κοινωνικές μεταβιβάσεις για την Ελλάδα (2009 - 2017). (Πηγή: Eurostat (2018))

Στο Διάγραμμα είναι εμφανές ότι κατά την οικονομική κρίση ο δείκτης Gini παρουσίασε αύξηση λόγω της χειροτέρευσης της θέσης των χαμηλότερων εισοδηματικών τάξεων από 33,1% το έτος 2009 σε 34,3% το έτος 2016 έχοντας ποια φτάσει στο πιο υψηλό επίπεδο κατά το έτος 2014 (34,5%).

Επίσης στο ίδιο σχήμα απεικονίζονται και άλλοι δύο δείκτες Gini. Ο πρώτος προσμετρά την άνιση κατανομή των εισοδημάτων χωρίς την επίδραση των κοινωνικών μεταβιβάσεων (εκτός των συντάξεων) και ο δεύτερος την άνιση κατανομή χωρίς όλες ανεξαιρέτως τις κοινωνικές μεταβιβάσεις.

Στο πιο κάτω γράφημα καταγράφεται η πορεία του δείκτη Gini της χώρας μας συγκρινόμενος με άλλες ευρωπαϊκές χώρες για το χρονικό διάστημα 2008 – 2017.

Γράφημα 9 Δείκτης GINI ευρωπαϊκών χωρών Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2018)

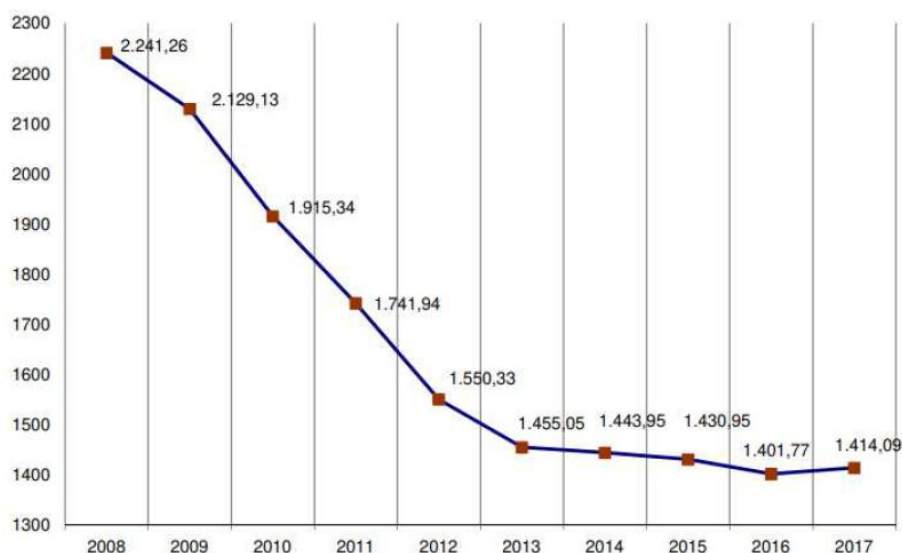
Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ για την Ελλάδα, ο δείκτης Gini κυμάνθηκε το 2013 σε ποσοστό 34,4%. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως αν διαλέξουμε δύο τυχαία άτομα του πληθυσμού, προσδοκούμε ότι τα εισοδήματά τους θα διαφέρουν κατά 34,4% του μέσου όρου. Το 2012 ο δείκτης Gini ήταν 34,3%, επομένως το 2013 παρουσιάζεται αύξηση κατά 0,1 ποσοστιαία μονάδα.

Στο σχήμα παρατηρούμε ότι κατά την ίδια χρονική περίοδο ο δείκτης Gini στην Βουλγαρία ήταν ο μεγαλύτερος με ποσοστό 35,40%, στη Λετονία 35,20%, στην Ουγγαρία 28,00%, στην Δανία 27,50% και στην Φινλανδία παρατηρούμε τον μικρότερο δείκτη με ποσοστό 25,40%.

4.2.4. 4^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Δείκτης Δαπανών νοικοκυριών

Αρχές 2008 και πριν ακόμα ξεκινήσει η οικονομική κρίση, η δαπάνη των νοικοκυριών σε μηνιαία βάση πάντα σε τιμές τρέχουσες ήταν 2.120,40 ευρώ. Στην συνέχεια ακολούθησαν διαδοχικά οκτώ μειώσεις σε ετήσια βάση, για να φτάσει τελικά η μέση δαπάνη των νοικοκυριών στην μηνιαία βάση τα 1.392,30 ευρώ, και η μείωση της κρίσης συνολικά να αγγίξει το 35%, με αντίστοιχη καθοδική πορεία και στα εισοδήματα.

Χρειάστηκε να φτάσουμε στο 2017 για να καταγραφεί η πρώτη μικρή αύξηση, καθώς μικρή ήταν και η μεταβολή που επήλθε και το 2018. Είναι σαφές ότι μεγαλύτερη αύξηση στις δαπάνες προϋποθέτει ταχύτερη αύξηση των εισοδημάτων.

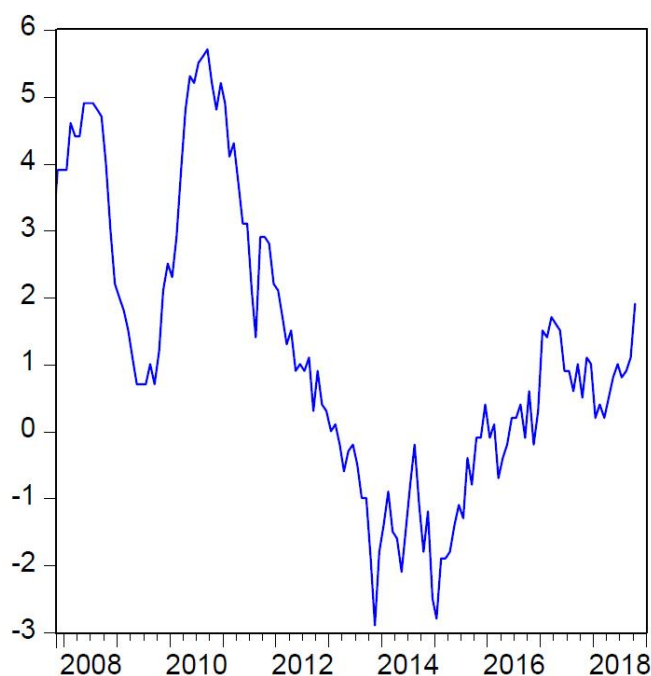

Γράφημα 10 Εξέλιξη του Δείκτη Δαπανών νοικοκυριών 2008-2017 Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2018)

Στο ανωτέρω διάγραμμα διαπιστώνουμε ότι κατά το διάστημα που διήρκησε η οικονομική κρίση, με έναρξη το έτος 2008, οι δαπάνες των νοικοκυριών μειώθηκαν σημαντικά. Η πτωτική αυτή τάση κατά το έτος 2008 συνεχίστηκε έως το 2016 παρουσιάζοντας μικρές διαφορές, σημειώνοντας ωστόσο μια μικρή αύξηση, για πρώτη φορά το έτος 2017.

4.2.5. 5^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Πληθωρισμός

Η χώρα μας αλλά και οι άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες τα τελευταία χρόνια έχουν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα του πληθωρισμού. Ως φαινόμενο ο πληθωρισμός είναι αυτός που διαταράσσει την λειτουργία μιας οικονομίας και ασκεί σημαντική επίδραση σε όλους σχεδόν τους τομείς της. Πληθωρισμός εκφράζεται ως η τάση ανόδου του γενικού επιπέδου τιμών. Η έννοια του πληθωρισμού δεν κάνει αναφορά μόνο σε υψηλό επίπεδο τιμών αλλά σε ένα διαρκώς αυξανόμενο επίπεδο τιμών. Η δε ποσοστιαία βάση μεταβολής του επιπέδου των τιμών μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου καλείτε ρυθμός πληθωρισμού.

Γράφημα 11 Δείκτης μεταβολής πληθωρισμού Πηγή: Eurostat (2018)

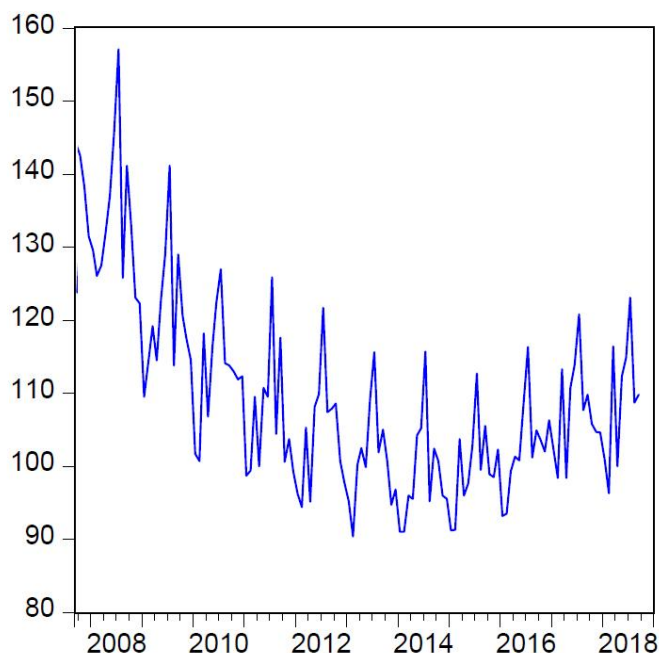
Αφότου εξασθένησαν οι αποπληθωριστικές πιέσεις των ετών 2013-2015 εντός του 2016, ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού από τον Ιανουάριο του 2017 κατέγραψε αύξηση απότομα. Για το διάστημα Ιανουαρίου-Μαΐου κατά μέσο όρο έφτασε στο +1,5% βάσει του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ). Μετέπειτα, η εξομάλυνση της αύξησης των τιμών, στο 0,8% μεταξύ Ιουνίου και Οκτωβρίου, κατά μέσο όρο καθόρισε το μέσο ετήσιο ρυθμό πληθωρισμού του πρώτου δεκάμηνου 2017 λίγο πιο χαμηλά στο 1,2%.

Στη ζώνη του ευρώ ο ρυθμός πληθωρισμού το 2017 είχε όλη τη χρονιά θετικό πρόσημο και διαμορφώθηκε σε επίπεδα υψηλότερα σε σχέση με την τριετία 2014-2016 (Σεπτέμβριος 2017: 1,5%, Σεπτέμβριος 2016: 0,4%). Η άνοδος που παρατηρήθηκε κυρίως οφειλόταν στην ανοδική πορεία των τιμών της ενέργειας τους αρχικούς μήνες του έτους, ενώ η βάση του πληθωρισμού διατηρήθηκε σε χαμηλά επίπεδα χωρίς να υπάρχουν κάποιες ενδείξεις σχετικής αναθέρμανσης (Σεπτέμβριος 2017: 1,1%, Σεπτέμβριος 2016: 0,8%).

Στις προηγμένες οικονομίες ο πληθωρισμός, όπως απεικονίζεται από το δείκτη τιμών καταναλωτή (ΔTK), ενισχύθηκε το 2018, κυρίως λόγω των αυξήσεων των τιμών των βασικών διεθνών εμπορευμάτων, κυρίως στα καύσιμα, αλλά και των τιμών στην πλήρη απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών. Επιπλέον, η άνοδος του κόστους εργασίας ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος, υπολογίζεται ότι σχεδόν διπλασιάστηκε το 2018 συγκρινόμενο με το 2017, τόσο στις ΗΠΑ όσο και στις χώρες της ζώνης του ευρώ. Οι προσδοκίες και οι πληθωριστικές πιέσεις ωστόσο παραμένουν αρχικά χαμηλές, με εξαίρεση τις ΗΠΑ, που η επιβολή ανάλογων δασμών των εισαγόμενων προϊόντων εκτιμάται πως θα φέρει πληθωριστικές πιέσεις.

Το 2019 υπήρξε μείωση του πληθωρισμού στα επίπεδα σχεδόν του 2017, δηλ. στο 1,7%, εξαιτίας των εξελίξεων κυρίως στις τιμές της ενέργειας διεθνώς και της υποχώρησης του εισαγόμενου πληθωρισμού, αλλά και εξαιτίας εξασθένησης της συνολικής ζήτησης.

4.2.6. 6^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής

Γράφημα 12 Εξέλιξη του δείκτη Βιομηχανικής παραγωγής την περίοδο 2008-2018 Πηγή: Eurostat (2018)

Παρατηρούμε στο σχήμα μας ότι ο Δείκτης από το έτος 2009 παρουσιάζει μια έντονα πτωτική πορεία. Η κρίση φαίνεται πως έχει επηρεάσει σημαντικά την βιομηχανική παραγωγή της χώρας.

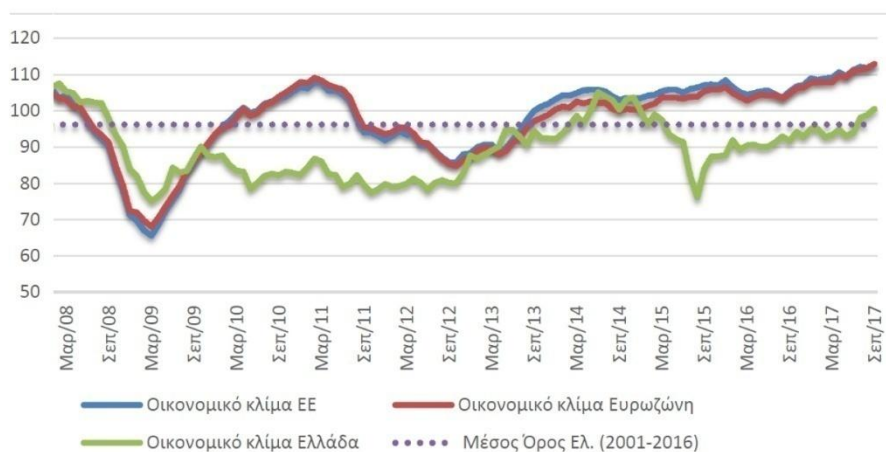
Βασιζόμενοι σε στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ διαπιστώνουμε αύξηση κατά 1,2% στο γενικό δείκτη Βιομηχανικής Παραγωγής τον Σεπτέμβριο 2019, συγκρίνοντας με τον δείκτη του Σεπτεμβρίου 2018, όπως ανακοίνωσε η Ελληνική Στατιστική Αρχή.

Να σημειώσουμε ότι σε ανάλογη αποτίμηση του έτους 2018 με το 2017 είχε παρουσιασθεί αύξηση 3,3%.

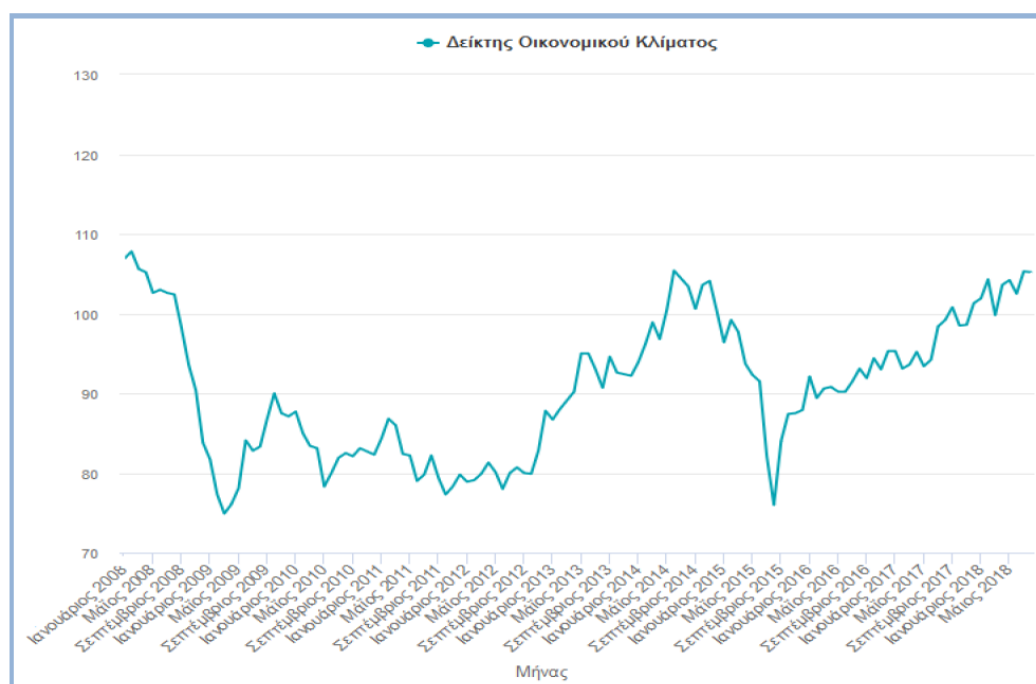
Επίσης, ο μέσος Γενικός Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής κατά το διάστημα Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου 2019, συγκρινόμενος με τον αντίστοιχο δείκτη κατά το διάστημα Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου 2018, παρουσίασε αύξηση της τάξεως 0,8%.

4.2.7. 7^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Δείκτης Οικονομικού Κλίματος

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος μας δείχνει την εικόνα που έχουν διαμορφώσει οι καταναλωτές, σχετικά με την οικονομική τους κατάσταση, αλλά και με την οικονομική κατάσταση όλη της χώρας. Είναι ένα μέτρο το οποίο αποτυπώνει από τη μια τις κοινωνικές αντιλήψεις για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση και από την άλλη την αισιοδοξία που διαθέτουν οι καταναλωτές και αντιμετωπίζουν τις υπάρχουσες προοπτικές της δικής τους οικονομικής κατάστασης, καθώς και ολόκληρης της χώρας. Αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο προκειμένου να γίνουν έρευνες πάνω στην εμπειρική αποτύπωση της εμπιστοσύνης που διαθέτουν οι καταναλωτές μιας χώρας.

Γράφημα 13 Εξέλιξη του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος 2008 - 2018 Πηγή: IOBE

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος είναι ένα μέτρο που αξιολογεί την πορεία της οικονομικής δραστηριότητας μιας χώρας. Τον υπολογίζουμε ως το σταθμισμένο άθροισμα των Δεικτών που προκύπτουν από τις επιχειρηματικές προσδοκίες στο λιανικό εμπόριο, στη βιομηχανία, στις κατασκευές και στις υπηρεσίες και στο Δείκτη Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης. Σύμφωνα με το προηγούμενο γράφημα 14, με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην ουσία κατέρρευσε το δυναμικό κλίμα που φαινομενικά υπήρχε τα προηγούμενα χρόνια.

Το αρνητικό αυτό κλίμα συνεχίστηκε και στα επόμενα χρόνια με τους τομείς της οικονομίας της χώρας μας σχεδόν να έχουν καταρρεύσει. Κατά το 2013 η κατάσταση στην ελληνική οικονομία όμως παρουσίασε σταθερότητα και μάλιστα, κατά το 2014 διαμορφώθηκε ένας ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομικής δραστηριότητας με ποσοστό 0,8%. Το 2014 ήταν μια αρχική χρονιά ανάπτυξης μετά την πάροδο έξι ετών ύφεσης. Στην ουσία, η οικονομία της χώρας μας κινήθηκε κάπως καλύτερα συγκρινόμενη με τις προβλέψεις που είχαν γίνει για το 2014.

4.2.8. 8^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Δείκτης Οικονομικής Συνθετότητας

Ο δείκτης της οικονομικής συνθετότητας εστιάζει στην πολλαπλότητα της τεχνογνωσίας που διαθέτει μια οικονομία στις υποδομές που υπάρχουν προκειμένου να αξιοποιηθεί η τεχνογνωσία με στόχο τη διαφοροποίηση στη παραγωγή των προϊόντων. Αυτό σημαίνει πως, όσο πιο διαφοροποιημένο είναι το καλάθι των προϊόντων που μπορεί να παραγάγει μια χώρα τόσο πιο υψηλός θα είναι και ο βαθμός οικονομικής συνθετότητας που θα παρουσιάζει η χώρα.

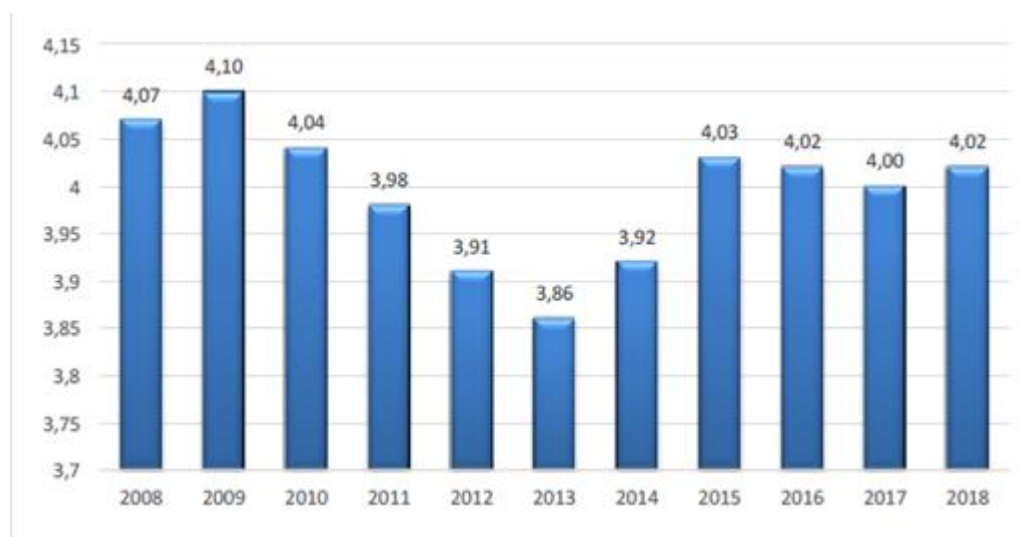

Γράφημα 15 Διεθνής κατάταξη της Ελλάδας ως προς το επίπεδο οικονομικής συνθετότητας 2008-2016 Πηγή: INE ΓΣΕΕ (2019).

Το παραπάνω διάγραμμα απεικονίζει την κατάταξη της χώρας μας Ελλάδας συγκρινόμενο με το βαθμό συνθετότητας κατά την περίοδο 2008-2016. Παρατηρούμε υποβάθμιση της Ελλάδας στο διεθνές τεχνοπαραγωγικό σύστημα, αφού η χώρα μας σε οκτώ συνεχόμενα έτη πέφτει κατά 10 θέσεις, και όλο αυτό παρατηρείτε στη φάση έντασης της κρίσης (2010-2013). Αυτή η υποβάθμιση εξακολουθεί να υφίσταται και στις επόμενες χρονιές φτάνοντας το 2016 στην 58η θέση, η οποία είναι και η πιο άσχημη σύμφωνα με τις διαθέσιμες εκτιμήσεις που υπάρχουν.

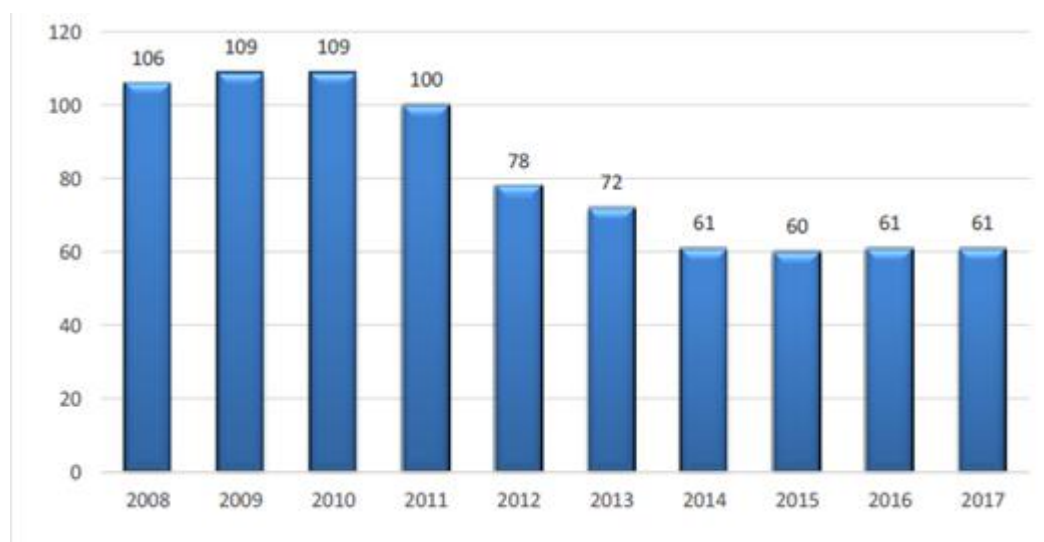
4.2.9. 9^{ος} Οικονομικός Δείκτης: Δείκτης Ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας

Σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις είχε η χρήση των δημοσιονομικών μέτρων καθώς επίσης και η γενικότερη πολιτική και οικονομική αστάθεια στον δείκτη της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Μεταξύ των ετών 2009 και 2013, παρουσιάστηκε σημαντική επιδείνωση στο δείκτη από 4,10 κατέβηκε σε 3,86 για να επανέλθει το 2017 σε 4,00 .

Γράφημα 16 Εξέλιξη του Δείκτη ανταγωνιστικότητας ελληνικής οικονομίας την περίοδο 2008-2018

Ωστόσο, μεταρρυθμίσεις οι οποίες εφαρμόστηκαν, επέφεραν βελτίωση στην κατάταξη της Ελλάδας στο δείκτη «Doing Business» της Παγκόσμιας Τράπεζας. Συγκεκριμένα, κατά το διάστημα 2008-2017, βελτίωση παρουσιάζει η κατάταξη που λαμβάνει η ελληνική οικονομία από τη 106η θέση ανάμεσα στις 181 χώρες στην 61η θέση ανάμεσα στις 190 χώρες.

Γράφημα 17 Κατάταξη Doing Business της ελληνικής οικονομίας Πηγή: WorldBank (2018).

Η δημοσίευση της Παγκόσμιας Τράπεζας με τίτλο «Doing Business in the European Union 2020: Ελλάδα, Ιρλανδία και Ιταλία», καταγράφει σημαντικά βήματα που θα βοηθήσουν στην αλλαγή του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα, δίνοντας έμφαση στο πως οι επιχειρηματίες αντιμετωπίζουν διαφορετικά εμπόδια, ανάλογα με το πού βρίσκεται η επιχείρησή τους, και αναδεικνύονται ευκαιρίες για τις πόλεις να βελτιωθούν μαθαίνοντας η μία πόλη από την άλλη.

Η Ελλάδα έχει την ευχέρεια να βελτιώσει το επιχειρηματικό της κλίμα, κατά την άποψη της Έκθεσης της Παγκόσμιας Τράπεζας, αναπαράγοντας τις πρακτικές που είχαν επιτυχία σε τοπικό επίπεδο, δηλαδή εάν η Αθήνα υιοθετούσε τις πρακτικές των άλλων πόλεων που επιτυγχάνουν τις καλύτερες επιδόσεις σε κάθε έναν από τους δείκτες αξιολόγησης, η συνολική κατάταξη της χώρας στην έκθεση Doing Business 2020 θα προέκυπτε βελτιωμένη κατά 18 θέσεις, ήτοι στην 61η θέση ανάμεσα στις 190 χώρες που αξιολογήθηκαν⁸.

Στηριζόμενοι στην έκθεση «Doing Business 2020», διαπιστώνουμε ότι η χώρα μας έχει καταταχθεί στην 79η θέση ανάμεσα στις 190 χώρες, από την 72η θέση που βρισκόταν την περασμένη χρονιά. Ιδιαίτερα, επί συνόλου δέκα διαφορετικών κριτηρίων που αξιολογεί η Παγκόσμια Τράπεζα προκειμένου να κατατάξει τις χώρες ως προς το εάν διευκολύνουν το επιχειρείν ή όχι, η Ελλάδα βελτίωσε τη θέση της μόνο σε τρία.

⁸<https://www.naftemporiki.gr/>

4.2.10. Συμπεράσματα για βασικούς οικονομικούς δείκτες

Σημαντικά επιδεινώθηκαν κατά την περίοδο 2008 - 2011, οι μακροοικονομικοί δείκτες της χώρας μας. Συγκεκριμένα, ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ επιδεινώθηκε σημαντικά από -0,34% που ήταν το 2008 σε -9,20% το 2011. Εξίσου μεγάλη ήταν και η επιδείνωση στο ρυθμό μεταβολής της ιδιωτικής κατανάλωσης από 3,58% το 2008 σε -9,75% το 2011, αλλά και των δημοσίων δαπανών από -2,33% το 2008 σε -7,02% το 2011. Επιπλέον μειώθηκε αρκετά και ο ρυθμός μεταβολής των εισαγωγών από 1,32% που ήταν το 2008 σε -9,45% το 2011.

Ακόμη μείωση παρουσίασε και ο ρυθμός μεταβολής των εξαγωγών από 3,47% που ήταν το 2008 σε 0,03% το 2011 και ο ρυθμός μεταβολής του πληθωρισμού μειώθηκε από 4,15% το 2008 σε 3,33% το 2011. Παρατηρείται σταδιακή βελτίωση από το 2012 έως το 2017 στους μακροοικονομικούς δείκτες καθώς το ΑΕΠ επέστρεψε σε θετική πρόσημο, από -7,30% το 2008 σε 1,40% το 2017.

Επίσης, ο ρυθμός μεταβολής των δημοσίων δαπανών παρουσίασε βελτίωση από -8,02% το 2012 σε 1,30% το 2017 και των δημοσίων δαπανών από -6,00% το 2012 σε 1,30% το 2017. Σημαντική είναι η βελτίωση που παρατηρείται και στον ρυθμό μεταβολής των εισαγωγών, από -9,10% το 2012 σε 5,00% το 2017 αλλά και των εξαγωγών, 1,17% το 2012 σε 5,70% το 2017. Επιπρόσθετα ο ρυθμός μεταβολής του πληθωρισμού παρουσίασε μείωση από 1,50% το 2012 σε 1,20% το 2017. Στην συνέχεια παρουσιάζουμε την εξέλιξη των βασικών οικονομικών δεικτών στην χώρα μας την περίοδο 2008-2017.

Πίνακας 5 Εξέλιξη βασικών οικονομικών δεικτών της χώρας μας Πηγή: World Bank (2018).

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ΑΕΠ	-0,34%	-4,30%	-5,50%	-9,20%	-7,30%	-3,10%	0,70%	-0,30%	-0,20%	1,40%
Ιδιωτική κατανάλωση	3,58%	-1,67%	-6,52%	-9,75%	-8,02%	-2,57%	0,62%	-0,46%	-0,03%	0,90%
Δημόσιες δαπάνες	-2,33%	2,02%	-4,17%	-7,02%	-6,00%	-6,45%	-1,36%	1,23%	-1,46%	1,30%
Εισαγωγές	1,32%	-20,35%	3,43%	-9,45%	-9,10%	2,39%	7,68%	0,40%	0,25%	5,00%
Εξαγωγές	3,47%	-18,52%	4,86%	0,03%	1,17%	1,51%	7,75%	3,09%	-1,82%	5,70%
Πληθωρισμός	4,15%	1,21%	4,71%	3,33%	1,50%	-0,92%	-1,31%	-1,74%	-0,83%	1,20%

4.3. Οι κοινωνικοί δείκτες της Ελλάδας

4.3.1. Γενικά για τους κοινωνικούς δείκτες

Σύμφωνα με τον υπολογισμό της ευημερίας μιας κοινωνίας μέσα από μια σειρά μελετών αρκετών οργανισμών προέκυψε ότι είναι 30 σε αριθμό οι δείκτες οι οποίοι μπορούν να υπολογίσουν αξιόπιστα τη συνολική ευημερία ενός κράτους μερικοί εκ των οποίων αναφέρονται παρακάτω:

- Ο δείκτης της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας
- Η επετηρίδα παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας
- Ο δείκτης αντίληψης της διαφθοράς
- Ο δείκτης Ελευθερίας στον κόσμο
- Το ευρωβαρόμετρο
- Οι παγκόσμιοι δείκτες διακυβέρνησης
- Ο δείκτης οικονομικής ελευθερίας
- Ο πολυδιάστατος δείκτης φτώχειας
- Ανοικτός δείκτης προϋπολογισμού
- Ο δείκτης ευεξίας των νέων
- Ο δείκτης εθνικών λογαριασμών ευημερίας-
- Ο δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης
- Ο δείκτης καλύτερης ζωής
- Ο δείκτης βιώσιμης κοινωνίας
- Ο δείκτης χαρούμενου πλανήτη
- Ο δείκτης κοινωνικής προόδου
- Η παγκόσμια έκθεση ευτυχίας
- Ο δείκτης ευημερίας

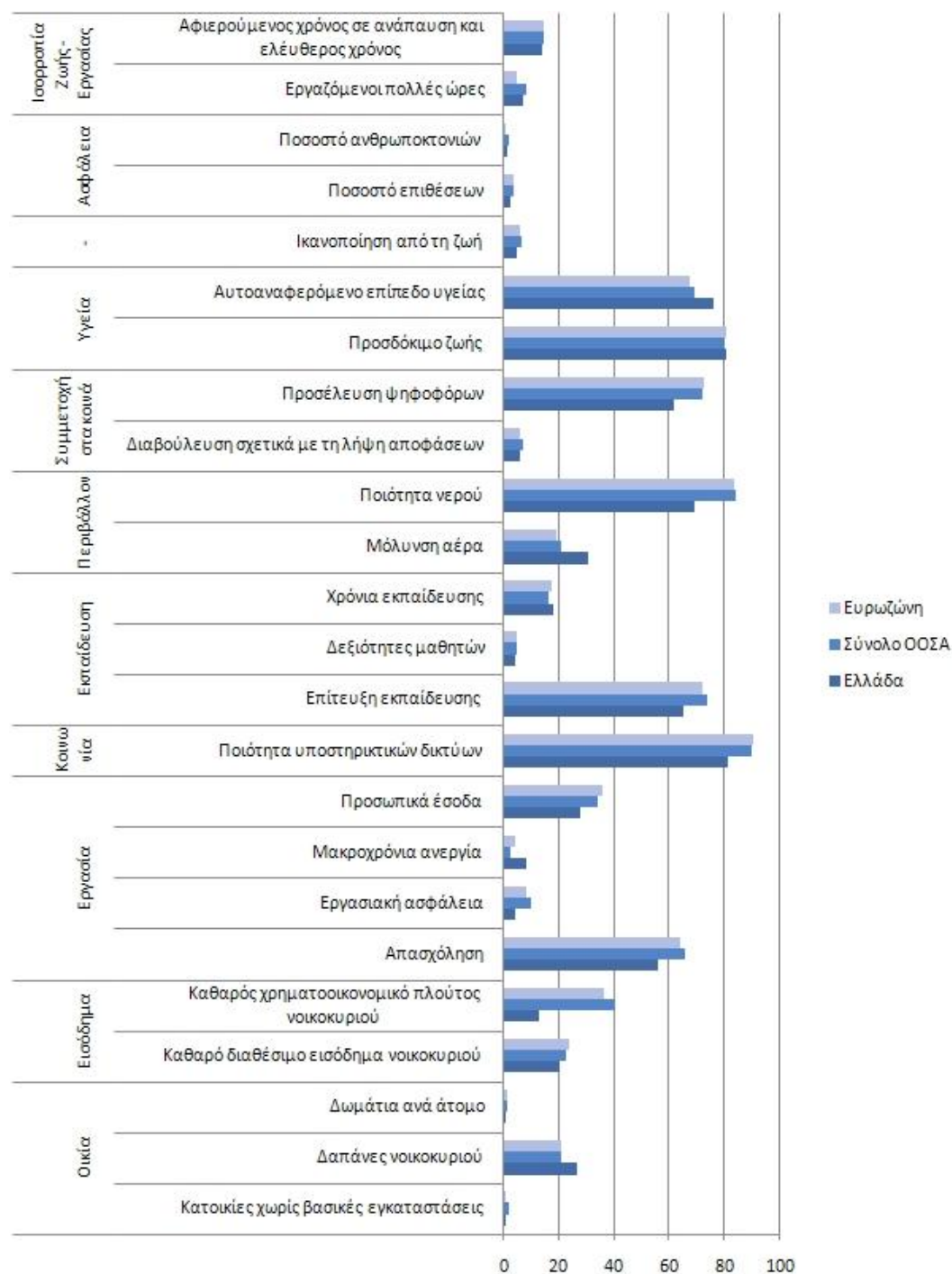
4.3.2. 1^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Κοινωνικής Ευημερίας

Εκτιμάται ότι η χώρα μας πηγαίνει αρκετά καλά βασιζόμενη στο σύνολο των κριτηρίων της κοινωνικής ευημερίας. Σύμφωνα με σχετική έκθεση του ΟΟΣΑ όσον αφορά όχι μόνο τον δείκτη κοινωνικής ευημερίας των ατόμων αλλά και των συνθηκών της διαβίωσής τους, όπως φαίνεται, στην εικόνα 1 που ακολουθεί, από το γεγονός ότι βρίσκεται σχετικά κοντά στο μέσο όρο στο εύρος των παραμέτρων του Δείκτη Καλύτερης Ζωής όπως⁹:

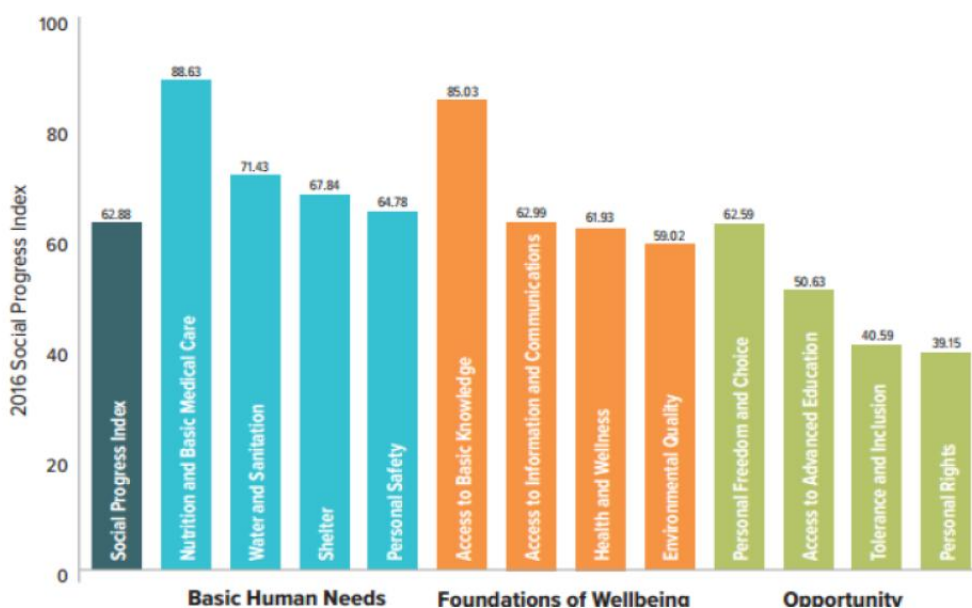
- ισορροπία ζωής και εργασίας
- ασφάλεια
- σχετική ευχαρίστηση από τη ζωή
- υγεία
- συμμετοχή στα κοινά
- περιβάλλον
- εκπαίδευση
- κοινωνία
- εργασία
- εισόδημα
- κατοικία

Οι μελετητές υποστηρίζουν πως είναι χρήσιμη η μελέτη και ανάλυση τόσο της καταναλωτικής όσο και της αποταμιευτικής συμπεριφοράς των νοικοκυριών. Τα νοικοκυριά είναι αυτά που κατέχουν χρηματοοικονομικά στοιχεία (χρήμα, καταθέσεις, μετοχές κλπ) και μη χρηματοοικονομικά στοιχεία (κατοικίες, εξοπλισμός κλπ), που απαρτίζουν τον συνολικό πλούτο τους. Καθώς τα περιουσιακά στοιχεία των νοικοκυριών αυξάνονται και κατ επέκταση και η αξία τους, τα νοικοκυριά θεωρούν πως είναι πιο πλούσια γεγονός που τα οδηγεί σε αύξηση της κατανάλωσης. Με λίγα λόγια η κατανάλωση εξαρτάται κυρίως από τα εισοδήματα που διαθέτουν αλλά και από τις αλλαγές που επέρχονται στο πλούτο των νοικοκυριών.

⁹<http://www.indepanalysis.gr/analyseis/arthra/deiktes-evhmerias-h-ikanopoihsh-apo-th-zwh-sthn-ellhnikh-koinwnia>

Εικόνα 1 Δείκτης κοινωνικής ευημερίας πηγή: ΟΟΣΑ (Going for Growth 2013)

Εικόνα 2 Δείκτης κοινωνικής ευημερίας όλων των χωρών το έτος 2016
 Πηγή: <http://www.socialprogressimperative.org>

Ο Δείκτης Κοινωνικής Ευημερίας (Social Progress Index-SPI) μετράει το κατά πόσο καλύπτονται και ικανοποιούνται οι κύριες κοινωνικές και ανθρώπινες ανάγκες όπως:

- α) Βιοποριστικές ανθρώπινες ανάγκες (στέγασης, διατροφής, αίσθημα ασφάλειας),
- β) Σχετικές υποδομές για ευημερία (βασικό επίπεδο εκπαίδευση, υγιεινό και βιώσιμο περιβάλλον) και
- γ) Δυνατότητες-Ευκαιρίες (δικαιώματα των πολιτών, ελεύθερη βούληση, πρόσβαση στην ανώτερη εκπαίδευση)

Σύμφωνα με το Δείκτη Κοινωνικής Ευημερίας η Ελλάδα για το έτος 2016 βρίσκεται στην 34^η θέση έχοντας συγκεντρώσει συνολική βαθμολογία 78,27 μονάδες

4.3.3. 2^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης

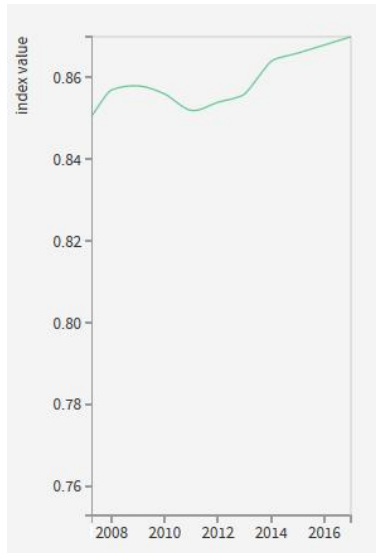

Εικόνα 3 Δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης

Ο δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης (Human Development Index- HDI) είναι το μέσο που διαθέτουμε για να αξιολογήσουμε την πρόοδο της κάθε κοινωνίας αλλά φυσικά και των μελών που την συνθέτουν. Για τον προσδιορισμό του δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης λαμβάνονται υπόψη το εισόδημα, το προσδόκιμο επιβίωσης, ο βαθμός αλφαριθμητισμού, το επίπεδο κατάρτισης, η πρόσβαση στην εκπαίδευση, σε ασφαλή τρόφιμα και πόσιμο νερό καθώς και σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης.

Ο δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης μετρά κυρίως τις εξής διαστάσεις: αρχικά την υγεία, κατόπιν την εκπαίδευση και τέλος το επίπεδο διαβίωσης. Η κάθε διάσταση μετριέται και από τον αντίστοιχο δείκτη, όπου:

- Στην **υγεία** είναι ο δείκτης στο προσδόκιμο ζωής κατά την γέννηση
- Στην **εκπαίδευση** είναι ο μέσος χρόνος σχολικής εκπαίδευσης αλλά και τα αναμενόμενα χρόνια εκπαίδευσης
- Στο **βιοτικό επίπεδο** είναι το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα

Γράφημα 18 Εξέλιξη του δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης Πηγή: <http://hdr.undp.org/en/data>

Η πρόσφατη έκθεση του ΟΗΕ για την ανθρώπινη ανάπτυξη τονίζει ότι :

- Σήμερα η πλειοψηφία των ανθρώπων ζουν περισσότερα χρόνια, διαθέτουν ανώτερη μόρφωση και ευκολότερη πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες. Η ποιότητα της ζωής των ανθρώπων έχει βελτιωθεί κατά πολύ ακόμη και στις χώρες που παρουσιάζουν χαμηλό δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης. Το ποσοστό των ανθρώπων που διαθέτουν συνθήκες χαμηλής ανθρώπινης ανάπτυξης έχει μειωθεί σημαντικά στις μέρες μας
- Η πρόοδος στο δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης δεν είναι μονόδρομος και μπορεί να αντιστραφεί λόγω πολέμων, διενέξεων ή περιβαλλοντικών καταστροφών
- Στο μέλλον η εκτίμηση της ανθρώπινης ανάπτυξης στις χώρες μελέτης θα πρέπει να λαμβάνει εις γνώσιν της κυρίως ποιοτικούς δείκτες και όχι ποσοτικούς
- Ένας παράγοντας που επιβραδύνει τη πρόοδο της ανθρώπινης ανάπτυξης είναι οι ανισότητες, μεταξύ ανδρών και γυναικών. Οι γυναίκες έχουν χαμηλότερους δείκτες ανθρώπινης ανάπτυξης σε σχέση με τους άνδρες
- Προκειμένου η βελτίωση του δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης να διατηρηθεί, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η αντιμετώπιση διαφόρων πειστικών περιβαλλοντικών προβλημάτων στο πλανήτη όπως και αυτή της κλιματικής αλλαγής. Γι' αυτό προτείνει την αλλαγή των καθιερωμένων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης και την υιοθέτηση νέων περισσότερο αειφόρων προτύπων όπως π.χ. της κυκλικής οικονομίας.

4.3.4. 3^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Ποιότητας Ζωής

Με τον όρο ποιότητα ζωής κάνουμε αναφορά στην ευημερία μιας κοινωνίας και των ατόμων που την συνθέτουν. Η σημασία της έννοιας του συγκεκριμένου δείκτη μπορεί να γίνεται εύκολα κατανοητή, περιλαμβάνει όμως ένα σχετικό βαθμό υποκειμενικότητας που κάνει δύσκολη την αντιμετώπισή της ως ένα μέγεθος μετρήσιμο. Με λίγα λόγια παραμένει ανεπαρκής η αποτελεσματική μέτρηση του δείκτη της ποιότητας ζωής σε μία κοινωνία.

Πίνακας 6 Ποιότητα ζωής για τις χώρες της Ε.Ε. το έτος 2014 Πηγή: Eurostat (2017)

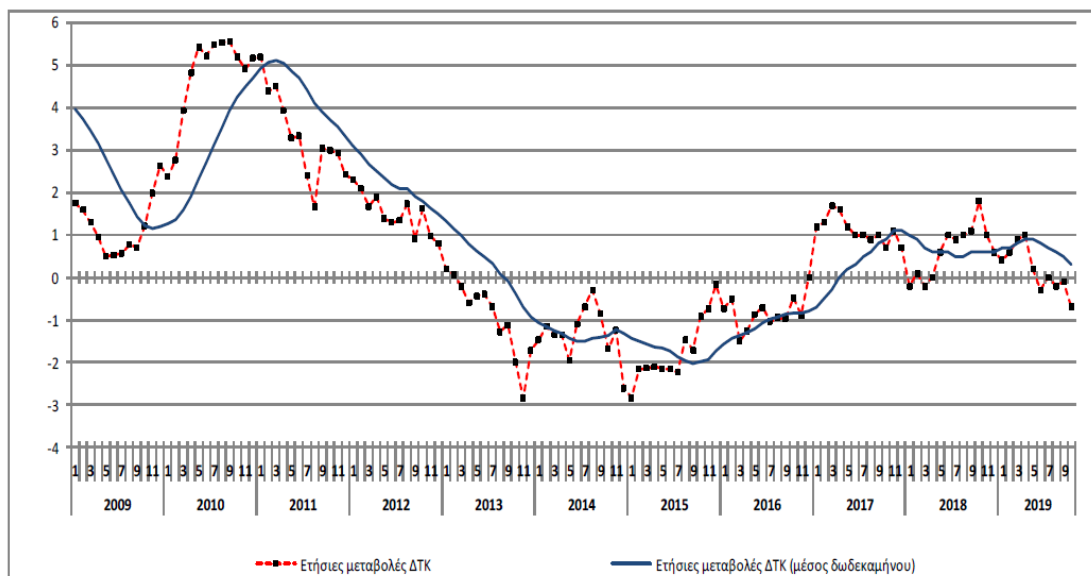
Χώρα	Κατά κεφαλή ΑΕΠ σε ΜΑΔ	Χώρα	Κατά κεφαλή ΑΕΠ σε ΜΑΔ
Βουλγαρία	47	Γαλλική Δημοκρατία	85
Ρουμανία	55	Ισπανία	91
Κροατία	59	Ιταλία	96
Λετονία	64	Γαλλία	107
Ουγγαρία	68	Ηνωμένο Βασίλειο	109
Πολωνία	68	Φινλανδία	110
Ελλάδα	73	Βέλγο	119
Λιθουανία	75	Σουηδία	123
Εσθονία	76	Γερμανία	124
Σλοβακία	77	Δανία	125
Πορτογαλία	78	Αυστρία	130
Κύπρος	82	Κάτω Χώρες	131
Σλοβενία	83	Ιρλανδία	134
Μάλτα	84	Λουξεμβούργο	266

Ακολουθώντας τον παραπάνω πίνακα, διαπιστώνουμε ότι η καλύτερη ποιότητα ζωής αποδίδεται στο Λουξεμβούργο, ενώ η Βουλγαρία σημειώνει το κατώτερο βιοτικό επίπεδο. Αξίζει να σημειωθεί επίσης η διαφορά του Λουξεμβούργου με την αμέσως προηγούμενη χώρα, την Ιρλανδία, αγγίζει τις 132 μονάδες. Οι διαφοροποιήσεις που προκύπτουν οφείλονται σε πολλούς παράγοντες, όπως η βιομηχανοποίηση μίας χώρας, το επίπεδο υπηρεσιών και πολλά άλλα.

4.3.5. 4^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Τιμών Καταναλωτή

Ο ανωτέρω δείκτης έχει καταρτισθεί από την ΕΛΣΤΑΤ και τον χρησιμοποιούμε για να μετρήσουμε τις μεταβολές που προκύπτουν στο γενικό επίπεδο των τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών που απαρτίζουν το "καλάθι του καταναλωτή".

Η με οποιαδήποτε τρόπο προσαρμογή των διαφόρων οικονομικών μεγεθών στον τιμάριθμο ονομάζεται τιμαριθμοποίηση. Η πιο γνωστή περίπτωση τιμαριθμοποίησης είναι η γνωστή «αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή», που εφαρμόζεται κατά την άνοδο του τιμαρίθμου και που επηρεάζει κυρίως τα ημερομίσθια εργατών και τους μισθούς των υπαλλήλων.

Γράφημα 19 Εξέλιξη του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή 2009-2019 Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2019)

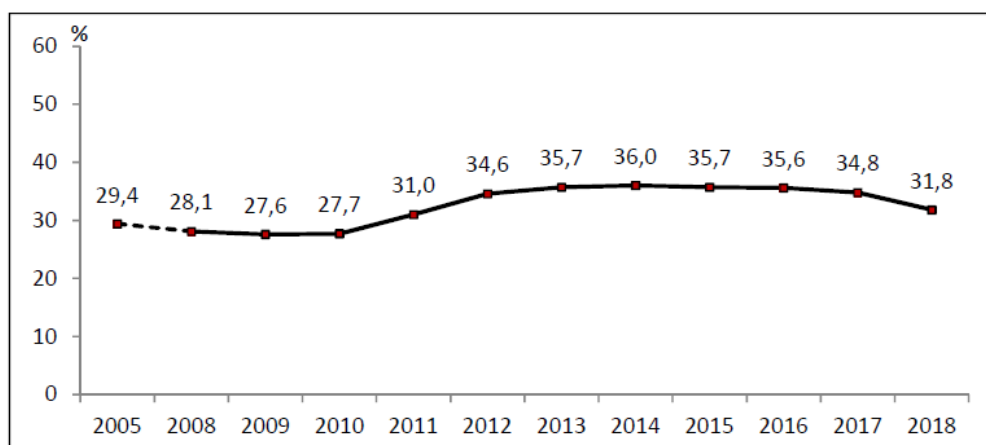
Συγκρίνοντας το Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή κατά το Φεβρουάριο 2019 με τον αντίστοιχο Δείκτη του Φεβρουάριου 2018, παρατηρούμε ότι παρουσιάζει μια αύξηση 0,6% σε σχέση με την αύξηση 0,1% που σημειώθηκε κατά την αντίστοιχη σύγκριση του 2018 με το 2017.

4.3.6. 5^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Φτώχειας

Ορίζουμε ως «**φτώχεια**» την κατάσταση στέρησης βασικών αγαθών και υπηρεσιών και διακρίνεται σε απόλυτη φτώχεια (αδυναμία να καλυφθούν οι βασικές ανάγκες στέγασης, διατροφής, ένδυσης, υγιεινής κτλ) και σε σχετική φτώχεια (ύπαρξη εισοδηματικής μόνο ανισότητας)¹⁰.

Ως φτωχό μπορούμε να ορίσουμε ένα άτομο που το βιοτικό του επίπεδο βρίσκεται ποιο κάτω από το ελάχιστο όριο διαβίωσης. Σαν όριο φτώχειας ορίζεται το μηνιαίο εισόδημα που βρίσκεται κάτω από το 60% του κατώτατου μισθού.

Λέγοντας πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ή αλλιώς σε κοινωνικό αποκλεισμό αναφερόμαστε στον πληθυσμό το εισόδημα του οποίου είναι μικρό ή ίσο με το κατώφλι της φτώχειας ή βιώνει βασικές στερήσεις, κυρίως στερήσεις τεσσάρων αγαθών ή υπηρεσιών από μια λίστα συνολικά εννέα αγαθών και υπηρεσιών, ή μένει σε νοικοκυριά που διαθέτουν χαμηλή ένταση εργασίας.

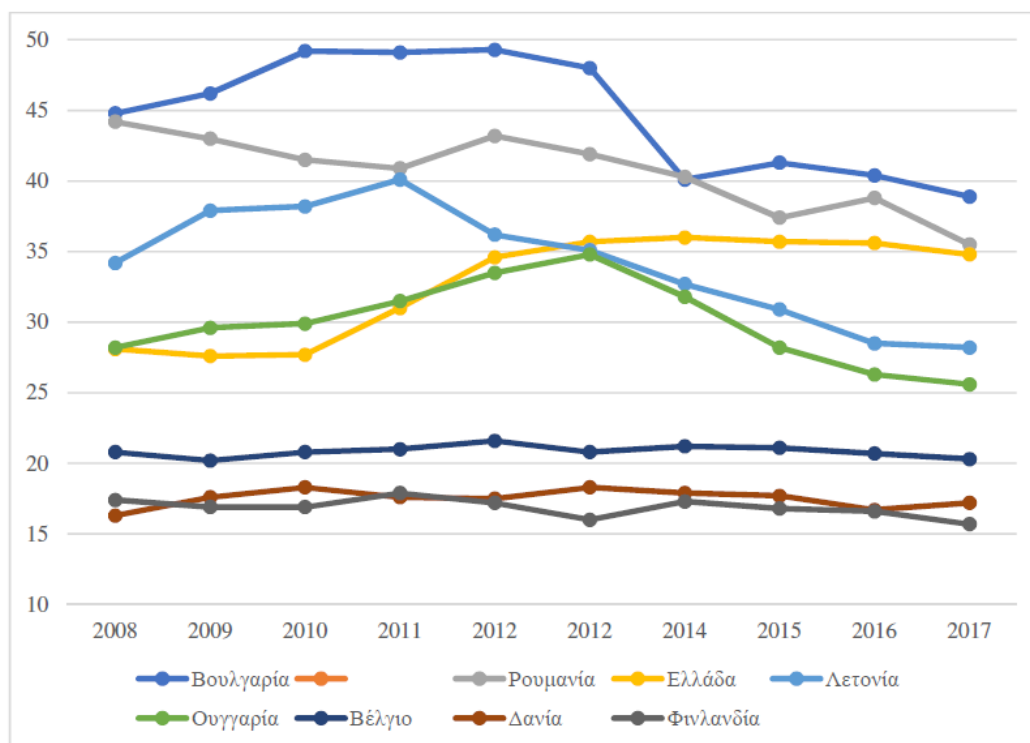
Γράφημα 20 Ποσοστό του πληθυσμού της Ελλάδας σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό την περίοδο 2008-2017 Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2019).

Στο ανωτέρω διάγραμμα συμπεριλαμβάνεται ο δείκτης ορίου φτώχειας όπου ως διάμεσο διαθέσιμο εισόδημα καθορίζεται εκείνο του 2008, αφού το έτος εκείνο ήταν αρκετά ψηλότερη η υλική ευμάρεια. Βλέπουμε λοιπόν πως αυξάνεται η φτώχεια με πολύ υψηλούς ρυθμούς και ειδικότερα από το 18,9% το 2009 ανήλθε σε 47,8% το 2016 έχοντας μειωθεί οριακά σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Αυτή η διαφοροποίηση δείχνει πως σε όρους διαθέσιμου εισοδήματος του 2008, περίπου το

¹⁰Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Κοινωνική Ένταξη, Αθήνα, Δεκέμβριος 2014 Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, σελ. 8.

ήμισυ του πληθυσμού της χώρας εξακολουθεί ως απόρροια πάντα της βαθιάς ύφεσης να είναι κάτω από το όριο φτώχειας. Ο δείκτης φτώχειας ή δείκτης κοινωνικού αποκλεισμού έχει ανοδική πορεία από το 2010 και έπειτα, ενώ από το 2015 κι ύστερα αρχίζει να μειώνεται ελαφρώς.

Επιπλέον από τα διαθέσιμα στοιχεία που έχουμε παρατηρούμε ότι ο δείκτης φτώχειας είχε σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις, οι τιμές του οποίου έφτασαν για πρώτη φορά σε μη αποδεκτά υψηλά επίπεδα.

Γράφημα 21 Πληθυσμός της Ελλάδας σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό συγκρινόμενος με τις χώρες της Ε.Ε. στην διάρκεια της περιόδου 2008-2017 Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2018).

Κάνοντας σύγκριση της χώρας μας με τις Ευρωπαϊκές χώρες διαπιστώνουμε ότι η Ελλάδα παρουσιάζει διαχρονικά υψηλότερα ποσοστά. Για πρώτη φορά το έτος 2017 παρουσιάζει μείωση.

Σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών του 2017, το ποσοστό του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό έφτασε στο 34,8% (3.701.800 άτομα) του πληθυσμού της χώρας, παρουσιάζοντας πτώση σε σχέση με το προηγούμενο έτος που ήταν στο 35,6% του πληθυσμού (3.789.300 άτομα). Το παραπάνω διάγραμμα απεικονίζει την πορεία του δείκτη στην τελευταία δεκαετία (από το 2010 και μετά ανοδική τάση, για μια σειρά ετών, με μια μείωση που σημειώθηκε για πρώτη φορά το 2015).

4.3.7. 6^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Αντίληψης της Διαφθοράς

Ο Δείκτης Αντίληψης Διαφθοράς, ταξινομεί συνολικά εκατό ογδόντα (180) χώρες με βάση τον τρόπο που αντιλαμβάνονται το ποσοστό διαφθοράς του δημοσίου τομέα οι κατά τόπους επιχειρηματίες και οι εμπειρογνώμονες στη χώρα τους. Η χρησιμοποιούμενη κλίμακα ξεκινά από το επίπεδο μηδέν (που είναι το χειρότερο επίπεδο) και φτάνει έως το 100.

Η χώρα μας εξακολουθεί να έχει ανοδική κατεύθυνση στον «Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς». Ο βαθμός κατάταξης αυξάνεται από το 2012 σταθερά ως σήμερα, και κατέχουμε πλέον την 69η θέση με βάση στην παγκόσμια κατάταξη, με ακόλουθους την Ιταλία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία.

Εικόνα 4 Δείκτης αντίληψης της διαφθοράς Πηγή: iefimerida.gr¹¹

Η κατάταξη της Ελλάδας στον «Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς» της Διεθνούς Διαφάνειας, βελτιώθηκε μετά την έναρξη της χρηματοπιστωτικής κρίσης και παρά το «πισωγύρισμα» του 2018. Με βάση τον «Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς» (CPI – Corruption Perception Index), το 2017 η Ελλάδα βρισκόταν στην 59η θέση (επί

¹¹ <https://www.iefimerida.gr/news/181032/aytos-einai-o-pagkosmios-hartis-tis-diafthoras-stin-69i-thesi-i-ellada-pinakes>

συνόλου των 180 χωρών) κατέχοντας 48 βαθμούς. Το 2018 υποχώρησε στην 67η θέση, κατέχοντας μόλις 45 βαθμούς. Πλέον η χώρα οδηγήθηκε σε διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, προκειμένου να αντισταθμισθούν «τα σκληρά μέτρα λιτότητας».

Σύμφωνα λοιπόν με στοιχεία του Transparency International¹² οι βαθμοί που έλαβε η χώρα μας το διάστημα 2008 – 2018 αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 7 Πίνακας εξέλιξης του δείκτη αντίληψης διαφθοράς 2008-2018

Έτος	Βαθμός
2008	47
2009	38
2010	35
2011	34
2012	36
2013	40
2014	43
2015	46
2016	44
2017	48
2018	45

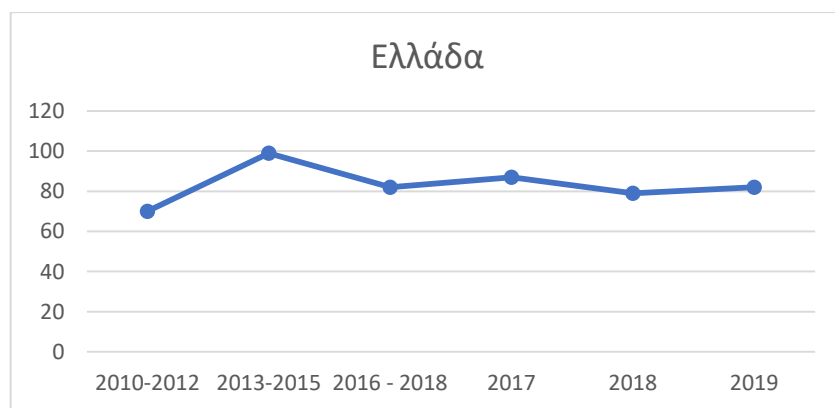
¹²https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016

4.3.8. 7^{ος} Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης χαρούμενου πλανήτη

Ο δείκτης Χαρούμενου Πλανήτη δημιουργήθηκε από τον Nic Marks ιδρυτή του Κέντρου για την Ευημερία του Ινστιτούτου NEF (New Economics Foundation) και δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά τον Ιούλιο του 2006. Αποτελεί ένα μέτρο της προόδου το οποίο εστιάζει στην βιώσιμη ευημερία, αφού μετράει το πόσο καλά τα έθνη στηρίζουν τους κατοίκους τους ώστε να ζήσουν μια καλή ζωή τώρα, διασφαλίζοντας ότι και άλλοι άνθρωποι μπορούν να κάνουν το ίδιο στο μέλλον. Ο δείκτης επίσης καταδεικνύει ότι η καλή ζωή δεν χρειάζεται να κοστίζει στη Γη και ως εκ τούτου οι χώρες που έχουν τη μεγαλύτερη ευημερία δεν είναι πάντα αυτές με το μεγαλύτερο περιβαλλοντικό αντίκτυπο. Ανανεώνεται κάθε τρία έτη και μέχρι στιγμής υπάρχουν 3 εκδόσεις του δείκτη (2006, 2009, 2012). Στην έκθεση του 2012 ο Δείκτης Χαρούμενου Πλανήτη υπολογίστηκε για 151 χώρες από όλο τον κόσμο. (Marks, Michaelson, και συν. 2012).

Η Ελλάδα πλέον κατέχει αρκετά χαμηλή θέση στους πίνακες του Marks. Τοποθετείται στην 89η θέση, με δείκτη ευτυχίας να φτάνει μόλις το 23,6 από τις 140 χώρες οι οποίες μελετήθηκαν.

Σύμφωνα με στοιχεία, το προσδοκώμενο επίπεδο ζωής των Ελλήνων βρίσκεται αρκετά ψηλά, σχεδόν στα 80,5 χρόνια (21η θέση από τις 140), παρόλο που ο δείκτης ευημερίας της χώρας μας είναι αρκετά χαμηλός, τοποθετώντας μας στην 75η θέση από τις 140. Ακόμη και η επιβάρυνση στο περιβάλλον εμφανίζεται υπερβολικά υψηλή, τοποθετώντας μας στην 104η θέση στον τομέα του περιβάλλοντος.

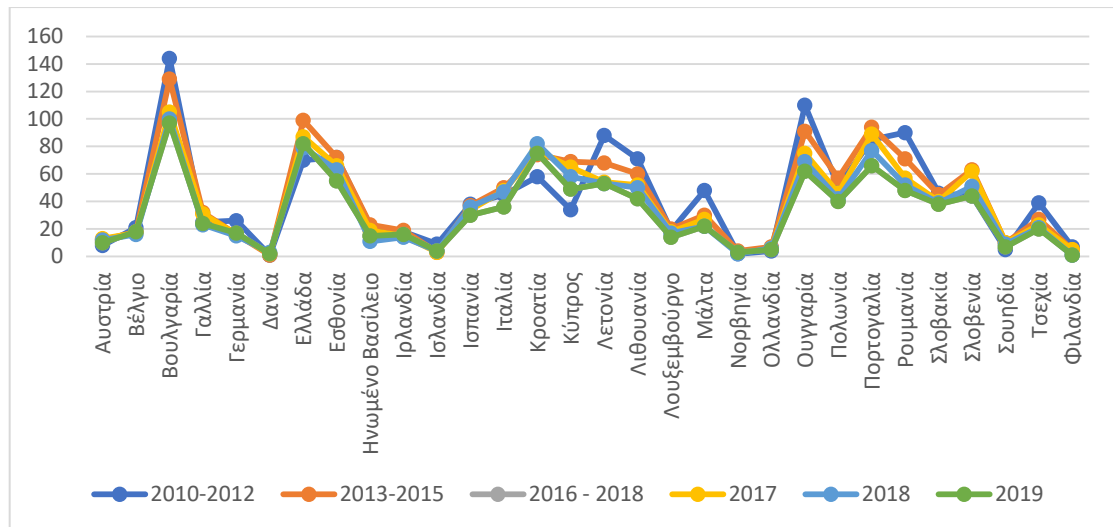

Γράφημα 22 Εξέλιξη Δείκτη χαρούμενου πλανήτη 2010-2019 Πηγή: World Happiness Report (2019). Επεξεργασία ιδίας

Πίνακας 8 Λίστα των χωρών της Ε.Ε. με βάση το δείκτη του χαρούμενου πλανήτη

Χώρες	2010-2012	2013-2015	2016 - 2018	2017	2018	2019
Αυστρία	8	12	10	13	12	10
Βέλγιο	21	18	18	17	16	18
Βουλγαρία	144	129	97	105	100	97
Γαλλία	25	32	24	31	23	24
Γερμανία	26	16	17	16	15	17
Δανία	1	1	2	2	3	2
Ελλάδα	70	99	82	87	79	82
Εσθονία	72	72	55	66	63	55
Ηνωμένο Βασίλειο	22	23	15	19	11	15
Ιρλανδία	18	19	16	15	14	16
Ισλανδία	9	3	4	3	4	4
Ισπανία	38	37	30	34	36	30
Ιταλία	45	50	36	48	47	36
Κροατία	58	74	75	77	82	75
Κύπρος	34	69	49	65	58	49
Λετονία	88	68	53	54	53	53
Λιθουανία	71	60	42	52	50	42
Λουξεμβούργο	19	20	14	18	17	14
Μάλτα	48	30	22	27	22	22
Νορβηγία	2	4	3		2	3
Ολλανδία	4	7	5	6	6	5
Ουγγαρία	110	91	62	75	69	62
Πολωνία	51	57	40	46	42	40
Πορτογαλία	85	94	66	89	77	66
Ρουμανία	90	71	48	57	52	48
Σλοβακία	46	45	38	40	39	38
Σλοβενία	44	63	44	62	51	44
Σουηδία	5	10	7	10	9	7
Τσεχία	39	27	20	23	21	20
Φιλανδία	7	5	1	5	1	1

Πηγή: Επεξεργασία ίδιας

Γράφημα 23 Εξέλιξη του Δείκτη Χαρούμενου πλανήτη στις ευρωπαϊκές χώρες. Πηγή: World Happiness Report (2019). Επεξεργασία ιδίας

Στον πλανήτη η πιο ευτυχισμένη χώρα είναι η Φινλανδία και ακολουθούν η Δανία, η Νορβηγία και η Ισλανδία. Στην έβδομη θέση βρίσκεται η Σουηδία, πίσω από την Ολλανδία και την Ελβετία, ενώ τη λίστα συμπληρώνουν η Αυστρία, ο Καναδάς και η Νέα Ζηλανδία.

4.3.9. 8ος Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης εξαθλίωσης της Ελλάδας

Ο δείκτης εξαθλίωσης (Misery Index MI) κατασκευάστηκε από τον Arthur Okun και είναι ο δείκτης που χαρακτηρίζει την τρέχουσα οικονομική κατάσταση της χώρας. Ως μέτρο της οικονομικής ευημερίας των πολιτών μας δίνει τη δυνατότητα να τον υπολογίσουμε αθροίζοντας την ανεργία και τον πληθωρισμό για μια δεδομένη χρονική περίοδο. Ο έντονος δείκτης εξαθλίωσης υποδηλώνει πως η οικονομική δραστηριότητα μιας χώρας είναι χαμηλή ενώ το ποσοστό του πληθωρισμού αρκετά υψηλό, με αποτέλεσμα την σίγουρη πορεία προς το στασιμοπληθωρισμό.

Η Ελλάδα έχει καταταγεί στην τέταρτη θέση του Δείκτη Εξαθλίωσης που απεικονίζει το Bloomberg, ενώ η Βενεζουέλα εξακολουθεί να βρίσκεται στην πρώτη θέση του Δείκτη για τρίτη συνεχή χρονιά, βάσει πληθωρισμού και των προοπτικών ανεργίας.

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα πρώτη από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες συγκεντρώνει 19,2 μονάδες και κατατάσσεται στην τέταρτη θέση. Να σημειωθεί πως η Ελλάδα, σε σχέση με την περσινή χρονιά μείωσε τις μονάδες της, όταν η «επίδοσή» της ήταν στο 20,1 ωστόσο εξακολουθεί να παραμένει στην τέταρτη θέση.

Bloomberg

Still Miserable

Nations with worst Bloomberg Misery Index score remain identical in 2019

■ Europe ■ South America ■ Near and Middle East ■ Africa

Actual 2018 Index		Forecast 2019 Index	
929,824.5	Venezuela	Venezuela	8,000,011.4
42.7	Argentina	Argentina	51.4
31.8	South Africa	South Africa	32.3
26.8	Turkey	Turkey	30.2
20.1	Greece	Greece	19.2
19.7	Ukraine	Ukraine	17.3
16.9	Spain	Uruguay	16.2
16.0	Uruguay	Brazil, Spain	15.2
15.9	Brazil		
15.7	Serbia	Saudi Arabia	14.4
15.3	Saudi Arabia	Serbia	14.3

Εικόνα 5 Δείκτης εξαθλίωσης Πηγή: Bloomberg

2017 Rank	Country	2017 Misery Index (projected)	2016 Misery Index (actual)	2016 Rank (actual)
1	Venezuela	499.7	-	-
2	South Africa	32.2	33.1	2
3	Argentina	30.9	50.1	1
4	Greece	23.2	22.7	4
5	Turkey	19.8	18.4	7
6	Spain	19.6	19.8	5
7	Ukraine	19	24.4	3
8	Serbia	17.9	-	-
9	Brazil	17.3	16.4	10
10	Uruguay	15.9	17.5	8
11	Colombia	14.1	16.7	9
12	Croatia	13.7	13.6	11
13	Italy	12.8	11.6	15

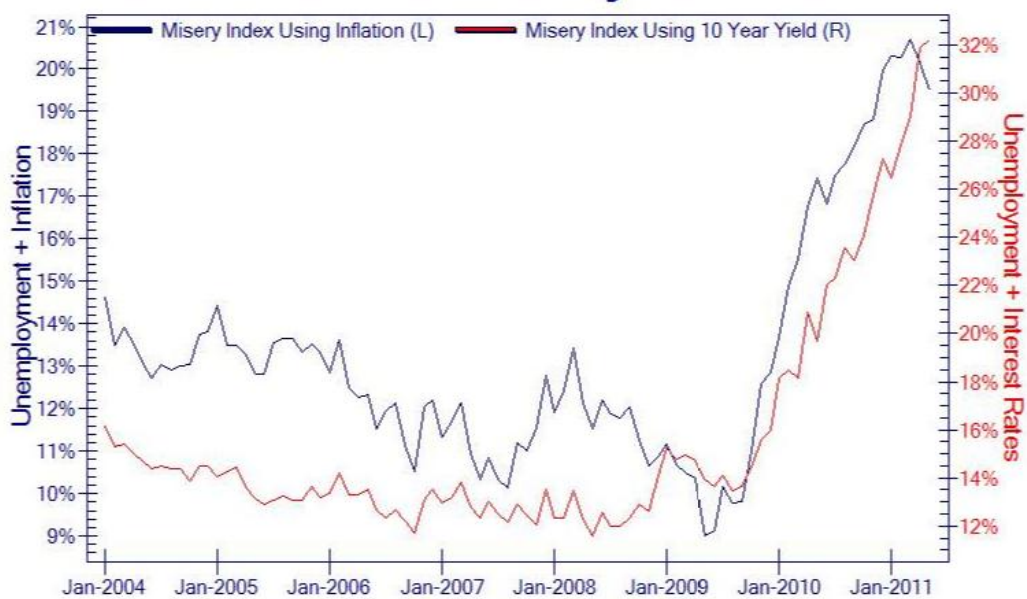
Sources: Bloomberg surveys, national data

Note: Countries without inflation and/or unemployment data for 2016 were not included in the 2016 ranking

Bloomberg

Εικόνα 6 Δείκτης εξαθλίωσης σε παγκόσμιο επίπεδο Πηγή: Bloomberg

Greece's Misery Index

Source: Bloomberg

Γράφημα 24 Εξέλιξη του Δείκτη Εξαθλίωσης στην Ελλάδα 2004-2014

4.3.10. 9ος Κοινωνικός Δείκτης: Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας

Ο δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας (Index of Economic Freedom) λαμβάνει υπόψη το μέγεθος που έχει το Κράτος και τον τρόπο της φορολόγησης, την οικονομική ευρωστία του κράτους και τα έξοδά του, το νομικό υπόβαθρο, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, τη δικαστική δικαιοσύνη, το σταθερό νόμισμα, τις ρυθμίσεις στο εμπόριο και την επιχειρηματικότητα, τους δασμούς που επιβάλλονται αντίστοιχα και τέλος τις εργασιακές και κεφαλαιακές αγορές.

Η χώρα μας κατατάσσεται για το 2018 στην 106η θέση. Το υψηλό δημόσιο χρέος για τη χώρα μας προκαλεί εμπόδια που συνδυάζοντας το με το διευρυμένο δημόσιο τομέα και την υπάρχουσα αγορά εργασίας, συρρικνώνουν την παραγωγικότητα. Το μέγεθος της διαφθοράς είναι μεγάλο και το κράτος αρχίζει να υπομονεύει τις όποιες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες. Επίσημες έρευνες σπουδαίων επιστημονικών περιοδικών έχουν δείξει πως τα άτομα που κατοικούν σε χώρες με υψηλό βαθμό οικονομικής ελευθερίας απολαμβάνουν ανώτερο επίπεδο όσον αφορά την ευημερία. Έχουν την τάση να παρουσιάζουν ταχύτερη ανάπτυξη οι χώρες που διαθέτουν μεγαλύτερο δείκτη οικονομικής ελευθερίας.

Η εξέλιξη του δείκτη οικονομικής ελευθερίας, με βάση τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από το Fraser Institute¹³ έχουν ως εξής:

Πίνακας 9 Εξέλιξη του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας στην Ελλάδα 2008-2018

Έτος	Τιμή	Παγκόσμια κατάταξη
2008	62,7	64 ^η
2009	62,7	67 ^η
2010	62,7	70 ^η
2011	60,3	83 ^η
2012	55,4	81 ^η
2013	55,4	75 ^η
2014	55,7	80 ^η

¹³<https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/map?geozone=world&page=map&year=2017&countries=GRC#ranking>

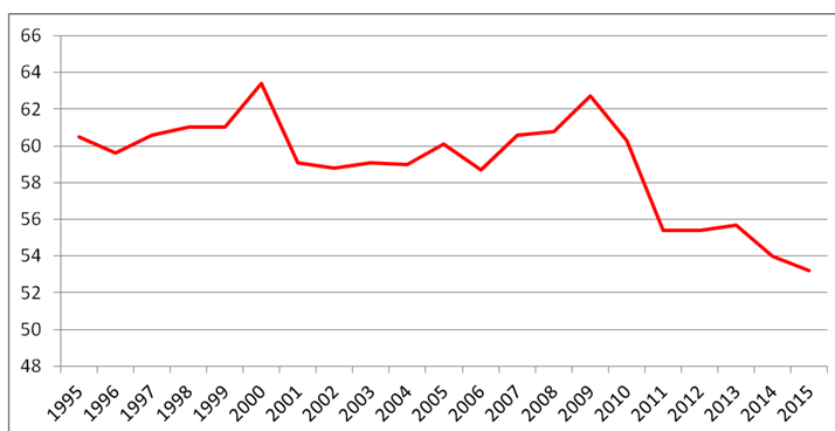
2015	54	102 ⁿ
2016	53,2	101 ⁿ
2017	55	102 ⁿ
2018	57,3	106 ⁿ

Ο δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας υπολογίζει το βαθμό με τον οποίο οι θεσμοί και οι πολιτικές των χωρών είναι υποστηρικτικά μέσα της οικονομικής ελευθερίας. Εστιάζεται σε 4 πτυχές του οικονομικού περιβάλλοντος πάνω στο οποίο οι κυβερνήσεις ασκούν πολιτικό έλεγχο:

- Κράτος Δικαίου
 - Δικαιώματα ιδιοκτησίας
 - Ελευθερία από τη διαφθορά
- Μέγεθος του Κράτους
 - Δημοσιονομική ελευθερία
 - Κρατικές δαπάνες
- Ρυθμιστικό περιβάλλον
 - Επιχειρηματική ελευθερία
 - Ελευθερία εργασίας
 - Νομισματική ελευθερία
- Διαφάνεια της αγοράς
 - Ελευθερία εμπορίου
 - Ελευθερία επενδύσεων
 - Χρηματοπιστωτική ελευθερία

Ο όρος «οικονομική ελευθερία» του Heritage Foundation, είναι ένας δείκτης αρκετά σύνθετος που λαμβάνει υπόψη τέσσερις επιμέρους κατηγορίες μεταβλητών: το κράτος δικαίου, το μέγεθος της κυβέρνησης, την αποτελεσματικότητα του ρυθμιστικού πλαισίου και την ελευθερία της οικονομικής δραστηριότητας (Καραμάνης, 2017).

Η Ελλάδα, στην συγκεκριμένη περίπτωση, όπως φαίνεται στο ακόλουθο διάγραμμα, ακολουθεί πτωτική πορεία.

Γράφημα 25 Η πορεία του δείκτη οικονομικής ελευθερίας της Ελλάδος (Καραμάνης, 2017)

Όπως προκύπτει από το ανωτέρω γράφημα, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η χώρα μας παρουσιάζει τάσεις βελτίωσης κατά τις περιόδους 1999-2000 και 2006-2009. Η πτώση κάνει την εμφάνισή της στο διάστημα της κρίσης από το 2009 έως το 2016. Να τονίσουμε ότι η Ελλάδα για το έτος 2016 έχει αξιολόγηση 53,2 γεγονός που την ταξινομεί στην κατηγορία των χωρών με «Κυρίως μη ελεύθερη οικονομία», καθώς ο μέσος όρος παγκόσμιος είναι 60,7 (κατηγορία «μετρίως ελεύθερη» οικονομία) και ο μέσος όρος της Ευρώπης 66,9 (ομοίως «μετρίως ελεύθερη» οικονομία).

Ο βαθμός ελευθερίας της οικονομίας σχετίζεται, σύμφωνα με τον Καραμάνη (2017) αρκετά θετικά με την αντιμετώπιση των ανισοτήτων και της φτώχειας, τονίζοντας με αυτό τον τρόπο την κοινωνική συνοχή, συμπορεύεται με τη θεμελίωση κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων, την μείωση του ποσοστού των αναλφάβητων, την πάταξη του φαινομένου της διαφθοράς και βελτιώνει την ποιότητα αλλά και το προσδόκιμο της ζωής. Επίσης, σύμφωνα με το Heritage Foundation, χώρες με υψηλό δείκτη οικονομικής ελευθερίας εμφανίζουν διπλάσιο δείκτη σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος σε αντιδιαστολή με χώρες περιορισμένης οικονομικής ελευθερίας.

4.3.11. Συμπεράσματα για βασικούς κοινωνικούς δείκτες

Ενώ η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται ήδη σε αναπτυξιακή τροχιά, παραμένουν εμφανή στους διάφορους κοινωνικούς δείκτες τα σημάδια από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Η κοινωνική ευημερία δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη μπροστά στην οικονομική κρίση. Σύμφωνα με το Δείκτη Κοινωνικής Ευημερίας η Ελλάδα για το έτος 2016 κατατάσσεται στην 34η θέση με συνολική βαθμολογία 78,27.

Αν και με βάση τα στατιστικά στοιχεία του ΟΟΣΑ βλέπουμε ότι συνολικά στις περισσότερες χώρες οι βασικοί δείκτες ευημερίας να έχουν βελτιωθεί, σε πολλές περιπτώσεις η βελτίωση αυτή δεν ήταν ανάλογη, με επακόλουθο την αύξηση των ανισοτήτων. Αρνητικά είναι τα μηνύματα από τις μισές περίπου χώρες του ΟΟΣΑ σε σχέση με τον προσδιορισμό των δεικτών ευημερίας που έχουν σχέση με τους μακροχρόνια άνεργους, την ασφάλεια στην εργασία, τη δυνατότητα αγοράς κατοικίας και την εμπιστοσύνη των πολιτών στους θεσμούς. Το 2017 το ποσοστό του πληθυσμού που αντιμετωπίζει υλικές στερήσεις, για πρώτη φορά μίκρυνε από την έναρξη της κρίσης, ο συντελεστής εισοδηματικής ανισότητας Gini κατέγραψε τη μεγαλύτερη μείωση από το ξεκίνημα της κρίσης ο πληθυσμός της χώρας σε ποσοστιαία βάση σε απειλή φτώχειας κατόπιν των κοινωνικών μεταβιβάσεων διαμορφώθηκε στο χαμηλότερο ποσοστό από την αρχή της κρίσης. Ο δείκτης φτώχειας ή δείκτης κοινωνικού αποκλεισμού παρουσιάζει ανοδική τάση από το έτος 2010 και έπειτα, ενώ από το έτος 2015 και ύστερα αρχίζει να μειώνεται ελαφρώς. Ο πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό κατά το 2017 βρίσκεται στο 34,8% ήτοι 3.701.800 άτομα.

Ο μέσος Δείκτης Τιμών του Καταναλωτή του 2019, συγκρινόμενος με τον αντίστοιχο Δείκτη του 2018, εμφάνισε αύξηση 0,7% έναντι αύξησης 0,9% που καταγράφηκε κατά την αντίστοιχη σύγκριση του 2018 με το 2017. Η κατάταξη της Ελλάδας στον «Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς» είναι 67η στην βαθμίδα των 180 κρατών ενώ το 2017 κατατασσόταν στην 59η θέση επί συνόλου 180 χωρών. Αναφορικά με το δείκτη του Χαρούμενου Πλανήτη η Ελλάδα βρίσκεται σε πολύ χαμηλή θέση. Με δείκτη ευτυχίας μόλις 23,6 τοποθετείται στην 89η θέση από τις 140 χώρες που αναλύθηκαν.

Η Ελλάδα βρίσκεται στην τέταρτη θέση κατάταξης του Δείκτη Εξαθλίωσης σύμφωνα με το Bloomberg συγκεντρώνοντας 19,2 μονάδες, πρώτη από τις ευρωπαϊκές χώρες έναντι των 20,1 μονάδων που συγκέντρωνε το 2018. Τέλος η χώρα μας καταλαμβάνει την 106η θέση για το 2018 στον δείκτη οικονομικής ελευθερίας. Παρατηρούμε βελτίωση στη θέση της χώρας τη διετία 1999-2000 και την τριετία 2006-2009 ενώ αντίθετα, σημαντική πτώση καταγράφεται στη διάρκεια της κρίσης 2009-2016.

3^ο Μέρος: Ερευνητικό Πλαίσιο εργασίας

Κεφάλαιο 5^ο: Περιγραφική & Επαγωγική ανάλυση δεδομένων

Στο Ερευνητικό πλαίσιο θα εξεταστεί ο βαθμός συσχέτισης των κοινωνικών δεικτών της οικονομικής ελευθερίας και της φτώχειας με τον οικονομικό δείκτη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) της Ελλάδας. Ως δεδομένα για την συγκεκριμένη ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία όπως δομούνται στην βιβλιογραφική αναφορά που παρουσιάστηκε στο Θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας. Για την δε εξαγωγή των χρήσιμων συμπερασμάτων σημαντική υπήρξε η συμβολή του στατιστικού πακέτου SPSS Ver. 24.

Οι βάσεις που εφαρμόστηκαν για την συγκέντρωση των δευτερογενών δεδομένων, όσον αφορά τους οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες ήταν οι εξής:

- **Η βάση δεδομένων του Ο.Ο.Σ.Α.** Ο Οργανισμός Οικονομικός Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) είναι διεθνής οργανισμός που αντιπροσωπεύει τις αναπτυγμένες χώρες που είναι οπαδοί των αρχών της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας και των οικονομιών ελεύθερης αγοράς. Περιλαμβάνει στοιχεία σχετικά με τους οικονομικούς και δημογραφικούς δείκτες των χωρών, περιβαλλοντικούς ρύπους, την υγεία, την εκπαίδευση, την ενέργεια και τα μεταφορικά συστήματα.
- **Η βάση δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας (WorldBank).** Πρόκειται για χρηματοπιστωτικό ίδρυμα διεθνούς εμβέλειας που παρέχει βοήθεια οικονομική αλλά και τεχνική στις αναπτυσσόμενες χώρες για περαιτέρω νέα έργα ανάπτυξης με απώτερο στόχο τη ελαχιστοποίηση στο ποσοστό της φτώχειας.
- **Η βάση δεδομένων της EUROSTAT.** Πρόκειται για μία στατιστική υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου είναι δυνατή η αποτύπωση στοιχείων σχετικά με διάφορους τομείς δραστηριοτήτων όπως επιστημονικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς και αναπτυξιακούς.
- **Η βάση δεδομένων της ΕΛΣΤΑΤ.** Με τον όρο Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) αναφερόμαστε στην εθνική στατιστική υπηρεσία της χώρας μας η οποία σκοπό έχει τη δημιουργία στατιστικών, και τη διενέργεια ερευνών πάντα μέσω της στατιστικής που αφορούν τους τομείς δραστηριότητας δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, υποστηρίζουν τον τρόπο λήψης αποφάσεων,

καθορισμού αλλά και αξιολόγησης Κυβερνητικών πολιτικών και των Δημόσιων φορέων, και υποβάλλονται σε διεθνείς φορείς σύμφωνα πάντα με τις υποχρεώσεις της χώρας. Η Ελληνική Στατιστική Αρχή συγκεντρώνει στοιχεία στατιστικά που αναφέρονται στον πληθυσμό, στον τομέα της υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης, στα επίπεδα απασχόλησης και ανεργίας, στην εκπαίδευση κλπ. Στη συνέχεια τα στατιστικά στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί δύναται να τα κάνουν χρήση το ελληνικό κράτος, αλλά και διεθνείς οργανισμοί, όπως για παράδειγμα η UNESCO, ο Ο.Η.Ε., ο Ο.Ο.Σ.Α., καθώς επίσης επιχειρήσεις, επιστημονικές οργανώσεις όπως και απλοί πολίτες.

Η έρευνα έχει σκοπό να αναδείξει τη διερεύνηση του βαθμού επηρεασμού των δεικτών οικονομικής ελευθερίας αλλά και φτώχειας στο ΑΕΠ. Στην ουσία πρόκειται για μία καταγραφή στοιχείων από 2008 έως 2018.

Θα θεωρήσουμε λοιπόν την μεταβλητή ΑΕΠ ως εξαρτημένη μεταβλητή και θα διερευνήσουμε το βαθμό που αυτή επηρεάζεται από τις ανεξάρτητες μεταβλητές (βαθμός ελευθερίας και φτώχεια).

Στόχος του ερευνητικού μέρους της παρούσας εργασίας είναι :

Α) μέσω της περιγραφικής στατιστικής¹⁴

α) να περιγραφεί η συμπεριφορά της εξαρτημένης μεταβλητής με τις τιμές των μεταβλητών τις οποίες θέτουμε ως ανεξάρτητες.

Σύμφωνα με τους Εμβαλωτή & συν.(2006), θεωρούνται ανεξάρτητες μεταβλητές εκείνες οι οποίες επηρεάζουν τις εξαρτημένες μεταβλητές, ενώ εξαρτημένες εκείνες οι τιμές των οποίων δέχονται επιρροές από μεταβολές των ανεξάρτητων μεταβλητών.

β) να αποτυπωθεί ο βαθμός με τον οποίο συσχετίζονται μεταξύ τους οι μεταβλητές που διερευνώνται

γ) να δημιουργηθεί ένα μαθηματικό μοντέλο συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών που εξετάζουμε.

¹⁴όπου αναφερόμαστε στην συλλογή, παρουσίαση και ταξινόμηση των δεδομένων σύμφωνα με το είδος των χαρακτηριστικών που περιγράφουν (Χαλικιάς, 2003). Παρέχουν στην ουσία τρόπους που απλουστεύουν και κάνουν πιο εύκολη την οργάνωση και την παρουσίαση των αποτελεσμάτων.

B) μέσω της επαγωγικής στατιστικής

Στόχος της επαγωγικής στατιστικής είναι η πραγματοποίηση ελέγχων παραμετρικών και μη παραμετρικών, όπως επίσης και οι τεχνικές συσχέτισης των μεταβλητών με την παλινδρόμηση.

Προκειμένου να ολοκληρωθεί η ερευνητική αυτή προσπάθεια θα χρησιμοποιήσουμε το πρόγραμμα της στατιστικής SPSSVer 24. Μέσω του προγράμματος SPSS και των αναλύσεων γραμμικής παλινδρόμησης που ακολουθούν, οδηγούμαστε στη διαμόρφωση των μοντέλων που εκφράζουν την σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές μας.

Για την μελέτη συσχέτισης των μεταβλητών θα χρησιμοποιηθούν οι τιμές των μεταβλητών αυτών, όπως προκύπτουν από την βιβλιογραφική ανασκόπηση.

5.1. Συσχέτιση ΑΕΠ – Οικονομική Ελευθερία

Αρχικά εξετάζουμε την κανονικότητα των μεταβλητών.

Κανονικότητα

Στην προκειμένη περίπτωση θα εξετάσουμε πως ένας κοινωνικός δείκτης επηρεάζει έναν οικονομικό δείκτη. Επομένως ορίζουμε τον οικονομικό δείκτη ως εξαρτημένη μεταβλητή η τιμή του οποίου επηρεάζεται από την ανεξάρτητη μεταβλητή δηλαδή τον κοινωνικό δείκτη.

Επομένως ως ανεξάρτητη μεταβλητή ορίζουμε τον δείκτη οικονομικής ελευθερίας και ως εξαρτημένη μεταβλητή το Α.Ε.Π. Καλούμαστε να δείξουμε πως το ΑΕΠ επηρεάζεται από τον δείκτη οικονομικής ελευθερίας.

Αρχικά εξετάζουμε την κανονικότητα των δεδομένων μας. Συγκεκριμένα ορίζουμε τις ακόλουθες ερευνητικές υποθέσεις (Λιαργκόβας & συν.2019) :

H_0 : Η μεταβλητή μας ακολουθεί κανονική κατανομή

H_1 : Η μεταβλητή μας δεν ακολουθεί κανονική κατανομή

Μέσω του προγράμματος SPSS και επειδή τα δεδομένα μας είναι μικρότερα των 50, μελετούμε τα αποτελέσματα του Shapiro – Wilk όπως απεικονίζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 10 Πίνακας ελέγχου Κανονικότητας μεταβλητών

Tests of Normality ^{a,b,c,e,f,g}							
	freedom	Kolmogorov-Smirnov ^d			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
aep_euro	55,40	,260	2	.			
	62,70	,279	3	.	,939	3	,523

a. aep_euro is constant when freedom = 53,20. It has been omitted.
b. aep_euro is constant when freedom = 54,00. It has been omitted.
c. aep_euro is constant when freedom = 55,00. It has been omitted.
d. Lilliefors Significance Correction
e. aep_euro is constant when freedom = 55,70. It has been omitted.
f. aep_euro is constant when freedom = 57,30. It has been omitted.
g. aep_euro is constant when freedom = 60,30. It has been omitted.

Διαπίστωση μας είναι πως η τιμή του $Sig=0.523 > 0,05$ άρα δεχόμαστε την παραδοχή H_0 και επομένως καταλήγουμε σε απόρριψη της παραδοχής H_1 .

Οπότε ακολουθείται η Κανονική Κατανομή

Συνεχίζοντας την μελέτη μας παρουσιάζουμε τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία για τις συγκεκριμένες μεταβλητές, όπως απεικονίζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 11 Πίνακας περιγραφικής στατιστικής των μεταβλητών ΑΕΠ και Οικονομικής Ελευθερίας

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
freedom	11	53,20	62,70	57,6727	3,71109
aep_euro	11	176488	241990	198343,27	25438,150
Valid N (listwise)	11				

Στο Πίνακα 11 αναλύοντας τα στοιχεία παρατηρούμε πως η μέση τιμή του ΑΕΠ είναι περί τα 198.343,27 δισ. € ενώ η μικρότερη τιμή είναι στα 176.488 δισ. €. Επίσης διαπίστωση μας είναι πως ο δείκτης οικονομικής ελευθερίας δεν εμφανίζει έντονες διακυμάνσεις.

Συσχέτιση

Συνεχίζοντας εξετάζουμε την συσχέτιση που τυχόν υπάρχει μεταξύ των δυο μεταβλητών. Έχοντας διαπιστώσει την κανονικότητα των μεταβλητών, μελετούμε τον συντελεστή Pearson μέσω του SPSS, όπου διαμορφώνεται ο ακόλουθος πίνακας.

Πίνακας 12 Πίνακας συσχετίσεων των μεταβλητών ΑΕΠ και Οικονομικής ελευθερίας

Correlations			
		aep_euro	freedom
aep_euro	Pearson Correlation	1	,956**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	11	11
freedom	Pearson Correlation	,956**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	11	11

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Στον ανωτέρω πίνακα διαπιστώνουμε ότι υπάρχει υψηλή θετική συσχέτιση (Λιαργκόβας & συν., 2019) ανάμεσα στις δύο μεταβλητές καθότι η ένδειξη του $Pearson=0,956$. Πρακτικά αυτό δηλώνει πως ο δείκτης οικονομικής ελευθερίας όσο αυξάνεται τόσο θα αυξάνεται και ο δείκτης του ΑΕΠ.

Εφόσον η μελέτη της συσχέτισης μας οδήγησε στο πόρισμα πως οι δυο μεταβλητές μας συσχετίζονται, τότε σύμφωνα με τους Λιαργκόβας & συν. (2019) είμαστε σε

θέση να αναλύσουμε την παλινδρόμηση έτσι ώστε να προσδιορίσουμε το μαθηματικό εκείνο υπόδειγμα για να περιγράψουμε, να ερμηνεύσουμε και να κάνουμε πρόβλεψη για τις τιμές της μεταβλητής μας συγκρινόμενες πάντα με τις άλλες μεταβλητές, δηλαδή πως οι μεταβολές της ανεξάρτητης μεταβλητής επηρεάζουν την εξαρτημένη.

Αρχικά υπολογίζουμε την τιμή του συντελεστή προσδιορισμού R^2 . Συγκεκριμένα μέσω του SPSS διαμορφώνεται ο ακόλουθος πίνακας .

Πίνακας 13 Πίνακας υπολογισμού R

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,956 ^a	,914	,904	7871,173

a. Predictors: (Constant), freedom

Παρατηρούμε στον πίνακα 13 ότι ο συντελεστής συσχέτισης Pearson είναι ίσος με 95,6%, γεγονός που καταδεικνύει την ικανοποιητική προβλεπτική ικανότητα του μοντέλου. Επίσης με βάση τον συντελεστή προσδιορισμού $R^2=0,914$ προκύπτει ότι εξηγείται το 91,4% της συνολικής διακύμανσης του ΑΕΠ από τον δείκτη οικονομικής ελευθερίας. Επομένως το μοντέλο μας παρουσιάζει σχεδόν το σύνολο της διασποράς της εξαρτημένης μεταβλητής.

Στην συνέχεια προχωρώντας στον υπολογισμό διακύμανσης Ανονα, καταλήγουμε στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 14 Πίνακας υπολογισμού ANOVA

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5913396346	1	5913396346	95,446	,000 ^b
	Residual	557598210,1	9	61955356,68		
	Total	6470994556	10			

a. Dependent Variable: aep_euro

b. Predictors: (Constant), freedom

Επειδή το R^2 είναι αρκετά υψηλό, η τιμή του $F=95,446$ αρκετά ικανοποιητική και το επίπεδο σημαντικότητας $Sig=0 < 0,05$ γεγονός που υποδηλώνει πως το μοντέλο μας παρουσιάζει καλή προσαρμογή δηλαδή υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση /

πρόβλεψη του ΑΕΠ από την οικονομική ελευθερία (Ρούσσος & συν., 2011).
Επομένως θεωρούμε στατιστικά σημαντική τη γραμμική παλινδρόμηση.

Σύμφωνα με τα δεδομένα του παρακάτω πίνακα το μοντέλο παλινδρόμησης έχει την εξής μορφή :

Εξίσωση 1 Εξίσωση σύνδεσης ΑΕΠ - Οικονομική Ελευθερία

$$\text{ΑΕΠ} = 6552,65 * \text{Οικονομική Ελευθερία} - 179.566,05$$

Πίνακας 15 Πίνακας μεταβλητών

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-179566,053	38754,701		-4,633	,001
	freedom	6552,652	670,715	,956	9,770	,000

a. Dependent Variable: aep_euro

Όταν η τιμή του δείκτη οικονομικής ελευθερίας είναι αυξημένη κατά μια μονάδα, τότε το ΑΕΠ αναμένεται να είναι αυξημένο κατά 6552,65 μονάδες.

5.2. Συσχέτιση ΑΕΠ – Φτώχεια

Συνεχίζοντας την μελέτη μας παρουσιάζουμε τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία για τις συγκεκριμένες μεταβλητές, όπως απεικονίζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 16 Πίνακας περιγραφικής στατιστικής ΑΕΠ και δείκτη φτώχειας

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
aep_euro	11	176488	241990	198343,27	25438,150
φτώχεια	11	27,60	36,00	32,6000	3,47966
Valid N (listwise)	11				

Στον πίνακα 16 μελετώντας τα δεδομένα παρατηρούμε πως η μέση τιμή στο ΑΕΠ είναι περί τα 198.343,27 δισ. € ενώ η μικρότερη τιμή είναι στα 176.488 δισ. €. Ο δείκτης φτώχειας διαπιστώνουμε ότι δεν παρουσιάζει κάποιες έντονες διακυμάνσεις.

Συνεχίζοντας εξετάζουμε την συσχέτιση που τυχόν υπάρχει μεταξύ των δυο μεταβλητών. Έχοντας διαπιστώσει την κανονικότητα των μεταβλητών, μελετούμε τον συντελεστή Pearson μέσω του SPSS, όπου διαμορφώνεται ο ακόλουθος πίνακας.

Πίνακας 17 Πίνακας συσχετίσεων των μεταβλητών ΑΕΠ και δείκτη φτώχειας

Correlations			
		aep_euro	φτώχεια
aep_euro	Pearson Correlation	1	-,947**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	11	11
φτώχεια	Pearson Correlation	-,947**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	11	11

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Στον ανωτέρω πίνακα διαπιστώνουμε ότι υπάρχει υψηλή αρνητική συσχέτιση (Λιαργκόβας & συν.,2019) ανάμεσα στις δυο μεταβλητές μας αφού η ένδειξη του Pearson= -0,947. Με άλλα λόγια όσο ο δείκτης του ΑΕΠ αυξάνεται, τόσο ο δείκτης της φτώχειας μειώνεται .

Εφόσον η μελέτη της συσχέτισης μας οδήγησε στο πόρισμα πως οι δυο μεταβλητές μας συσχετίζονται, τότε σύμφωνα με τους Λιαργκόβας & συν. (2019) είμαστε σε θέση να αναλύσουμε την παλινδρόμηση έτσι ώστε να προσδιορίσουμε το μαθηματικό εκείνο υπόδειγμα για να περιγράψουμε, να ερμηνεύσουμε και

προβλέψουμε τις τιμές της μεταβλητής μας σε σχέση πάντα με τις άλλες μεταβλητές, δηλαδή πως οι μεταβολές της ανεξάρτητης μεταβλητής επηρεάζουν την εξαρτημένη.

Αρχικά υπολογίζουμε την τιμή του συντελεστή προσδιορισμού R^2 . Συγκεκριμένα μέσω του SPSS διαμορφώνεται ο ακόλουθος πίνακας .

Πίνακας 18 Πίνακας υπολογισμού R

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,947 ^a	,896	,884	8645,791

a. Predictors: (Constant), φτώχεια

Παρατηρούμε στον πίνακα ότι ο συντελεστής συσχέτισης Pearson είναι ίσος με 94,7%, γεγονός που καταδεικνύει την ικανοποιητική προβλεπτική ικανότητα του μοντέλου. Επίσης με βάση τον συντελεστή προσδιορισμού $R^2=0,896$ προκύπτει ότι εξηγείται το 89,6% της συνολικής διακύμανσης του ΑΕΠ από τον δείκτη οικονομικής ελευθερίας. Επομένως το μοντέλο μας παρουσιάζει σχεδόν το σύνολο διασποράς της εξαρτημένης μεταβλητής.

Στην συνέχεια προχωρώντας στον υπολογισμό διακύμανσης Ανονα, καταλήγουμε στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 19 Πίνακας υπολογισμού ANOVA

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5798247241	1	5798247241	77,569	,000 ^b
	Residual	672747315,1	9	74749701,67		
	Total	6470994556	10			

a. Dependent Variable: aep_euro

b. Predictors: (Constant), φτώχεια

Παρατηρώντας τον πίνακα της ανάλυσης διακύμανσης ANOVA και στις δύο περιπτώσεις, βλέπουμε ότι απεικονίζει έναν συνολικό έλεγχο για την σημαντικότητα του μοντέλου της παλινδρόμησης. Ο έλεγχος βασίζεται στην συνάρτηση F και ελέγχει την υπόθεση ότι οι συντελεστές των ανεξάρτητων μεταβλητών που συμμετέχουν στο μοντέλο είναι ταυτόχρονα μηδέν. Όταν η τιμή του $\text{sig} < 0,05$ όπως συμβαίνει και στις

δύο περιπτώσεις, τότε δεν αποδεχόμαστε την αρχική υπόθεση, δηλαδή το μοντέλο μας είναι στατιστικά σημαντικό.

Επειδή το R^2 είναι αρκετά υψηλό, η τιμή του $F=77,569$ ιδιαίτερα ικανοποιητική και το επίπεδο σημαντικότητας $Sig=0 < 0,05$ γεγονός που υποδηλώνει πως το μοντέλο μας έχει καλή προσαρμογή συνεπώς υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση / πρόβλεψη του ΑΕΠ από την οικονομική ελευθερία (Ρούσσοσ & συν., 2011). Επομένως η γραμμική μας παλινδρόμηση είναι στατιστικά σημαντική.

Σύμφωνα λοιπόν με τον ακόλουθο πίνακα το μοντέλο παλινδρόμησης έχει την εξής μορφή :

Εξίσωση 2 Εξίσωση σύνδεσης ΑΕΠ - Φτώχεια

$$\text{ΑΕΠ} = -6920,09 \cdot \text{φτώχεια} + 423938,42$$

Πίνακας 20 Πίνακας μεταβλητών

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	423938,423	25746,821		16,466	,000
	φτώχεια	-6920,097	785,721	-,947	-8,807	,000

a. Dependent Variable: aep_euro

Όταν η τιμή του δείκτη φτώχειας είναι αυξημένη κατά μια μονάδα, τότε το ΑΕΠ αναμένεται να είναι μειωμένο κατά 6920,09 μονάδες.

4^ο Μέρος: Συμπεράσματα εργασίας

Κεφάλαιο 6^ο: Αποτελέσματα έρευνας

Μέσω της επαγωγικής στατιστικής αποδείχθηκε πως ο δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας σχετίζεται με το ΑΕΠ της χώρας. Επομένως, όσο περισσότερο ελεύθερη από οικονομική άποψη είναι μία χώρα, τόσο παράγει περισσότερο πλούτο. Με άλλα λόγια, όταν αναπτύσσονται επενδύσεις σε μία χώρα με μειωμένες γραφειοκρατικές διαδικασίες, τόσο περισσότερο ευνοείται η παραγωγικότητα της χώρας. Πράγματι η χώρα μας δύναται να βελτιώσει την οικονομία της μέσα από την βελτίωση του δείκτη οικονομικής ελευθερίας, αφού όπως έδειξε η έρευνα, οι δύο δείκτες συμβαδίζουν μεταξύ τους. Αυτό δείχνει πως η αύξηση του ΑΕΠ της χώρας μας, το οποίο είναι ένα μέτρο που αφορά την παραγωγή και την οικονομική δραστηριότητα γενικότερα, οδηγεί στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και του επιπέδου κοινωνικής ευμάρειας των πολιτών της.

Η Ελλάδα χρίζει οικονομικής ελευθερίας και όχι απαραίτητα οικονομικής βοήθειας. Χώρες με τη μεγαλύτερη οικονομική ελευθερία έχουν την τάση να παρουσιάζουν ραγδαία ανάπτυξη. Οι άνθρωποι των χωρών που διαθέτουν υψηλό βαθμό οικονομικής ελευθερίας απολαμβάνουν ποιο υψηλό επίπεδο ευημερίας, έχουν ευρύτερα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα καθώς και μεγαλύτερο προσδόκιμο ζωής. Επίσης όσοι απολαμβάνουν υψηλά επίπεδα οικονομικής ελευθερίας, είναι λιγότερο πιθανό να υποφέρουν από έντονη φτώχεια.

Η χώρα μας τα τελευταία χρόνια έχει επιτύχει μεγάλη πρόοδο στην αποκατάσταση της μακροοικονομικής σταθερότητας και στην εφαρμογή των απαραίτητων αρχικών δημοσιονομικών προσαρμογών. Επιπλέον, ο δημόσιος τομέας ξοδεύει πάνω από το 50% του ΑΕΠ οπότε και η χώρα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει ένα αρκετά μεγάλο χρέος και σοβαρή διάβρωση στην ανταγωνιστικότητα. Το συμπέρασμα είναι πως αν θέλουμε πραγματικά μεγαλύτερο δείκτη ευημερίας για τις Ελληνίδες και τους Έλληνες, η μοναδική αποδεδειγμένα σίγουρη συνταγή είναι η μεγαλύτερη οικονομική ελευθερία.

Μέσω της επαγωγικής στατιστικής συμπεράναμε ότι η οικονομική δυσχέρεια επηρεάζει σημαντικά την ποιότητα ζωής όπως εκφράζεται μέσω του δείκτη φτώχειας, κυρίως σε περίοδο οικονομικής κρίσης.

Η επεξεργασία των δεικτών έδειξε ότι ένα υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ συνοδεύεται από χαμηλότερα επίπεδα ανισότητας σε γενικές γραμμές και σε μικρότερο βαθμό, από χαμηλότερα ποσοστά φτώχειας. Είδαμε πως το 31,3% των Ελλήνων βρισκόταν σε κίνδυνο φτώχειας σύμφωνα με στοιχεία του 2018. Να τονίσουμε πως η Ελλάδα έχασε το 25% του ΑΕΠ στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, πολύ μακριά από οποιαδήποτε χώρα της ΕΕ.

Η βελτίωση στη ποιότητα ζωής, και κυρίως στη ζωή των οικονομικά ασθενέστερων, δεν εξαρτάται κύρια ή μοναδικά από την αύξηση του παραγόμενου πλούτου, την αύξηση της κατανάλωσης, τη μεγέθυνση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Η μεγέθυνση του ΑΕΠ φυσικά και βοηθάει, ειδικά όταν αυτή δημιουργεί θέσεις εργασίας, όταν αυξάνει τους μισθούς, όταν ενισχύει την αναδιανεμητική λειτουργία του κρατικού προϋπολογισμού – αποτελέσματα που δεν προκύπτουν αυτόματα και αυτονόητα από κάθε αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Και αν φυσικά η βελτίωση στη ποιότητα ζωής ιδιαίτερα των φτωχότερων εν μέρει συνδέεται με τη δυνατότητα αύξησης της κατανάλωσης, το μείζον ζητούμενο, η βελτίωση της ποιότητας ζωής, κάθε άλλο παρά εξαρτάται μόνο ή κύρια από αυτή την κατανάλωση.

Κεφάλαιο 7^ο: Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Η πραγματοποίηση έρευνας για την πιθανή συσχέτιση των υπόλοιπων οικονομικών δεικτών με έναν δείκτη με τίτλο «Κοινωνική Ευημερία» θα μπορούσε να είναι μία πρόταση για μελλοντική έρευνα. Συγκεκριμένα ο δείκτης αυτός θα ήταν ένας συνδυασμός των κοινωνικών δεικτών που παρουσιάσαμε στο θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας. Οι διαστάσεις τους δείκτη αυτού είναι:

- οι πρωταρχικές ανθρώπινες ανάγκες (φαγητό, στέγη, νερό, ασφάλεια)
- υποδομές για καλύτερη ζωή (βασικό επίπεδο εκπαίδευσης, πληροφόρηση, υποδομές υγείας και βιώσιμο περιβάλλον)
- ευκαιρίες (ως προς τα δικαιώματα των πολιτών, την ύπαρξη ελεύθερης βούλησης, την ελευθερία διακρίσεων, το δικαίωμα της πρόσβαση στην ανώτερη εκπαίδευση).

Περιλαμβάνει και άλλους παράγοντες που δύναται να συντείνουν στην ευτυχία και την ευαρέσκεια που λαμβάνει το άτομο από την καθημερινότητά του. Στόχος της παρούσας πρότασης είναι η εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων όσο αφορά την κοινωνική ευημερία και την ευτυχία των ατόμων που απαρτίζουν μία χώρα η οποία δεν εξαρτάται μόνο από οικονομικές μονάδες αλλά είναι πολύ περισσότεροι οι παράγοντες που μπορεί να συμβάλλουν για να δημιουργήσουν μία ικανοποιημένη και εφήμερη κοινωνία.

Η πραγματοποίηση έρευνας σχετικά με τον τρόπο επίδρασης των κοινωνικών δεικτών στο ΑΕΠ των υπολοίπων χωρών της Ε.Ε. που δέχονται τις επιπτώσεις της διεθνούς οικονομικής κρίσης και την σκιαγράφηση των λόγων για τους οποίους οι οικονομικοί δείκτες σχετίζονται σε διαφορετικό βαθμό με τους κοινωνικούς δείκτες, δύναται να αποτελέσει μία επιπλέον πρόταση για σχετική έρευνα στο μέλλον. Αξίζει να μελετηθεί λοιπόν εάν και κατά πόσο ο δείκτης οικονομικής ελευθερίας συμβαδίζει με τον δείκτη του ΑΕΠ ή διαμορφώνονται ανεξάρτητα μεταξύ τους.

Κεφάλαιο 8^ο: Συμπεράσματα

Η παγκόσμια οικονομική κρίση έχει επιφέρει σοβαρή επιβράδυνση στον ρυθμό της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης. Οι κυριότερες κοινωνικές συνέπειες εστιάζονται στις επιχειρήσεις και την ανεργία, στην υγεία, στον τομέα της εκπαίδευσης κτλ. Αυτή η επιβράδυνση επέφερε την ζήτηση για αγαθά, τις υπηρεσίες και τα βιομηχανικά προϊόντα. Οι επιχειρηματίες πλέον αναγκαστικά στρέφονται στην μείωση του κόστους, επανεξετάζουν τη στρατηγική της εταιρείας τους, τις επενδύσεις που τους ενδιαφέρουν και γενικότερα στοχεύουν στην αναδιάρθρωση των δραστηριοτήτων τους. Όσο αφορά το επίπεδο της ανεργίας, είμαστε σε θέση να πούμε πως η ανεργία δεν ήταν ένα φαινόμενο το οποίο ήταν σε χαμηλά επίπεδα στην χώρα μας ανεξάρτητα από τις υφιστάμενες οικονομικές οι οποίες απλώς την χειροτέρεψαν. Γενικά, σύμφωνα με τα οικονομικά στοιχεία που παρατέθηκαν είδαμε τον αριθμό των ανέργων να αυξάνεται από χρονιά σε χρονιά. Ως εκ τούτου μειώνεται ο αριθμός των απασχολούμενων σε ανάλογα ποσοστά, αφού ο αριθμός των ανέργων αυξάνεται. οι Αρνητικές συνέπειες παρατηρούνται και στον τομέα της εκπαίδευσης μέσω των περικοπών του σχολικού εξοπλισμού, της μείωσης των δαπανών των σχολείων, τις συγχωνεύσεις τόσο των σχολείων όσο και των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, αλλά και τις περικοπές στο μισθολόγιο των εκπαιδευτικών.

Στις οικονομικές συνέπειες που επήλθαν, μπορούμε να εντάξουμε τις αλλαγές στο τραπεζικό σύστημα, και στην γενικότερη οικονομία της χώρας αλλά και στα νοικοκυριά. Στην αρχή το ελληνικό τραπεζικό σύστημα βρέθηκε αντιμέτωπο με πρωτόγνωρες προκλήσεις, τις οποίες έπρεπε να υπερπηδήσει μέσα σε ένα κλίμα έντονης αβεβαιότητας. Οι συνεχείς υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής αξιολόγησης των ελληνικών τραπεζικών οργανισμών, απόρροια των ανάλογων υποβαθμίσεων γενικότερα της χώρας, η όλο και αυξανόμενη απομόνωση τους από τις διεθνείς αγορές άντλησης κεφαλαίων, όπως και ο περιορισμός της ρευστότητάς τους λόγω της έντονης εκροής καταθέσεων που παρατηρήθηκε στην ελληνική αγορά αντισταθμίστηκαν από μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας από την πλευρά του ελληνικού Δημοσίου, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του μηχανισμού Έκτακτης Παροχής Ρευστότητας (ELA) της Τράπεζας της Ελλάδος. Όσον αφορά τα νοικοκυριά οι συνέπειες ήταν πολλαπλές και μέσα σε αυτές μπορούμε να επισημάνουμε την μη ικανότητα πληρωμής δανείων, την αύξηση του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας, την μη ικανότητα πληρωμής λογαριασμών προς το Δημόσιο, τον

περιορισμό της φορολογικής συνείδησης, τις δραματικές περικοπές στην κατανάλωση, κ.α.

Αναφορικά με την κοινωνική πολιτική που υιοθετήθηκε για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης, παρατηρούμε πως το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας κρίθηκε αναποτελεσματικό όσον αφορά τη μείωση της φτώχειας. Τόσο οι συντάξεις που αποτέλεσαν βασικό πολιτικό εργαλείο αντιμετώπισης της φτώχειας, όσο και άλλες μορφές κοινωνικών μεταβιβάσεων δεν ήταν ικανά να προστατεύσουν τους πολίτες από τις επιπτώσεις της κρίσης. Τα παραπάνω σε συνδυασμό με την κατάρρευση και την πτώχευση στην ουσία των ασφαλιστικών ταμείων καθώς και τη συνεχόμενη θέσπιση νέων φόρων σε εισόδημα, συντάξεις και περιουσιακά στοιχεία, και τις μεταβολές στον εργασιακό χώρο έχουν ως αποτέλεσμα τη διαιώνιση και την εμβάθυνση της κρίσης και συνεπώς της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και της ανεργίας. Είναι σαφές πως η χώρα αντιμετωπίζει μια πολυδιάστατη κρίση.

Η φτώχεια στη χώρα είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, γεγονός που διαφαίνεται καλύτερα όταν εξετάζεται από κοινού με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Δε αναφερόμαστε δηλαδή σε μια μερίδα του πληθυσμού που απλώς δε μπορεί να ανταπεξέλθει στις οικονομικές της υποχρεώσεις, αλλά για ένα αρκετά μεγάλο μέρος του λαού - σχεδόν το 1/3 - το οποίο μέσω της συστηματικής συρρίκνωσης της μεσαίας τάξης τείνει να παραγκωνίζεται από βασικές κοινωνικές δραστηριότητες που αποτελούν ευρωπαϊκά κεκτημένα, όπως το δικαίωμα στην εκπαίδευση, την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και την αξιοπρεπή διαβίωση. Αν στην εξίσωση αυτή προστεθούν και τα ευρήματα που προκύπτουν από τη μελέτη της ανεργίας τότε ο αποκλεισμός αυτός εκτείνεται και στο δικαίωμα της εργασίας κι ως εκ τούτου της καταναλωτικής και της παραγωγικής δραστηριότητας.

Μέσα από την μελέτη των κοινωνικοοικονομικών δεικτών αλλά και από τη συμπεριφορά των ίδιων των αγορών φαίνεται πως τα πράγματα αλλάζουν. Η ελληνική οικονομία σταδιακά αρχίζει να βγαίνει από την κρίση. Οι προοπτικές είναι αρκετά θετικές παρόλη την επιδείνωση του διεθνούς περιβάλλοντος. Θα μπορούσαμε να δούμε αυτή την επιδείνωση ως μια «ιδιότυπη ευκαιρία» η χώρα να κάνει ότι απαιτείται προκειμένου να εκπέμψει διεθνώς μήνυμα σταθερότητας και προόδου, ώστε να πληρούνται οι προϋποθέσεις και να επωφεληθεί από πιθανές κεντρικές δράσεις επανεκκίνησης της ευρωπαϊκής οικονομίας, στις οποίες είχε αποτύχει να συμμετάσχει τα προηγούμενα χρόνια.

Η ύπαρξη ενός αναπτυξιακού πολιτικού μοντέλου, αλλά και οι ελλείψεις και σε πολλές περιπτώσεις κακώς εκτελεσμένες προσπάθειες εφαρμογής των απαραίτητων μέτρων για την αντιμετώπιση και εν τέλει έξοδο από την κρίση μεταρρυθμίσεων, δίνουν την εντύπωση ενός φαύλου κύκλου μέσα στον οποίο χάνονται οι προσπάθειες και στερήσεις του ελληνικού λαού που εδώ και μια οκταετία πλέον αντιμετωπίζει μια πρωτοφανή για τα ευρωπαϊκά δεδομένα οικονομική κρίση.

Αποδείχθηκε ανεπαρκές το ελληνικό οικονομικό σύστημα που υιοθετήθηκε μετά την είσοδο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και ανίκανο ως μοντέλο προστασίας από την οικονομική κρίση. Συγκεκριμένα, η ελληνική οικονομία πριν την έναρξη της κρίσης, χαρακτηριζόταν από υψηλή ανάπτυξη που ήταν βασισμένη στην κατανάλωση, το δανεισμό και τη μειωμένη ανταγωνιστικότητα. Αποτέλεσμα της οικονομικής αυτής πολιτικής ήταν η δημιουργία υψηλού κρατικού ελλείμματος καθώς και εξίσου υψηλού δημόσιου χρέους. Με το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης γίνονται πλέον φανερά τα χρόνια προβλήματα, τόσο διαρθρωτικού τύπου (γραφειοκρατία, διαφθορά, αναποτελεσματικότητα) όσο και του στρεβλού αναπτυξιακού μοντέλου που αναφέρθηκε προηγουμένως.

Η Ελλάδα σήμερα, εφαρμόζει ένα από τα πιο δύσκολα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής της σύγχρονης ιστορίας. Η σημαντική οικονομική υποστήριξη που λαμβάνει από τους Ευρωπαίους εταίρους και το ΔΝΤ σε συνδυασμό με τις απαραίτητες δημοσιονομικές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που η χώρα εφαρμόζει, ενδέχεται να της επιτρέψει να επιστρέψει σε πορεία βιώσιμης ανάπτυξης. Η Ελλάδα έχει υιοθετήσει σημαντικές αλλαγές σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένης της αγοράς εργασίας, των συντάξεων και των συστημάτων υγείας και της φορολογικής διοίκησης, οι οποίες θα την βοηθήσουν να βγει με αργά και σταθερά βήματα από την οικονομική κρίση.

Είναι ορατό πως η χώρα χρειάζεται ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο το οποίο να στηρίζεται σε υγιείς επενδύσεις και όχι στην μέχρι πρόσφατα εφαρμοσμένη πολιτική κατανάλωσης και δανεισμού, προκειμένου να είναι βιώσιμο. Απαραίτητη κρίνεται επίσης η συστράτευση των πολιτικών δυνάμεων εξουσίας γύρω από μια στρατηγική που θα εξασφαλίσει τη μακροχρόνια ευημερία της χώρας. Τέλος, η ίδια η ελληνική κοινωνία οφείλει να διδαχθεί από την οικονομική κρίση και να επαναπροσδιορίσει τον τρόπο δράσης της μέσω της αναγκαίας αλλαγής στη νοοτροπία και να αποφύγει τα λάθη του παρελθόντος.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Kyriakou, D., Belias, D., Koystelios, A., Varsanis, K., Xanthopoulos, D. (2015). *Οι κοινωνικές επιπτώσεις στην Ελλάδα των μνημονίων.*

Γκίνογλου Δ. (2004). *Λογιστική Εταιριών - Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων.* 1η έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Rosili.

Γραφείο Προϋπολογισμού της Βουλής (2019). *Έκθεση Γ' τριμήνου 2019.*

ΔΙΑΝΕΟΣΙΣ (2018). *Επανεκίνηση Ελληνικής Οικονομίας*

ΕΛΣΤΑΤ (2018). *Δελτίο τύπου. Υλική στέρηση και συνθήκες διαβίωσης. Έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών: Έτος 2017 (περίοδος αναφοράς εισοδήματος 2016).*

ΕΛΣΤΑΤ (2018). *Δελτίο Τύπου. Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών 2017.*

ΕΛΣΤΑΤ (2018). *Δελτίο Τύπου. Κίνδυνος Φτώχειας. Έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών: Έτος 2018 (περίοδος αναφοράς εισοδήματος 2017).*

ΕΛΣΤΑΤ (2019). *Η Ελληνική Οικονομία (20 Δεκεμβρίου 2019).*

ΕΛΣΤΑΤ (2019). *Δελτίο Τύπου. Κίνδυνος Φτώχειας. Έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών: Έτος 2018. (περίοδος αναφοράς εισοδήματος 2017). Πειραιάς: Ελληνική Στατιστική Αρχή*

Εμβαλωτής, Α., Κατσή, Α., & Σιδερίδης, Γ. (2006). *Στατιστική Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας.* Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

ΙΝΕ ΓΣΕΕ (2008). *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση.* Αθήνα.

ΙΝΕ ΓΣΕΕ (2019). *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση. Ετήσια Έκθεση 2019.*

Καραμάνης, Κ. (2017). *Παγκόσμιοι Δείκτες Διακυβέρνησης και Οικονομικής Ελευθερίας.* Διαθέσιμο στο <http://www.liberal.gr/arthro/105912/apopsi/arthra/pagkosmioi-deiktes-diakubernisis-kai-oikonomikis-eleutherias-i-diachronika-ptotiki-kai-apoklinousa-poreia-tis-ellados.html> [πρόσβαση 15-12-2019]

Λιαργκόβας Π., Δερμάτης Ζ., Κομνηνός Δ. (2019). *Μεθοδολογία της Έρευνας και Συγγραφή Επιστημονικών Εργασιών.* Αθήνα: Εκδόσεις Τζιόλα

Παπαστάμου, Α. (2011). *Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις.* Αθήνα: Έναστρον

Ρούσσο, Π. Α., & Τσαούσης, Γ. (2011). *Στατιστική στις επιστήμες της συμπεριφοράς με τη χρήση του SPSS.* Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.

Σακελλάρης, Π. (2008). *Η κρίση του παγκόσμιου χρηματοοικονομικού συστήματος: ο αντίκτυπος στη διεθνή και στην ελληνική οικονομία.* Αθήνα: Φιλελεύθερη Έμφαση. τεύχος 37.

Σταματόπουλος Δ. (2013) , *Κώδικας φορολογικής απεικόνισης συναλλαγών* , Εκδόσεις Elforin

Φλώρος Α. (2010). *Φορολογική λογιστική*, Γ' Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική

Χαλικιάς Ι. (2003). *Στατιστική: Μέθοδοι Ανάλυσης για Επιχειρηματικές Αποφάσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Rosili.

Χριστοδουλάκης, Ν. (2012). *Οικονομικές θεωρίες και κρίσεις*. Αθήνα: Κριτική.

Ξενόγλωσση

Akram, M., Ali, L., Noreen, H., Karamat, M., (2011).*The Greek Sovereign Debt Crisis: Antecedents, Consequences and Reforms Capacity* [pdf],

Διαθέσιμο στο: [http://www.ifrnd.org/JEBS/2\(6\)%20June%202011/The%20Greek_Sovereign%20Debt%20Crisi.pdf](http://www.ifrnd.org/JEBS/2(6)%20June%202011/The%20Greek_Sovereign%20Debt%20Crisi.pdf)
[πρόσβαση 5/12/2019]

Harari, D. (2015). *Greek debt crisis: background and developments in 2015*. House of Commons Library, Briefing Paper, Number 7114.

Koutsoukis, S. N., Roukanas, S. (2011).*The Greek Crisis That Should Have Been Avoided, Scientific Bulletin-Economic Sciences*, 10, Issue 1, p.26.

Kouretas and Vlamis (2011). “*The Greek Crisis: Causes and Implications*. in: *Panaeconomicus*”.

Krugman, P. (2012). *The Revenge of the Optimum Currency Area*. New York Times, 24rt June 2012.

Mavroudeas, S. & Paitaridis, D. (2013). *The Greek saga: competing explanations of the Greek crisis – A Marxist Alternative*, *1st World Keynes Conference ‘Attacking the Citadel: Making Economics Fit for Purpose’*, Izmir University of Economics, Izmir/Turkey

Mavroudeas, S. (2013). *Development and Crisis: The Turbulent Course of Greek Capitalism*. *International Critical Thought*, 3 (3).

Matsaganis, M. (2013). *The Greek Crisis: Social Impact and Policy Responses*, Berlin: Friedrich Ebert Stiftung (in Greek).

Michaelson, Juliet, Sorcha Mahony, και Jonathan Schifferes. 2012. *Measuring Well-being. A guide for practitioners*, London: new economics foundation.

Nelson, R., Belkin, P. & Mix, D. (2011). *Greece’s Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications*, Congressional Research Service.

Sotiropoulos, D. (2014). *The social effects of the economic crisis in the Western Balkans: A case study of unreconstructed welfare regime.* Southeastern Europe, 38 (2-3)

Trading Economics (2018). *Greece Competitiveness Index.* Διαθέσιμο στο <https://tradingeconomics.com/greece/competitiveness-index> [πρόσβαση 30 Νοεμβρίου 2019]

World Bank (2018). *Doing Business – Measuring Business Regulations.* Διαθέσιμο στο <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doingbusiness-2018> [Πρόσβαση 30 Νοεμβρίου 2019]

World Bank (2018). *Inflation, consumer prices (annual %).*

Διαθέσιμο στο [https:// data.worldbank.org/indicator/ NE.EXP.GNFS.KD.ZG?end=2016& locations=GR&start=2008](https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.KD.ZG?end=2016&locations=GR&start=2008) [Πρόσβαση 30 Νοεμβρίου 2019]